

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI

**SİLLE YERLEŞMESİ İÇERİSİNDE YER ALAN BATI ETKİSİNDE (GEÇ)
OSMANLI DÖNEMİ CAMİLERİNİN MEKANSAL ANALİZLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İç Mimar Firdevs KULAK

OCAK 2016

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI

**SİLLE YERLEŞMESİ İÇERİSİNDE YER ALAN BATI ETKİSİNDE (GEÇ)
OSMANLI DÖNEMİ CAMİLERİNİN MEKANSAL ANALİZLERİ**

Firdevs KULAK

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce
"YÜKSEK İÇ MİMAR"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 07 / 12 / 2015

Tezin Savunma Tarihi : 05 / 01 / 2016

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Funda KURAK AÇICI

Trabzon 2016

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İç Mimarlık Anabilim Dalında
Firdevs KULAK Tarafından Hazırlanan**

**SİLLE YERLEŞMESİ İÇERİSİNDE YER ALAN BATI ETKİSİNDE (GEÇ)
OSMANLI DÖNEMİ CAMİLERİNİN MEKANSAL ANALİZLERİ**

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 08/ 12 / 2015 gün ve 1630 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.**

Jüri Üyeleri

Başkan : **Prof.Dr. Figen BEYHAN**

.....

Üye : **Yrd.Doç. Dr. Funda KURAK AÇICI**

.....

Üye : **Yrd.Doç. Dr. Şebnem ERTAŞ**

.....

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Sille Yerleşmesi İçerisinde Yer Alan Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camilerinin Mekansal Analizleri” adlı bu çalışma KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı’nda hazırlanmıştır.

Tez danışmanlığımı üstlenerek çalışmalarımda beni yönlendiren ve her alanda desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Funda KURAK AÇICI' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde çabalarıyla bana destek olan ve tez jürimde yer alan değerli hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Şebnem ERTAŞ' a, tez jürimde yer alan zamanını ve ilgisini benimle paylaşan Prof. Dr. Figen BEYHAN' a, çalışma boyunca deneyimlerinden ve bilgilerinden yararlandığım sanat tarihçisi Erdal Zeki TOMAR' a, her koşulda yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen hocalarıma ve arkadaşlarıma, son olarak da çalışmam boyunca bana inanan, beni destekleyen ve cesaretlendiren annem Şehnaz KULAK 'a, babam Hasan Hüseyin KULAK' a, kardeşim Bekir KULAK' a ve tez süreci boyunca her zaman yanımda olan nişanlım Alper TORUN' a, teşekkür ederim.

Firdevs KULAK

Trabzon 2016

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Sille Yerleşmesi İçerisinde Yer Alan Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camilerinin Mekansal Analizleri” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Yrd. Doç. Dr. Funda KURAK AÇICI‘nın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 05/01/2016

Firdevs KULAK

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VIII
SUMMARY	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
TABLolar DİZİNİ.....	XIV
KISALTMALAR	XVI
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş	1
1.1.1. Çalışmanın Amacı	2
1.1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	3
1.1.3. Çalışmanın Yöntemi	3
1.1.4. Problemin Belirlenmesi ve Hipotez.....	4
1.2. Din	5
1.2.1. Din Kavramı	6
1.2.1.1. Dini Yapılar	7
1.2.1.2.1. Çok Tanrılı Dinlere Ait Dini Yapılar	8
1.2.1.2.2. Tek Tanrılı Dinlere Ait Dini Yapılar	10
1.2.1.2.2.1. Sinagoglar.....	10
1.2.1.2.2.2. Kiliseler	11

1.2.1.2.2.3.	Camiler	13
1.3.	Cami Yapılarının Tarihsel Süreci	14
1.3.1.	Anadolu Selçuklu Dönemi Camileri	16
1.3.2.	Beylikler Dönemi Camileri	18
1.3.3.	Osmanlı Dönemi Camileri	20
1.3.3.1.	İlk Devir Osmanlı Dönemi Camileri	20
1.3.3.2.	Klasik Devir Osmanlı Dönemi Camileri	24
1.3.3.3.	Batı Etkisinde Osmanlı Dönemi Camileri	25
1.4.	Cami Yapılarının Mimari Özellikleri	26
1.4.1.	Cami Yapılarının Strüktürel Kurgusu	27
1.4.2.	Cami Yapılarının Mekansal Kurgusu	31
1.4.2.1.	Cami Yapılarının Dış Mekansal Kurgusu	31
1.4.2.2.	Cami Yapılarının İç Mekansal Kurgusu	33
1.5.	Bölüm Sonucu	38
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	41
2.1.	Sille Yerleşmesi.....	41
2.1.1.	Sille Yerleşmesi Konumu	41
2.1.2.	Sille Yerleşmesi Tarihi	42
2.1.3.	Sille Yerleşmesi Toplumsal Yapısı	44
2.1.4.	Sille Yerleşmesi Mimari Yapıları.....	45
2.1.4.1.	Sille Yerleşmesi Dini Yapıları.....	48
2.1.4.1.1.	Hristiyan Toplumlara Ait Dini Yapılar	49
2.1.4.1.1.1.	Mağara Kiliseler	49
2.1.4.1.1.2.	Şapeller	50
2.1.4.1.1.3.	Kiliseler	52
2.1.4.1.2.	Müslüman Toplumlara Ait Dini Yapılar	53
2.1.4.1.2.1.	Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camileri	53

2.2.	Bölüm Sonucu	55
3.	BULGULAR	57
3.1.	Sille Yerleşmesi İçerisinde Dini Yapılar	57
3.1.1.	Sille Yerleşmesi İçerisinde Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camileri..	57
3.1.1.1.	Subaşı (Karhane) Camii.....	58
3.1.1.2.	Kurtuluş (Mormi) Camii.....	59
3.1.1.3.	Ak Camii	61
3.1.1.4.	Orta Camii	63
3.1.1.5.	Mezar Yakası (Kayabaşı) Camii.....	64
3.1.1.6.	Karataş Camii	66
3.1.1.7.	Çay Camii	68
3.2.	Bölüm Sonucu	69
4.	İRDELEME	71
4.1.	Subaşı (Karhan) Cami.....	72
4.1.1.	Subaşı (Karhan) Cami Analizleri.....	74
4.2.	Ak Cami.....	77
4.2.1.	Ak Cami Analizleri.....	79
4.3.	Orta Cami	82
4.3.1.	Orta Cami Analizleri	84
4.4.	Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami.....	87
4.4.1.	Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami Analizleri.....	90
4.5.	Çay Cami	93
4.5.1.	Çay Cami Analizleri	95
4.6.	Bölüm Sonucu	98
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	101
6.	KAYNAKLAR.....	115

ÖZGEÇMİŞ

ÖZET

SİLLE YERLEŞMESİ İÇERİSİNDE BATI ETKİSİNDE (GEÇ) OSMANLI DÖNEMİ
CAMİLERİNİN MEKANSAL ANALİZLERİ

Firdevs KULAK

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
İç Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Funda KURAK AÇICI
2016, 120 Sayfa

Yeryüzünde; geçmiş dönemlerden beri var olan ve hala hüküm süren bir çok inanç sistemi vardır. Her inanç sistemi, ait olduğu toplumun kültüründe önemli bir öge olmuştur. Mimari anlamda bir çok dini yapının günümüze gelmesinde, yapılarının sürekliliğinde önemli bir etkindir. Bazı coğrafyalarda; geçmişten günümüze uzanan kültürel mirasın zinciri içerisinde farklı inanç sistemlerinin dini yapıları mevcuttur. Çalışma kapsamında bu coğrafyalardan biri olan Sille yerleşmesi içerisinde; Müslüman toplumlara ait, günümüzde ibadete açık olan dini yapılar ele alınmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde; çalışma alanı belirlenerek, problemler ve hipotezler ortaya koyulmaktadır. Sonrasında, din kavramı ve dini yapılar açıklanıp, cami yapıları incelenmiştir.

İkinci bölümde; Sille yerleşmesi hakkında genel bilgiler verilip, mimari öğeleri anlatılmıştır. Mimari öğeleri içerisinde yer alan dini yapılar; Hristiyan ve Müslüman toplumlara ait olanlar olmak üzere ikiye ayrılarak yapılar hakkında genel bilgiler verilmektedir.

Üçüncü bölümde; Sille yerleşmesi içerisinde bulunan, Müslüman toplumlara ait, Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camileri hakkında literatür ve araştırma gezileri sırasında toplanan bilgiler derlenerek yakından tanıtılmaktadır.

Dördüncü bölümde; Sille'de yer alan Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camileri; strüktürel ve mekansal kurgu olarak analiz edilmektedir.

Beşinci bölümde; her bölüm ile ilgili genel sonuçlar açıklanmaktadır. Dördüncü bölümde yapılan analizler üzerinden; ilk olarak camilerin hepsi için özel sonuçlar, ardından tümü için genel sonuçlar oluşturulmaktadır. Sonuçlar saptandıktan sonra; çalışmanın genel sonuçları doğrultusunda öneriler yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dini Yapı, Osmanlı Dönemi Camileri, Mekan Analizi, Sille

Master Thesis

ABSTRACT

SPATIAL ANALYSIS OF UNDER WESTERN INFLUENCE (LATE) OTTOMAN PERIOD
MOSQUES IN SİLLE HABITATION

Firdevs KULAK

Karadeniz Technical University
Institute of Science and Technology
Department of Interior Architecture
Advisor: Asst. Prof. Dr. Funda KURAK AÇICI
2016, 120 Page

There have been a lot of belief systems that have been in existence since past periods that have still been governing. Each belief system had become an important element in terms of the culture of the society to which it belongs. It is an important factor by means of the fact that a lot of religious constructions have been brought to our day, and for the maintenance of their constructions. In some geographies, there have been religious constructions of different belief systems within the chain of cultural heritages which traces from past to present. Within the scope of this study, religious constructions belonging to Islamic communities that have been open to worship in Silile, which is one of those aforementioned geographies, are taken into consideration.

In the first section of the study; field of study is determined, problems and hypothesis are executed. Later, the term of religion and religious constructions are explained, mosque constructions are explained.

In the second section; general information in relation to Silile habitation. Silile's religious constructions and general information in relation to those constructions is given.

In the third section; information which is collected during literature analysis in relation to (Late) Ottoman Period Mosques in Silile region which belong to Islamic communities and are under Western Influence.

In the fourth section; (Late) Ottoman Period Mosques under the influence of West in Silile are analyzed in terms of structural and spatial construct.

In the fifth section; general results are procured in relation to each section, lately general results for all of the mosques are procured. After the results are identified, suggestions are made in the direction of general results of the study.

Keywords: Religious Structure, Ottoman Period Mosques, Spatial Analysis, Silile

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No:

Şekil 1. Sivas Divriği Ulu Cami plan ve kesit	17
Şekil 2. Konya Alaeddin Cami plan ve görünüş	17
Şekil 3. Sivas Ulu Cami planı.....	18
Şekil 4. Bursa Orhan Bey Cami plan.....	20
Şekil 5. İznik Hacı Özbek Cami plan ve kesit	21
Şekil 6. Bursa Ulu Cami ve Edirne Üç Şerefeli Cami planı.....	22
Şekil 7. Cacabey Medrese-Cami plan ve kesit	23
Şekil 8. Bursa Yeşil Cami plan ve kesit	23
Şekil 9. Süleymaniye Cami plan.	25
Şekil 10. Nurosmeniye Cami plan.....	26
Şekil 11. Duvar Yüzeyleri plan tipleri.....	28
Şekil 12. Sütun plan tipleri.	28
Şekil 13. Ayak plan tipleri.....	29
Şekil 14. Kemer tiplerinin kesitleri.....	29
Şekil 15. Çeşitli tonoz kullanımları.	30
Şekil 16. Çeşitli kubbe kullanımları.	30
Şekil 17. Süleymaniye Cami avlusu	31
Şekil 18. Ayasofya Cami şadırvanı	32
Şekil 19. Selimiye Cami minareleri.....	32
Şekil 20. Süleymaniye Cami son cemaat yeri	33
Şekil 21. Süleymaniye Cami harım	34
Şekil 22. Süleymaniye Cami kadınlar mahfili.....	34
Şekil 23. Ayasofya Cami mihrabı.....	35
Şekil 24. Selimiye Cami minberi.....	36
Şekil 25. Ayasofya Cami vaiz kürsüsü.....	36
Şekil 26. Ayasofya Cami müezzin mahfili.....	37
Şekil 27. Ayasofya Cami hünkar mahfili	37
Şekil 28. Sille'nin konumu.....	41

Şekil 29. 20.yy başlarında Sille	45
Şekil 30. Sille yerleşmesi konut yapıları genel görünüm	46
Şekil 31. Sille yerleşmesi hamam yapılarına ait görseller	47
Şekil 32. Sille yerleşmesi çeşme örnekleri	47
Şekil 33. Sille yerleşmesi köprü örnekleri.....	48
Şekil 34. Süt Şapeli bahçesinde yer alan mezar taşları.....	51
Şekil 35. Aya Eleni Müzesi'nde sergilenen kitabe çevirisi.....	52

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No:

Tablo 1. Dini yapıların sınıflandırılması	8
Tablo 2. Çok Tanrılı dinlere ait tapınaklar (dini yapılar)	9
Tablo 3. Sinagog yapılarına ait plan şemaları	10
Tablo 4. Kilise yapılarına ait plan şemaları	12
Tablo 5. Cami yapılarına ait plan şemaları.....	14
Tablo 6. Mağara Kiliselerin tanıtım kartı	50
Tablo 7. Süt Şapeli tanıtım kartı.....	51
Tablo 8. Aya Eleni Kilisesi tanıtım kartı.....	53
Tablo 9. Sille Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camileri tanıtım kartı	54
Tablo 10. Subaşı (Karhane) Cami tanıtım kartı.....	59
Tablo 11. Kurtuluş (Mormi) Cami tanıtım kartı.....	61
Tablo 12. Ak Cami tanıtım kartı.....	62
Tablo 13. Orta Cami tanıtım kartı	64
Tablo 14. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami tanıtım kartı.....	66
Tablo 15. Karataş Cami tanıtım kartı	67
Tablo 16. Çay Cami tanıtım kartı	69
Tablo 17. Subaşı (Karhane) Cami strüktürel analiz kartı	74
Tablo 18. Subaşı (Karhane) Cami dış mekan kurgusu analiz kartı	75
Tablo 19. Subaşı (Karhane) Cami iç mekan kurgusu analiz kartı	76
Tablo 20. Subaşı (Karhane) Cami iç mekan donatı elemanları analiz kartı	77
Tablo 21. Ak Cami strüktürel analiz kartı	79
Tablo 22. Ak Cami dış mekan kurgusu analiz kartı	80
Tablo 23. Ak Cami iç mekan kurgusu analiz kartı	81
Tablo 24. Ak Cami iç mekan donatı elemanları analiz kartı.....	82
Tablo 25. Orta Cami strüktürel analiz kartı.....	84
Tablo 26. Orta Cami dış mekan kurgusu analiz kartı	85

Tablo 27. Orta Cami iç mekan kurgusu analiz kartı.....	86
Tablo 28. Orta Cami iç mekan donatı elemanları analiz kartı.....	87
Tablo 29. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami strüktürel analiz kartı	90
Tablo 30. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami dış mekan kurgusu analiz kartı	91
Tablo 31. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami iç mekan kurgusu analiz kartı	92
Tablo 32. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami iç mekan donatı elemanları analiz kartı	93
Tablo 33. Çay Cami strüktürel analiz kartı.....	95
Tablo 34. Çay Cami dış mekan kurgusu analiz kartı.....	96
Tablo 35. Çay Cami iç mekan kurgusu analiz kartı	97
Tablo 36. Çay Cami iç mekan donatı elemanları analiz kartı	98
Tablo 37. Strüktürel kurgu analiz sonuçları	103
Tablo 38. Dış mekan kurgusu analiz sonuçları.....	105
Tablo 39. İç mekan kurgusu analiz sonuçları	108
Tablo 40. İç mekan donatı elemanları analiz sonuçları	109
Tablo 41. Sille yerleşmesi Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camileri ortak Özellikleri	112
Tablo 42. Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camilerinin özellikleri ve Camiler	113

SEMBOLLER DİZİNİ

H. Mahfili: Hünkar Mahfili

M. Mahfili: Müezzın Mahfili

S. C. Yeri: Son Cemaat Yeri

YY: Yapım Yılı

yy: Yüzyıl

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Yeryüzünde var olan toplumlar, geçmiş dönemlerden itibaren bir çok inanç sistemine sahip olmuştur. Bu inanç sistemlerinin bir kısmı tarihsel süreç içerisinde varlığını koruyamamış, bir kısmı ise günümüze kadar ulaşmıştır. Toplumların sahip oldukları inanç sistemleri, kendi kültürlerinin alt ögesi niteliğindedir. Alt öge olarak ele alınan inanç sistemleri ise; toplumların dini mimarilerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Çünkü inanç sistemleri beraberinde; kendilerine has kimi kurallar ve gereklilikler içermektedir. İbadetlerin şekillenmesi ve yapılması sırasında uyulması gereken ritüeller, her inanç için farklı niteliktedir. Bu yüzden; yapılan dini mekanlar ait olduğu inanç sistemi içerisinde yer alan kurallar doğrultusunda şekillenmektedir ve her dinin kendine has şekilde ortaya çıkan dini yapılarında değişmez unsurlar oluşmuştur. Dini yapılar, her ne kadar kendi içlerinde bazı değişmez kurallar barındırsalar da; tarihi süreç içerisinde bazı mimari gelişmeler doğrultusunda; dini yapıların şekillenmesi de etkilenmiştir. Bunların çıkarımını ise; günümüze kadar ulaşabilmiş dini yapılardan anlamaktayız. Bazı topraklarda farklı dinlere ait yapılar, geçmiş dönemlerde uygulanan hoşgörü ile günümüze kadar ulaşabilmiştir. Farklı inanç sistemlerini benimsemiş toplumlar, aynı coğrafyalarda kendi dini yapılarını inşa ederek, günümüze miras bırakmışlardır. Ülkemizde de tarih içerisinde farklı inanç sistemlerini benimsemiş toplumlara ev sahipliği yapmış ve dini yapılarını hala canlı tutmakta olan yerleşmeler bulunmaktadır. Bu yerleşmeler arasında Konya sınırları içerisinde olan Silile; Hristiyan ve Müslüman toplumlara ait farklı dini yapıları bir arada barındırmış ve günümüze ulaştırmıştır.

Çalışma kapsamında ele alınan Silile yerleşmesi, tarihinde Hitit, Frig, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı gibi dönemlere ev sahipliği yapmıştır. Burada Rumlar, Ortodoks Türkler ve Selçuklulardan sonra da Müslümanlar bir arada yaşamışlardır.(Tapur, 2013) Silile; bu tarihi dokusunu, barındırdığı kültür çeşitliliğini mimari dokusu ile günümüze ulaştırmıştır. Silile yerleşmesi mimari dokusu içerisinde; medreseler, çeşmeler, hamamlar,

Çamaşırhaneler, su yolları, su kemerleri, mezarlıklar; dini simgelerden kiliseler ve camileri barındırmaktadır.

Çalışma içerisinde; Sille yerleşmesine ait mimari yapıları olan; medreseler, çeşmeler, hamamlar, çamaşırhaneler, su yolları, su kemerlerine değinilmiş; mezarlıklar, kiliseler ve camiler hakkında genel bilgiler verilmiştir. Sille yerleşmesinde yer alan, Osmanlı dönemine ait yedi cami, günümüzde de kullanıma açık olması sebebiyle ele alınmış; strüktürel ve mekansal açıdan analiz edilmiştir.

1.1.1. Çalışmanın Amacı

Tarih boyunca bir çok topluma ev sahipliği yapmış olan Türkiye, bu toplumların varlıklarını devam ettirdikleri süreçte inanç sistemlerinin gerektirdikleri dini yapılarla doludur. Dini yapılar medeniyetlerin simgesi niteliğindedir. Bu eserlerin bir kısmı, topraklar el değiştirdikçe korunmaya çalışılsa da, doğal sebepler ya da modernleşme etkisi ile günümüze ulaşamamıştır. Bunlara rağmen ülkemizin bir çok yerleşmesi, dini yapıların çeşitliliği bakımından oldukça zengindir. Özellikle Konya ili içerisinde yer alan Sille yerleşmesi, bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, bu medeniyetlerin simgesi olan dini yapıların çoğunu günümüze ulaştırması sebebiyle önemlidir. Günümüze kadar ulaşmış ve ulaşamamış tarihi değer taşıyan bir çok yapıya ev sahipliği yapan Sille, alışma kapsamında ele alınmıştır.

Bu alışmada Sille yerleşmesi ile sınırlandırılan çalışma alanı içerisinde var olan mimari yapıları belirlenip, açıklanmıştır. Dini yapılar, Hristiyan ve Müslüman toplumlara ait olanlar olarak sınıflandırılıp; Osmanlı Dönemine ait camilerin, strüktürel ve mekansal analizleri yapılmaktadır. Osmanlı Dönemine ait camilerin ele alınmasının sebebi ise; günümüz kadar ulaşmış olan Müslüman toplumlara ait dini yapılar olması, farklı mimari özelliklerine sahip olmaları ve günümüzde ibadete açık olmalarıdır. Çalışmanın amacı; Sille yerleşmesinde yer alan dini yapıların, günümüzdeki durumlarının ortaya koyularak, Müslüman toplumlara ait, günümüze kadar ulaşmış olan camilerin; analizler sonucunda ortak özelliklerini ya da farklılıklarını belirlemektir.

1.1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında; yapılan literatür taramasının ardından çalışma alanı sınırlandırılıp, Silile yerleşmesi ele alınmıştır. Silile yerleşmesi; farklı inanç sistemine sahip toplumlara ev sahipliği yapmasının yanı sıra; mimarisiyle farklı inançların izlerini günümüze taşımaktadır. Silile yerleşmesi, farklı bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması ve zaman içerisinde bu medeniyetlerden miras kalan dini yapıların; toplum yapılarına göre farklılık göstermesi, tarihinde Hristiyanlık dini için merkezi bir önem taşıması, sonrasında Müslüman toplumların hakimiyetine geçmesi ve dini değişikliğe rağmen önemini koruması gibi sebeplerle ele alınmaktadır. Tüm bu süreçte farklı dinlere ait mekan örneklerinin ortaya çıkması ve bunlardan bir kısmını günümüze ulaştırması sebebiyle, çalışma içerisinde ilk olarak din kavramına değinilmiş ve dini yapılar açıklanmıştır. Ardından Silile yerleşmesi ve Silile'ye ait dini yapıları anlatılmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Silile yerleşmesi içerisinde Müslüman toplumlara ait günümüze ulaşmış olan dini yapılar incelenmektedir.

Silile'nin genel kurgusu içerisinde yer alan dini yapıların tanıtımına tez kapsamında yer verilmektedir. Fakat ağırlıklı olarak dini yapı işlevlerini devam ettirerek kullanılmalarından kaynaklı camiler irdeleme kapsamında alınmaktadır.

1.1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma içerisinde; konunun belirlenmesi, çalışma alanının sınırlandırılması, bu alanda analizi yapılacak yapıların tespit edilmesi; literatür taraması ile; çeşitli makale, tez, bildiri gibi kaynakların incelenmesi ile gerçekleşmiştir.

Silile yerleşmesi içerisinde yer alan yapılarda literatür taramasının yanı sıra; yerinde inceleme ve gözlem yapılarak; fotoğraflarla belgelendirilmiştir. Silile yerleşmesi ile ilgili literatür çalışmaları ve yerinde gözlem, incelemeler sonucunda problem belirlenmiş ve çeşitli hipotezler ortaya koyulmuştur. Camiler ile ilgili bu çalışmalar, değerlendirilip analiz edilirken ele alınacak kıstaslar ise ilk bölümde yer alan ve farklı çalışmalar dikkate alınarak açıklanmış olan dini yapılar ile ilgili literatür bölümünde yer almaktadır. Camilerin analiz kısmında; analiz tabloları oluşturulmuş, yerinde gözlem ve incelemeler sonucu elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

1.1.4. Problemin Belirlenmesi ve Hipotez

Sille; oldukça zengin bir tarihe sahiptir. Bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış, bu medeniyetlere ait bir çok izi de günümüze ulaştırmıştır. Hitit, Frig ve Roma medeniyetlerinden sonra Bizans hakimiyetine giren Sille, bu döneme egemen olan Hristiyanlık dini için önemli bir merkez olmuştur. Aya Eleni Kilisesi, Sille'nin Hristiyanlık dini için önemli bir yerleşme olduğunu günümüzde dahi bizlere aktaran bir izdir. Bizans hakimiyeti sonrasında Selçuklu yönetimine geçen Sille, Müslüman toplumla tanışmıştır. Türk toplumlarında var olan hoşgörü ve saygı politikası ile uzun yıllar Müslüman ve Hristiyan toplum bir arada yaşamıştır. Bu beraberlik Selçuklu idaresinden sonra Beylikler ve Osmanlı hakimiyetlerinde de devam etmiştir.

Yapılan ön araştırmalar neticesinde; Sille yerleşmesinde; Selçuklular ve Beylikler döneminde bir çok dini yapı olmasına rağmen cami yapılarının sayısının oldukça az olduğu ve yapıların günümüze kadar ulaşamadığı saptanmıştır. Osmanlı Dönemi'ne gelindiğinde ise; cami yapılarının sayılarında bazı haklı sebepler ile artış yaşandığı belirlenmiştir. Hatta; günümüzde yer alan cami yapıları Osmanlı Dönemi içerisinde sınıflandırılmaktadır. Ancak Sille yerleşmesinin tarihi süreci göz önüne alındığında; Osmanlı Dönemi'nden çok önce Müslüman halkla tanıştığı bilinmektedir. Günümüze ulaşmış Osmanlı Dönemi'ne ait olduğu belirtilen camilerde yerinde gözlem yapıldığında; gerek yapı özellikleri, gerek iç mekan kurguları ile sonradan camiye dönüştürüldükleri izlenimi vermektedirler. Ancak yapılan literatür araştırmasında iki cami dışında, diğer camiler için bu konuda herhangi bir ibare yer almamaktadır. Bu çelişkili durum, çalışma içerisinde bir problem olarak değerlendirilerek, yapılan ön incelemeler ve literatür çalışmaları neticesinde, hipotezler oluşturulmuştur. Oluşturulan hipotezler ise şu şekilde sıralanabilir;

- Ele alınan camiler, literatür içerisinde Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemine ait olarak nitelendirilmektedirler. Ancak bu döneme ait olup olmadıkları üzerine bazı soru işaretlerinin olduğu gözlemlenmektedir.
- Bu camiler, kendi aralarında ortak özelliklere sahip olmaları sebebiyle Sille yerleşmesi içerisinde bir tipolojik örnek teşkil edebilirler. Bu durumda analiz kapsamında ele alınan camiler, strüktürel ve mekansal kurgularında belirli bir tipolojiye sahiptir denilebilir.

Yapılan araştırmalar ve incelemeler neticesinde ve belirlenen problem doğrultusunda, iki adet hipotez oluşturulmuştur. Hipotezlerin doğru olup olmadığını

kanıtlamak amacıyla, ele alınan camilerin, strüktürel ve mekansal özellikleri analiz edilmiştir. Analiz neticesinde hipotezlerin sonucu ve problemin çözümü sonuç kısmında açıklanmıştır.

1.2. Din

Din; oldukça kapsamlı ve beraberinde çeşitli yapılanmaları getiren bir kavramdır. Dünya üzerinde bir çok farklı din bulunmaktadır. Her dinin kendi içerisinde yerine getirilmesi gereken farklı ritüelleri vardır. Bu ritüelleri yerine getirmek için özel yapılanmalar olmuştur. Bu yapılanmalarda; her dine ait farklı gereklilikler dikkate alınarak mekan örgütlenmesi yapılmıştır. Bu sebeple her dine ait mekan kendisine özgündür. Sille yerleşmesi tarihi boyunca farklı dinleri barındırmıştır. Bu dinlere ait bazı yapıları da günümüze ulaştırmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde; din kavramı açıklanmaktadır. Din kavramı ile beraber farklı dinler ve bu dinlere ait yapılar irdelenmektedir. Sille yerleşmesinde farklı medeniyetlere ait kilise ve cami yapılarının olması, günümüzde sadece camilerin dini yapı olarak kullanılması ve ortaya konan hipotezlerin sorgulanması gibi sebeplerle sadece cami yapıları ele alınmıştır. Sonrasında literatür taramasına bağlı olarak ortaya konan analiz yöntemiyle cami yapıları irdelenmiştir.

1.2.1. Din Kavramı

Din kelimesi; Arapça kökenli bir sözcüktür ve itaat etmek, boyun eğmek anlamlarının da dahil olduğu çeşitli manalara gelmektedir. Diyanet İşleri Bakanlığının, dijital olarak yayınladığı ilmihal kitabında (Url-1, 2015) dinin; tanımı en zor kavramların başında olarak görüldüğüne ve bu tanımı yapabilmek için gerek geçmişte yaşamış, gerekse günümüzde mevcut bulunan bütün inançları ve hepsinde ortak esasları bilmek gerektiğine değinmişlerdir. Yine de tüm zorluklara rağmen çeşitli din tanımlarının yapıldığını ve bu tanımların genelde tanımı yapanların kendi sübjektif görüşlerini yansıttığını belirtmişlerdir.

Din kavramının anlamı Türk Dil Kurumu Tükçe Sözlük'te (2009) yer alan tanımlamalara göre; insanların anlayamadıkları, karşısında güçsüz kaldıkları doğa ve toplum olaylarını, tasarladıkları doğaüstü, gizemsel nitelikli güçlerle açıklamaya

yönelmeleri olgusu ve bu nitelikteki tasarımların kurallar, kurumlar, törenler ve simgeler biçiminde örgütlenmesini sağlayan düzenidir. Ayrıca bir diğer tanımda ise; görünen, görünmeyen doğüstü güç, nesne ya da varlığa inanma nedeniyle doğmuş olan ve bireylerin gerek birbirleriyle, gerek çevreleriyle ilişkilerini birtakım kutsal uygulama ve davranışlarla düzenleyen, sağlayan evrensel olgu olarak ifade edilmektedir. Din kavramı; inanan bireyler olarak ve inanç gereği; bireyin üstün varlıkla, doğayla, diğer insanlarla ilişkisinden doğan kurallar ile oluşan hukuk sistemidir (Songül, 2010).

Genel olarak din, doğüstü bir varlığa inanmayı ve gönülden bağlanmayı gerektiren, kutsal ve değişmez (dogmatik) niteliklere sahiptir. Din tanımı, farklı toplumlarda ve toplumsal gruplarda var olan inanç sistemlerinden dolayı çok sayıda çeşitlilik göstermektedir. Ancak bu farklı din tanımlarının ortak noktaları, insanları içinde bulunduğu inanç sistemine özgü bir dünya görüşü etrafında toplaması, insana bir yaşam tarzı sunması, dolayısıyla insanın gündelik yaşamını düzenlemesi, bir değerler sistemi yaratması, yönlendirmesi ve etkilemesidir (Sargın, 2012).

İnsanın yaradılışından gelen inanma ihtiyacı neticesinde inanç sistemleri ve dinler meydana gelerek; kültür kavramının alt kümelerinden birini oluşturmuştur. Kültür kavramı da toplumların kendi yapısı; dili, inancı, tarihi ile ilgili olarak toplumlara özgün bir hale gelmiştir. Geçmişten bu yana; bir çok toplumda, farklı zaman dilimlerinde ya da eş zamanlı olarak coğrafyaları paylaşmışlardır. Bu paylaşımlar neticesinde; gelişen ve değişen bir kavram olan kültür; toplumların etkileşimi, kendinden sonrakilere bıraktıkları yapı, imge, gelenek, görenek gibi unsurlar neticesinde değişim göstermiştir. Farklı inanç sistemleri, dinleri benimsemiş toplumların kültürlerinde de bu değişim gözlemlenir. Kültür değişimi toplumsal değişimleri de beraberinde getirir ve toplumsal yapıdaki değişimi; her dönem içerisinde en iyi anlatan unsurlar inanç yapılarıdır (Eliade, 2003).

Ülkemiz toprakları tarihi süreci içerisinde bir çok topluma ev sahipliği yapmış, farklı dil, din, tarih, gelenek, görenek gibi alt kümelere sahip kültürleri zaman içerisinde harmanlamıştır. Hoşgörü sayesinde; kültürlerin farklılıkları kendini koruyabilmiştir. Günümüzde Anadolu'nun bir çok köşesinde geçmiş dönemlere ait farklı din yapılarını yakın bölgelerde görmek mümkündür. Çalışma kapsamında ele alınan Sille yerleşmesi farklı dini yapıları bünyesinde barındıran önemli yerleşmelerden biridir. Tarihi sürecinde ev sahipliği yaptığı; Hristiyan ve Müslüman toplumlarına ait dini yapıların bir çoğu günümüze kadar ulaşmıştır.

Bir sonraki bölümde dini yapılar; din kavramının sınıflandırılması ile ortaya çıkan başlıklar altında incelenecektir. Çalışılan bölge kapsamında; Hristiyan ve Müslüman toplumlara ait dini merkezlerin olması ve çalışma kapsamında; Sille yerleşimi Osmanlı Dönemi Camileri ele alınacağı için; dini yapılar kapsamında camiler ve kiliseler daha detaylı olarak incelenecektir.

1.2.1.1. Dini Yapılar

İnsanoğlu; tarih öncesi devirlerin başından itibaren; örneğin mağara, su kenarı, bir kaya parçasının etrafı, ormanın derinlikleri, dağ tepeleri gibi doğal oluşumları tapınma mekanı olarak kullanmışlardır. Yerleşik düzene geçtikten sonra, bireylerce ya da toplumca uygun bulunan zaman ve yerde ibadet yapabilmek için mekanlar yapmaya başlamışlardır (Özel, 1998).

Çeşitli din ve inanç sistemlerine göre dini yapılar da çeşitlenmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri; farklı din ve inanç sistemlerinin gerekliliklerinin; tapınma, ibadet biçimlerinin kendilerine özgün olmasıdır. Bunun yanı sıra; din veya inanç sistemine ait dini yapı zaman içerisinde gelişerek son yapısına ulaşmıştır.

Din ve inanç sistemleri; bir çok çalışmada Tek Tanrılı Dinler ve Çok Tanrılı Dinler olarak iki başlık altında toplanmıştır. Tek Tanrılı ve Çok Tanrılı dinlerin sınıflandırılması yapılarak; dini yapılar belirlenmiştir. Bu sınıflandırma yapılırken; Güngör'ün (2004) ve Tuluk'un (1994) yapmış oldukları çalışmalar dikkate alınmıştır. Bu sınıflandırma Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Dini yapıların sınıflandırılması (Güngör, 2004; Tuluk, 1994)

Çok Tanrılı Dinler	Tek Tanrılı Dinler	
1.Yakındoğu Tapınakları	1.Sinagog	3.Cami
2.Mısır Tapınakları	2.Kilise	• Selçuklu Dönemi Camileri • Beylikler Dönemi Camileri • Osmanlı Dönemi Camileri ○ İlk Devir Osmanlı Dönemi Camileri ○ Klasik Devir Osmanlı Dönemi Camileri ○ Batı Etkisi Osmanlı Dönemi Camileri
3.Yunan Tapınakları	• Bizans Kiliseleri • Romanesk Kiliseleri • Gotik Kiliseleri • Rönesans Kiliseleri • Barok Kiliseleri • 18. yy Kiliseleri	
4.Roma Tapınakları		
5.Hint Tapınakları		
6.Çin Tapınakları		
7.Anadolu Tapınakları		
8.Güney Amerika Tapınakları		

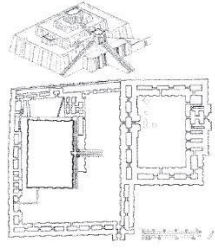
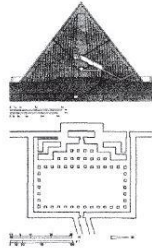
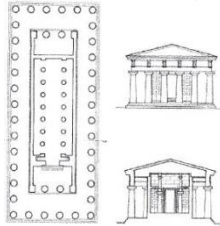
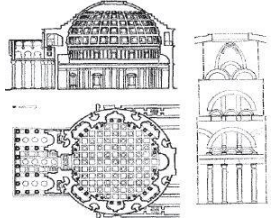
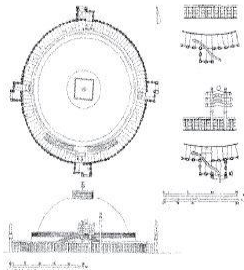
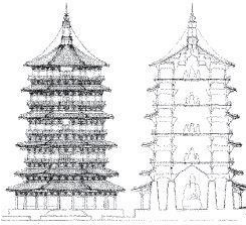
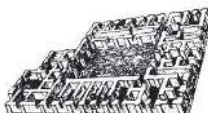
Tablo 1'de yer alan dini mekan sınıflandırılmaları; çalışma kapsamı dikkate alınarak incelenmiştir. Çok Tanrılı Dinlere ait dini yapılar ve sinagoglar; çalışma alanı sınırlarında yer almadığı için öz bir şekilde anlatılmıştır. Sille yerleşmesinde, Hristiyan toplumlarına ait bir çok dini yapının yer alması ve çalışma kapsamında; Sille'de bulunan Müslüman toplumlara ait dini yapıların incelenmeye alınması sebebiyle; cami yapıları daha kapsamlı olarak ele alınmıştır.

1.2.1.1.1. Çok Tanrılı Dinlere Ait Dini Yapılar

Çok Tanrılı Dinlere Ait Dini Yapılar: Yakındoğu, Mısır, Yunan, Roma, Hint, Çin, Anadolu ve Güney Amerika Tapınakları olarak ele alınan Çok Tanrılı Dinler döneminde yapılan tapınakları, dini yapıların ilk mekansal örgütlenme örnekleridir. Yakındoğu toplumlarında; ilk olarak boyutça küçük tapınaklar kullanılmış, sonrasında M.Ö. 3000'li yılların ikinci yarısından itibaren zigurat adı verilen tapınaklar ortaya çıkmıştır. Mısır tapınaklarında ise; firavunun dindeki rolü önemli bir etken olmuştur ve çoğunda temel mantık; kutsal olarak niteledikleri ile dindışı olarak gördükleri arasında mekansal bir sınır yaratmaktır. Yunan toplumlarında tapınaklar karşımıza megaron ismi ile çıkar ve üç bölümden oluşan bu tapınaklar; zeminden bir kaç basamak ile yükseltilmiş mekanlardır. Roma tapınakları ise; plan bazında farklılıklar gösterirler; kare, dikdörtgen, yuvarlak planlı olmalarının yanı sıra kubbeli tipleri de mevcuttur. Hint tapınaklarını diğerlerinden farklı

kılan özellikleri; mekansal bir yapı olmaktan çok heykel görünümlü mekanlar olmasıdır. Çin tapınaklarına bakıldığında; duvar ile koruma altına alınmış ve birçok yapı birlikteliğinden oluşan tapınaklar görülmekte ve ayrıca bu yapılarda ahşap ve kağıt gibi malzemelerden oluşan pencereleri hava şartlarından korumak için saçakların kullanımı oldukça çoktur. Anadolu tapınakları; M.Ö. 2000'li yılların ikinci yarısında, Hititler sayesinde kendilerine özgü bir hale gelmiştir. Halka açık olarak tasarlanan bu tapınaklarda; sadece Tanrı heykelinin bulunduğu odaya din ile ilgili meslek grupları ve kral-kraliçe girebilmekteydi. Güney Amerika tapınaklarında; kent tamamen bir dini yapı olarak kullanılmaktaydı. (Güngör, 2004) Bahsedilen tapınaklarla ilgili örnekler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Çok Tanrılı Dinlere ait tapınaklar (dini yapılar) (Stierlin, 1983; Mutlu,2001, Güngör, 2004)

Yakındoğu Tapınakları	Mısır Tapınakları	Yunan Tapınakları	Roma Tapınakları
			
Ur Ziguratu, Irak, YY.: M.Ö. 2100-1900	Keops Piramidi, Giza Mısır YY.: M.Ö. 2600	Hera Tapınağı, Paestum YY.: M.Ö. 448-430	Pantheon Tapınağı, Roma YY.: M.S. 120-123
Hint Tapınakları	Çin Tapınakları	Anadolu Tapınakları	Güney Amerika Tapınakları
			
Büyük Stupa, Sanchi, YY.: M.Ö. 25	Shi Chia Pagodası, Fo Kung Tapınağı, Shansi, YY.: M.S.1506	Hava Tanrısı Tapınağı, Hattuşaş, YY.: M.Ö. 1700-1200	Tapınak, Tikal, YY.: M.S. 500 dolayları

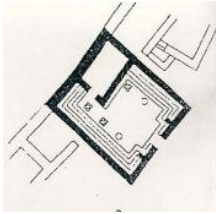
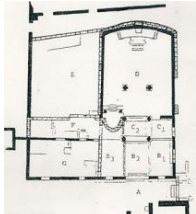
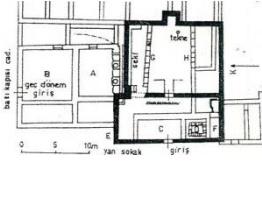
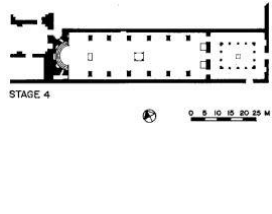
1.2.1.1.2. Tek Tanrılı Dinlere Ait Dini Yapılar

Tek Tanrılı Dinlere Ait Dini Yapılar: Tek tanrılı dinlerde; genel anlayış birliktir. Birlik içerisinde tek bir yaratıcıya yapılan ibadetler; bu dinlere ait dini yapıların şekillenmesini sağlar. Tek tanrılı dinlere ait dini yapılar kapsamında; sinagoglara değinilerek, kilise ve cami yapıları ele alınmaktadır.

1.2.1.1.2.1. Sinagoglar

Sinagoglar; Yahudilere ait dini yapılardır. Toplanma yeri anlamına gelen sinagogun bir diğer adı da; havradır. Sinagoglar sadece dini ibadetlerin gerçekleştirildiği mekanlar olarak değil, sosyal mekan olma niteliğine de sahiptir. Yahudiler sinagog yapılarına geçmeden önce M.Ö. 5. yüzyılda İlk Tapınak, bu tapınağın yağmalanma sonucu yok edilmesinden sonra, M.Ö. 515 yılında İkinci Tapınak'ı inşa etmişlerdir. İkinci Tapınak'ta M.S. 66 yılında çıkan ve dört yıl süren bir ayaklanma sonucu; şehrin büyük kısmı ile beraber yıkılmıştır. Bu sebeplerle sinagoglar ilk yapıldıkları zaman; tapınaklar gibi kutsal mekan olarak görülmemişlerdir. Ancak sonrasında; yapılan ibadet için kapalı mekana ihtiyaç duyulması ile sinagoglar; dini yapı olarak benimsenmiş ancak, tapınakların mimari özellikleri bunlara aktarılmamıştır (Tuna, 2006). Genel olarak sinagogların yapımında; diğer dinlerin dini yapılarından etkilenilmiş ya da dönemin mimari akımı içerisinde yapılar inşa edilmiştir. Tablo.3 'te sinagog yapılarına ait plan şemaları mevcuttur.

Tablo 3. Sinagog yapılarına ait plan şemaları (Türkoğlu, 2001, Tuna, 2006)

			
Masada Sinagogu YY.:M.S. 60-70	Ostia Sinagogu YY:M.S. 1. yy	Priene Sinagogu YY.: M.S. 3-4 yy	Sard Sinagogu YY.:M.S. 3-4 yy

Tablo 3'te yer alan sinagoglardan Masada ve Ostia Sinagogları ile Priene ve Sard Sinagogları yapım yıllarına bakıldığında aynı zaman dilimlerinde yapılmış örneklerdir. Aynı zaman dilimlerinde yapılmış ikişer adet örneklerden de anlaşılacağı gibi bir sinagog yapısı plan şeması olarak sınırlandırılmamıştır.

1.2.1.1.2.2. Kiliseler

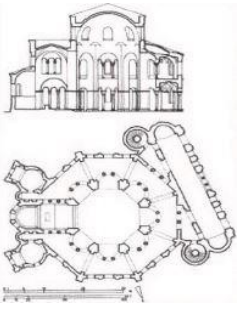
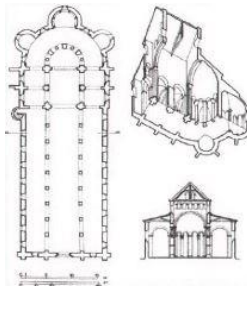
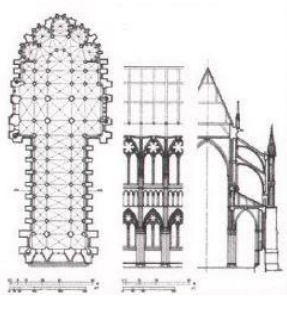
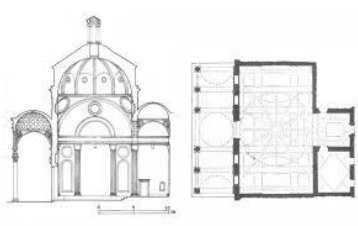
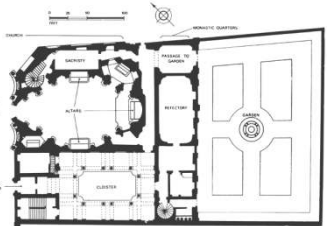
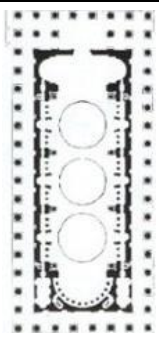
Kiliseler; Hristiyanlara ait dini yapılardır. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde ibadet için bir mekana ihtiyaç duyulmadığı bilinmektedir. Ancak, Hz. İsa'nın Son Akşam Yemeği esnasında ekmek ve şarabı, havarilerine kendi kanı ve bedeni olarak sunmasının ardından, Aziz Pavlos'un, bu sunumu ritüele, tapınma eylemine dönmüştür. Zaman içerisinde masa etrafına kutsal eşyaların eklenmesi ile tapınma eylemini gerçekleştirebilmek için belli kurallar içerisinde tasarlanmış bir mekana ihtiyaç duyulmuştur (Özel, 1998). Yine de belli bir yapı tipi ile; 4. yy'da Roma'nın, Konstantin Dönemi'nde Hristiyanlığı, devletin resmi dini olarak kabul etmesinden kısa süre sonra karşılaşılır (Güngör, 2004).

Kilise yapılarında; altar olarak tanımlanan, Son Akşam Yemeği ardından ortaya çıkan ritüellerde kullanılan masa bir merkez olarak nitelendirilebilir. Kiliselerin iç mekanları altın konumu ile şekillenir. Ayrıca dini yapıların iç mekanları düzenlenirken uyulan kurallara litürji denir. Gerek mezhep farklılıkları, gerek dönemler içerisinde yaşanan sosyal olaylar sebebiyle altın konumu ve litürji yorumlanmış bu sayede kilise iç mekanlarında bazı farklılıklar oluşmuştur (Özel, 1998).

Bizans kiliselerinde; bazilika plan tipi devam etmiş, merkezi planlı kiliseler yapılmıştır. Jüstinyen zamanında kiliseler sistemleştirilmiştir ve dört tip kilise mevcuttur. Bunlar; basit bazilika, merkezi planlı kiliseler, kubbeli bazilika ve yunan haçı tipleridir. Romanesk dönemi kiliselerine geldiğinde kütle mimarisi eşliğinde; kiliseler geçirimsiz sınır işlevi gören kalın duvarlar ile gündelik hayattan ayrılmıştır. Gotik kiliselerinde ise; gotik mimaride var olan saydamlık felsefesi; parçalı duvar yüzeylerinde kendini göstermektedir. Vitraylı geniş pencere yüzeyleri, tepe pencereleri, uçan payandalar, sivri kemerler gotik kiliselerinin karakteristik özellikleridir. Kelime anlamı da aydınlanma olan Rönesans döneminde, geçmiş dönemlerde inanç ile akıl arasında var olan uyum yerini insan ile akıl arasındaki uyuma bırakmıştır. Bu da dönemin dini yapılarına yansımıştır. Merkezi planlı kiliseler yapılmış, bu kiliselerde kubbeler kullanılmıştır. Rönesans dönemi

kiliselerinde güzeli aramak anlayışı, dini gereklerin yerine getirilme ihtiyacının da önüne geçmiştir. Rönesansa tepki olarak ortaya çıkan barok döneminin kiliselerinde; dinsel merkeziyetçilik düşüncesi yine hakim olmuştur. Bu düşüncenin yanı sıra etkileme fikri de ön planda olan barok dönemi kiliselerinde; sokağa bakan dış cepheler ve iç mekan oldukça etkileyicidir. Barok kiliseleri; oldukça karmaşık yapılardır. 18. yy ve sonrasında; geçmiş dönemlerin etkileyici mimarlığından daha çok; saf, yalın yapılar ortaya çıkmıştır. Bunun bir nedeni de Batı ülkelerinde tarihçilik akımının önem kazanmasıdır. Mimaride ve toplumda ortaya çıkan bu gelişmeler dini yapılarda da kendini gösterir. 18. yyda yapılan kiliselerde; Roma ve Yunan dönemi din yapılarından esinlenmeler görülür (Güngör, 2004). Bizans, Romanesk, Gotik, Rönesans, Barok ve 18. yüzyıl sonrası kilise yapılarına ait örnekler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Kilise yapılarına ait plan şemaları (Stierlin, 1983; Mutlu,2001; Güngör, 2004)

Bizans Kiliseler	Romanesk Kiliseler	Gotik Kiliseler
		
San Vitale, Ravenna YY: 530-547	St. Etienne, Fransa YY:1050 öncesi	Reims Katedrali, Fransa YY: 1211-1311
Rönesans Kiliseleri	Barok Kiliseleri	18. Yy Kiliseleri
		
Pazzi Şapeli, İtalya YY: 1429-1461	San Carlo Quattro Fontane, İtalya YY: 1638-1641	Madeleine Kilisesi, Paris YY: 1757-1842

Kilise yapılarına ait çizimlerin yer aldığı Tablo 4'ten de anlaşılacağı gibi; her dönemin toplumsal olayları, teknolojik gelişmeleri mimariyi etkilemiş, mimari içerisinde de dini yapılar bu etkilenmeyi yansıtmıştır.

1.2.1.1.2.3. Camiler

Cami yapıları incelenirken ilk olarak mescit kavramı açıklanmıştır. Mescitler, Müslüman toplumlara ait camilere göre daha küçük olan dini yapılardır. Mescidin kelime anlamı; secde edilecek, namaz kılınacak küçük camidir. Mescitler, sadece vakit namazlarının kılındığı dini mekanlar olarak mahalle ölçeğinde yer alan ve o mahallenin halkına hizmet veren küçük ibadethaneler olarak açıklanabilir. Türk Mimarisi'nde ise mescitler mahalle merkezlerinde ya da mahalle merkezini oluşturan noktalarda yer alan birimdir. Bu dini yapı, mahallenin örgütlenmesini belirleyen bir konumdadır ve mahalle halkının buluşup zaman geçirdiği mekanlardır (Ateşoğlu, 2007). Mescitler; camilere göre daha küçük, minaresi, minberi olmayan dini yapılardır. Eski dönemlerden beri halk evlerine yakın olduğu için sabah ve yatsı namazları için mescitler tercih edildiği, diğer vakit namazları için ise camiler tercih edildiği bilinmektedir. Cuma ve bayram namazları için ise camiler ağırlıklı olarak kullanılırdı.

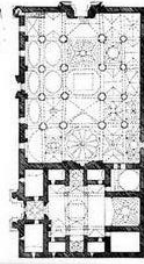
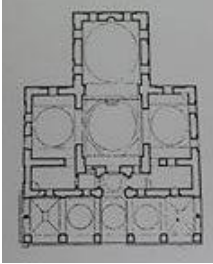
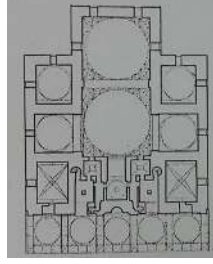
Camiler; Müslümanlara ait dini yapılardır. Caminin kelime anlamı Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te (2009) yer alan tanıma göre; toplanılan bir araya getiren, bir arada bulundurandır. İslamiyet inancında ilk cami; Hz. Muhammed'in evi olarak kabul edilir ve bu evin avlulu olması cami yapılarının oluşumunda önemli bir etken olmuştur (Hasol, 2002).

Cami İslâm dinin temel yapısı olarak Allah ile insanın buluştuğu dini mekândır. Kişi burada Allah'ın huzuruna çıkar ona dileklerini ve şükranlarını sunar. Ve Allah'ın farz olarak yükümlü kıldığı beş vakit namazı yerine getirir (Ateşoğlu, 2007). Cami yapılarının şekillenmesi, Kur'an'da yer alan Müslümanların yerine getirmesi gereken beş dini kuraldan biri olan namaz ile ilişkilendirilmiştir (Özel, 1998). Camiler, namaz ibadeti ve diğer dinsel eğitim, kültür ve toplumsal etkinliklere açık olmakla birlikte saygılı bir tutumla belli kurallar çerçevesinde davranılmayı gerektiren bir mekandır. Bu mekana abdestli, başlar kapalı, temiz giysilerle ve ayakkabısız olarak girilmektedir. Ayrıca bazı yerel farklılıklarla

birlikte, genel olarak, camide yemek yenmesi, yatılması, alış veriş yapılması uygun görülmemektedir (Sargın, 2012).

Cami yapılarının şekillenmesinde namaz ibadetini yerine getirirken kibleye yönelmek de önemli bir etken olmuştur. Aslında namaz kılınan her yer mescit sayılabilirken; cami yapılarının gelişimi de devam etmiştir. Büyük camilerin yapımına; Emeviler döneminde geçilmiş ve cami mimarisinin gelişimi Abbasiler, Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçuklular döneminde de devam etmiştir (Onay, 2008). Osmanlılar döneminde ise; cami yapıları; etraflarına eğitim, sağlık kurumlarını da kapsayan külliyelerin yapımı ile daha kompleks hale gelmiştir (Durmuş, 2009).

Tablo 5. Cami yapılarına ait plan şeması (Tuluk, 1994)

Selçuklu Dönemi Camileri	Beylikler Dönemi Camileri	Osmanlı Dönemi Camileri
		
Divriği Ulu Cami	Bursa Orhan Bey Cami	Bursa Yeşil Cami

1.3. Cami Yapılarının Tarihsel Süreci

Cami yapıları; Müslümanlık dinine ait ibadet mekanları olduğu için tarihsel gelişimi de bu dinin ortaya çıkışı ile ilişkilidir. Genel olarak İslam Mimarisi içerisinde yer alan cami yapılarının tarihsel süreci içerisinde farklı kültürden insanların bu dini benimsemesi etkili olmuştur.

Cami yapılarının tarihsel süreci, Hz. Muhammed ile başlamış, ardından bu dini benimseyenler tarafından geliştirilip değiştirilerek günümüze kadar devam etmiştir.

İslam mimarisi, ilk olarak Hicret'in hemen ardından kurulan Mescid-i Nebevi ile başlamıştır. İlk dönemlerde mütevazı hayat süren, lüks ve israftan kaçınan Hz. Muhammed ve Dört Halife, cami, mescit yapımında süs ve görkemden uzak durmuşlardır. Ancak İslamiyet'in yayılması ile birlikte ilk olarak Emeviler; İslam Mimarisi'nde hızlı bir

dönüşüm ve gelişme hamlesi başlatmışlardır. Bunun devamı ise, Abbasiler, Türkler, Farslar ve diğer Müslümanlar tarafından geliştirilerek devam etmiştir (Baş, 2013). Emeviler dönemi içerisinde cami yapımında;

- Ana yapı malzemesi olarak taş kullanılmış
- Süslemede hayvan figürlerine yer verilmiş
- Kubbe ile at nalı ve yuvarlak dilimli kemerler başarılı bir şekilde uygulanmış
- Kare minareler yapılmış
- İç ve dış süslemeler yapılmıştır.

Emevilerin, İslam Mimarisi'nde uygulamaya koyduğu bu gelişmeler; Kuzey Afrika'ya kadar iletilmiştir. Sonrasında Abbasiler döneminde İslam Mimarisi'nde önemli değişimler olmuş, Fars ve Türk etkileri mimariye yansımıştır. Abbasiler dönemi içerisinde cami yapımında (Sarıçam ve Erşahin, 2014);

- Yapı malzemesi olarak Mezopotamya geleneği olan kerpiç ve tuğla kullanılmış
- Kemer yerine düz dam tercih edilmiş
- Minareleri yükseldikçe daralan, içi dolu helezonik yapıda olmuş
- Süslemede alçı, çini ve mozaik kullanılmış
- Daha çok iç süslemeye önem verilmiş
- Süslemelerde daha çok, bitkisel, geometrik ve hayali motifler yer almış

Abbasiler dönemi içerisinde İslam Mimarisi'nde etkileri olan Farslar, kendi topraklarında da çok eserler vermiştir. Ancak Farslar'ın eserleri tuğla ve kerpiçten olduğu için deprem ve bakımsızlık nedeniyle yıkılmış, günümüze kadar gelememiştir. İslam Mimarisi içerisinde önemli etkileri olan diğer toplum ise Türk'lerdir. Türk'lerin İslam Mimarisine etkileri ilk olarak Mısır'da ortaya çıkmış, bağımsız bir Türk Devleti olan Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular, Memlükler, Osmanlılar, Timurlular, Safeviler, Babürler ve diğerleri mimaride özgün eserler vermişlerdir. Bu Türk devletleri, İslamiyet öncesi sanat ve kültürlerinin çeşitli öğelerini İslam Mimarisi'ne katarak, plan ve süslemede yenilikler getirmişlerdir. Silindirik minareler, yüksek kubbeli camiler Türk Devletleri'nin İslam Mimarisi'ne getirdiği yeniliklerdendir (Sarıçam ve Erşahin, 2014).

İslamiyeti kabul eden Türk Devletleri; Anadolu'ya göç etmişler, bu coğrafyalarda dinin yayılmasını sağlamışlardır. Anadolu topraklarında bu örnekler; Anadolu Selçukluları ile başlamış, Selçuklunun dağılışının ardından ortaya çıkan Beylikler ve Osmanlı dönemi ile devam etmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Anadolu Selçuklu için önemli bir şehir olan

Konya yerleşmesi de Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerini yaşamıştır. Tuluk (1994) çalışmasında; Anadolu Türk Mimarlığı içerisinde İslam Mimarlığı kapsamında yer alan cami yapılarının sürecini; Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemi olarak ele almıştır.

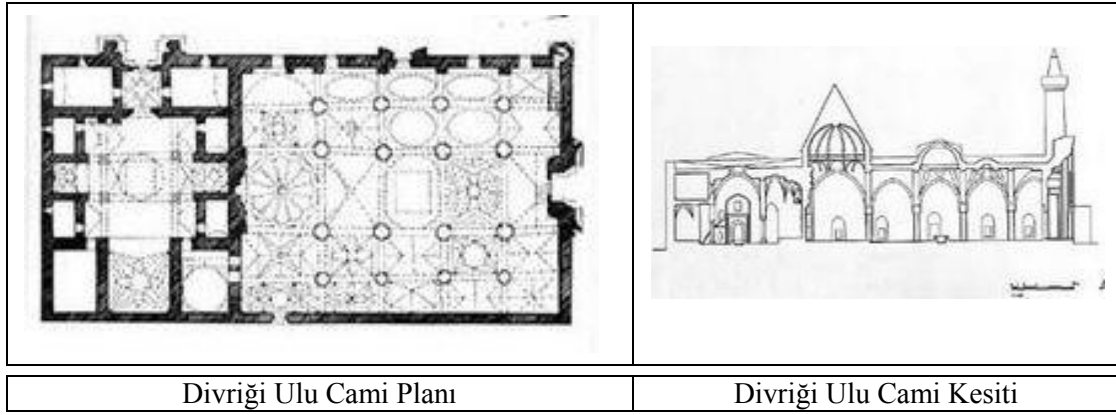
1.3.1. Anadolu Selçuklu Dönemi Camileri

İlk olarak Müslümanlık dinini, Orta Asya'da benimseyen Türk Devleti Karahanlılardır. Ancak bu dönemde bağımsız birer devlet olan Türk'ler Anadolu topraklarında hüküm sürmüyorlardı. Anadolu topraklarını İslamiyet ile tanıştıran Türk Devleti Selçuklulardır. 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya girmiş olan Büyük Selçuklu Devleti, 1157 yılında Sultan Sencer'in ölümünden sonra kendi içerisinde, Irak, Kirman, Suriye ve Anadolu Selçukluları olarak dört kola ayrılmışlardır (Baş, 2013). Anadolu topraklarında yer alan Konya ili içerisinde Anadolu Selçukluları hüküm sürmüş ve çeşitli cami yapıları bırakmışlardır.

12. ve 13. yüzyılda; Anadolu'da bulunan cami örneklerine bakıldığında avlu kullanımı görülmektedir. Anadolu Selçuklu dönemi camilerinde de, 12. yüzyıl yapıları olan Kayseri ve Erzurum Ulu Camilerinin avluları yoktur. İlk avlu örneği, Sivas Ulu Cami'nde görülmektedir. Anadolu Selçukluları, İran Selçukluları ve Araplarda var olan büyük cami avlu örneklerinden etkilenmemişlerdir. Avlu motifini, kervansaray ve medreselerin bir kısmında kullanmışlardır. Genel olarak; İran ve Anadolu'da görülen çok sütunlu cami tipini benimsemişlerdir. Ayrıca İran'da da önemli bir yeri olan taç kapı anlayışı Anadolu Selçukluları'nda da devam etmiştir. Anadolu Selçukluları oldukça süslü taç kapılar yapmışlardır. Cami yapılarında genel olarak süslemeden kaçınırsalar da taç kapıların süslenmesine önem vermişlerdir. Taç kapıları kemer derinliğinde bir girintinin içerisinde yer alır. Cephe süslemelerinde ise; taştan oyulmuş bir kabartma içerisinde şebekeler halinde süslemelerden yararlanılmıştır (Turani, 1992; Tuluk, 1994). Bu yapı ve mimarı, Anadolu Türk ustalarının İran Büyük Selçuklu mimarisine yabancı olmadıklarını, fakat yepyeni bir yaratma heyecanı ile yeni denemeleri tercih ettiklerini gösteriyor (Ara, 2002).

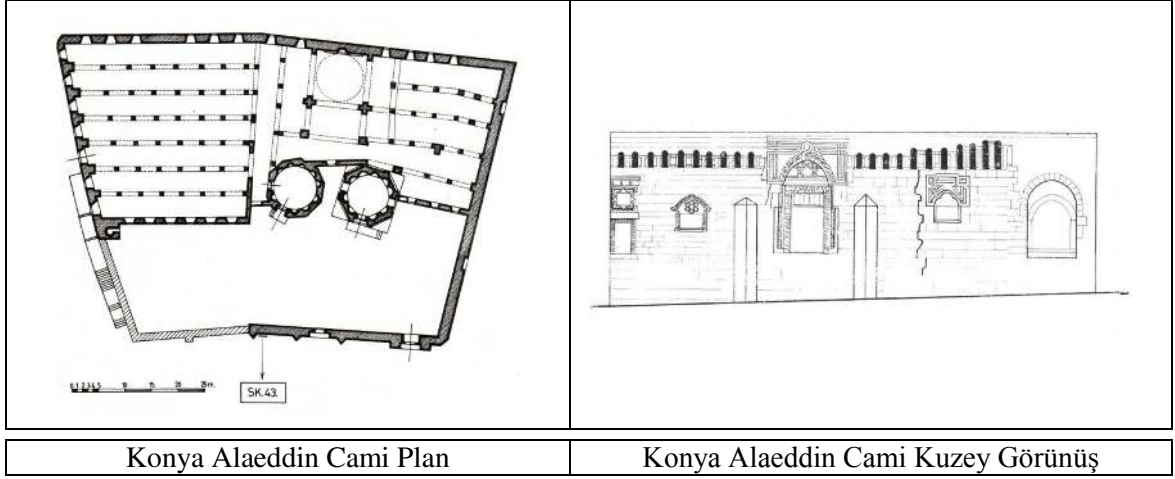
Anadolu Selçuklularında kendilerinden önce var olan kubbeli yapı geleneği devam etmiştir. Camilerde; örtü elemanı olarak kubbenin kullanıldığı görülmektedir. Anadolu

camilerinde, o dönemin teknik olanaklarıyla çok sayıda cemaat için kapalı bir ibadet mekanı gerçekleştirmek önemli bir sorundur. Anadolu Selçuklularında, başlangıçta kubbe, çok sayıda sütun ile parçalanan camilerin mihrap önüne, mihrap yerini belirleyen bir unsur olarak eklenmiştir. Bu dönemde kubbenin henüz simgesel anlamından öteye geçemediği, genellikle küçük boyuttaki yapılarda kullanıldığı veya mihrap önü kubbesi olarak değerlendirildiği görülmektedir. Gerek camilerde sınırlı bir alanı olan mihrap önü kubbeleri, gerekse diğer yapı türlerindeki kubbeler, henüz yapının plan şeması ile strüktürü belirleyen ve iç mekan yönelişini şartlandıran ana tema olamamıştır. Anadolu Selçuklu Dönemi'nde ise; camilerin büyük bir kısmı, tüm İslam ülkelerinde gelenek haline gelmiş olan taş ayaklı veya ahşap dikmeli, düz damlı veya mihrap önü kubbeli ulu cami tipinin ya da bu tipin değişik yorumlara uğramış örnekleridir (Özakın, 2002). Bu döneme ait örneklerden biri olan Divriği Ulu Cami'ne ait plan ve kesit Şekil 1'de verilmiştir.

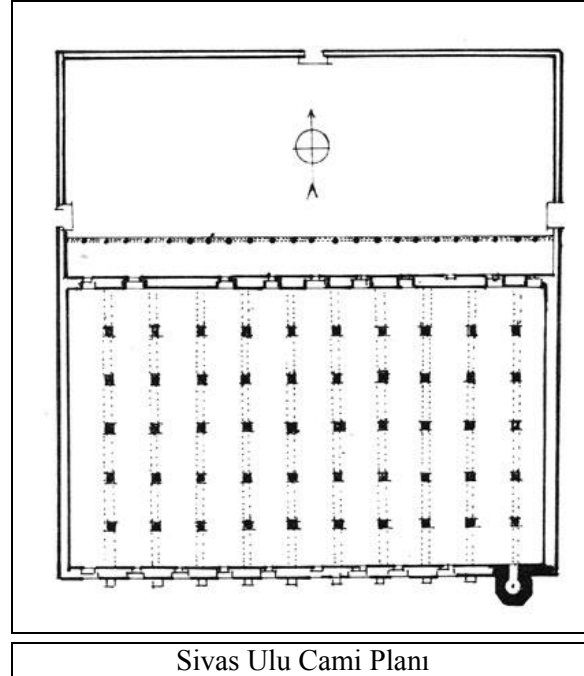
Şekil 1. Sivas Divriği Ulu Cami plan ve kesit (Url-2, 2015)

Çalışma kapsamında ele alınan Sille yerleşmesinin bağlı olduğu Konya İli, Anadolu Selçukluları için önemli bir merkez olmuştur. Bu yerleşme içerisinde de bir çok dini yapı bırakmışlardır. Bu yapılar içerisinde medreseler daha yoğun yer kaplasa da cami örnekleri de vardır. Şekil 13'te bu cami örneklerinden biri olan Konya Alaeddin Cami'nin plan ve kesiti yer almaktadır.

Şekil 2. Konya Alaeddin Cami plan ve görünüş (Url-3, 2015), (Url-4, 2015)

Ayrıca Anadolu Selçukluları'nda önemli bir diğer cami tipi ise ulu camilerdir. Ulu camiler; geniş ve yatay binalardır. Çatıları genellikle düz olan bu cami tiplerinde ise; form ve iç mekan bakımından, iç mekanlarının ayak, kolon ve direklerle bölünmüş olması dışında genel bir ortak özellikleri yoktur (Tuluk, 1994). Şekil 14'te Anadolu Selçuklu dönemine ait Sivas Ulu Cami planı mevcuttur.

Şekil 3. Sivas Ulu Cami planı (Url-5, 2015)

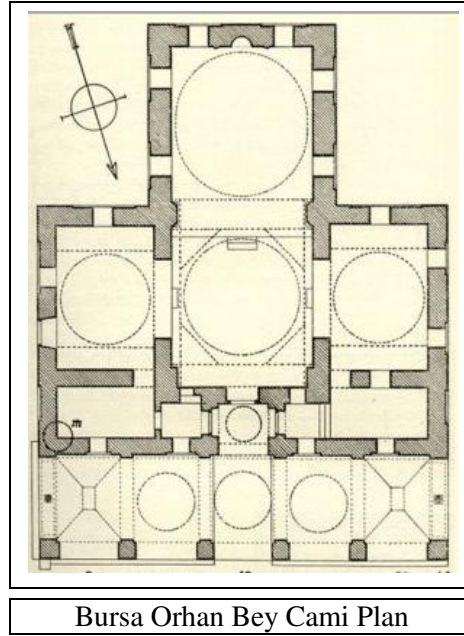
1.3.2. Beylikler Dönemi Camileri

Selçukluların 14. yüzyıl başlarında yıkılması ile 1453 tarihinde İstanbul'un Osmanlılar tarafından alınması arasında geçen yüz elli yıl, Türk mimarisinin geçirdiği dönüşüm açısından çok önemli bir zaman dilimidir. Farklı bölgesel stillerin ortaya çıkması ve bölgesel mimari merkezlerin sayısında görülen artıştır. Beylik dönemi mimarisinde yapı ve tasarımlar ne kadar belirgin bir deneysellikle karakterize ediliyorsa, dönem boyunca mimari himaye modelleri de o kadar tutucu bir çerçeveye sahip olmuştur. Dönemin günümüze ulaşmış abidelerinin geçerli göstergeler olduğunu varsayarsak, Beylik dönemi abidelerinin inşalarında gerek bölgeden bölgeye gerekse yüzyıldan yüzyıla ölçek ve yapım hızı konularında gözle görülür bir eşitlik olduğu da ortaya çıkar. Aydın ve Osmanlı gibi batı Anadolu beylikleri anıtsal dini mekanlar konusunda sınırsız bir destek anlayışına sahipken, Doğu Anadolu'da inşaat faaliyeti, büyük bir sınırlama ile karşı karşıya kalmıştır. Bu eşitliliğin sebebi, en azından bir bölümü, daha geniş tarihsel koşullarda yatmaktadır. Beyliklerin tarihsel koşulları ile ilgili olarak şu ana kadar ki verilerden ortaya çıkan sonuç, mimari himayenin ve anıt inşaat faaliyetinin politik istikrar ve ekonomik refah ile sıkı sıkıya bağlı olduğudur (Crane, 2002).

Sekizinci yüzyıl tek kubbeli Selçuklu mescitlerinde denenen ve merkezi mekan anlayışının ilk örnekleri olan şema ve önlerindeki giriş bölümleri, Beylikler Devrinin en yaygın cami ve mescit tipi haline gelmiştir. 14. ve 15. yüzyıl Anadolu'sunun hemen hemen her bölgesinde görülmeye başlanan tek kubbeli plan şeması, teknik olanakların zorlanmasıyla yeni mekansal gelişmelere öncü olmuştur. Bu yapılarda denenen merkezi plan şeması, Osmanlı döneminin tek kubbeli ve üç bölümlü son cemaat yeri bulunan klasik cami tipini oluşturmuş ve gelişerek anıtsal, merkezi planlı Osmanlı camilerini hazırlamıştır (Özakın, 2002).

Bu dönemde mekan anlayışında değişikliğe gidilmiştir. Anadolu Selçuklu döneminden farklı olarak; toplu ve geniş mekan anlayışı benimsenmiştir. Selçuklular'da mihrabın önüne yerleştirilen kubbenin büyütülmesi ile toplu ve geniş mekanlar elde edilmiştir. Cami alanının çok kubbeli olarak örtülmesi ve İslam mimarisinde yer almaya başlaması bu dönemde gerçekleşmiştir. Ayrıca Selçuklu döneminden farklı olarak taşıyıcı duvarlara pencere elemanını getirmişler, pencere açıklıklarında ise belirli bir ritim

aramamışlardır. Kubbenin kasnaklarında pencere açıklıklarının kullanılması da Selçuklularda olmayan bir mimari anlayış olarak bu dönemde uygulanmıştır. Selçuklular'ın medreselerinde görülen revaklı avlu anlayışı, Beylikler döneminde cami yapılarına taşınmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan önemli bir cami yapısı ögesi de; son cemaat yeridir. Özellikle 14. yüzyılın ikinci yarısından sonra son cemaat yeri kullanımı oldukça benimsenmiş ve kullanımı artmıştır. Beylikler dönemi; önemli bir sadeleştirme ile mekan birliğine gidişin gelişiminin gözlemlendiği bir devirdir. Bu dönemde cami yapılarının iç ve dış mekanları bir bütün olarak ele alınmıştır (Turani, 1992; Tuluk, 1994). Şekil 15'de Bursa'da yer alan ve Beylikler dönemine ait olan Orhan Bey Cami'nin plan ve kesitleri bulunmaktadır.

Şekil 4. Bursa Orhan Bey Cami plan (Url-6, 2015)

Beylikler döneminde iktidar mücadelesinden sonra; Anadolu'da Osmanlı hüküm sürmüştür. Beylikten imparatorluğa yükselişi ile beraber; Anadolu'da bir çok mimari eser bırakan Osmanlı'nın cami yapıları ile ilgili gelişimi ise bir sonraki bölümde ele alınmıştır.

1.3.3. Osmanlı Dönemi Camileri

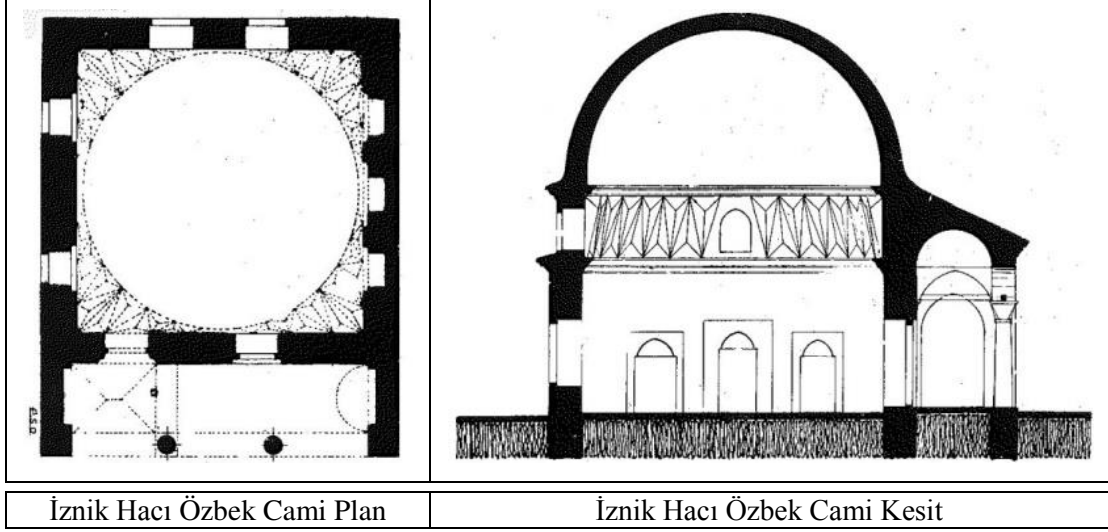
Osmanlı bir beylik olarak kurulup, imparatorluğa kadar yükselmiş bir devlettir. Bu yükseliş sırasındaki gelişmeler mimarisine de yansımıştır. Çalışma kapsamında incelenen

camii yapıları; Osmanlı dönemine dahil olduğu için bu dönem daha detaylı incelenmiştir. Osmanlı dönemi incelenirken; ilk devir, klasik devir ve batı etkisi olarak üçe ayrılmış ve bu dönem camii yapılarında olan gelişim ve değişimler anlatılmıştır.

1.3.3.1. İlk Devir Osmanlı Dönemi Camileri

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan; Osmanlı mimarisinin en önemli ilk eseri olarak kabul edilen İstanbul'da yapılmış olan; II. Beyazid Cami'ne kadar geçen iki yüzyıllık döneme ilk devir Osmanlı mimarisi denir. Osmanlı Devleti; 14. yüzyılın ilk yarısından itibaren; büyük çaplı imar faaliyetlerine de girmişlerdir. İlk başkentleri olan Bursa ve civarının yanı sıra; Edirne ve İstanbul'da da mimari eserler yapmışlardır. İlk devir Osmanlı mimarisi içerisinde yer alan camii yapıları ele alınırken; dış kütle düzeni ve iç mekan yerleşimi açısından üç ana grupta toplanır. Bunlar da; tek üniteli camiler, çok üniteli camiler ve çapraz mihverli camilerdir (Kuran, 1964).

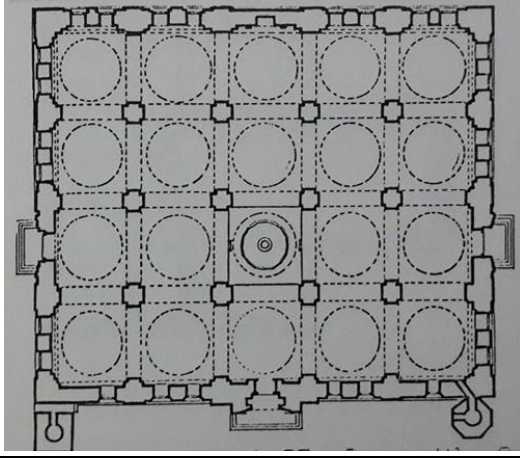
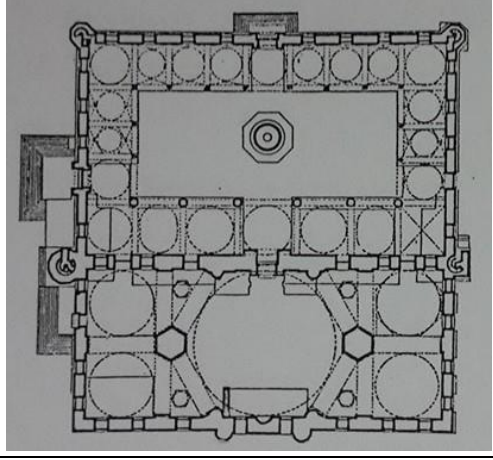
- **Tek Üniteli Camiler:** Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında temel mimari tema; üzeri kubbe ile örtülü dört köşe mekanlardır. Bu yapılar, tek üniteli yapı olarak adlandırılmıştır. Bu yapıların sayısı özellikle 14. ve 15. yüzyıllarda oldukça fazladır. Tek üniteli yapılar oldukça sade bir ifadeye sahiptir. Duvarları; genellikle tuğla hatıllı kaba yonu taştır. Duvarlarda pencere açıklıkları oldukça küçüktür. Pencere açıklıklarında ise; üstleri kemerli ya da dikdörtgen boşluklar kullanılmıştır. Bu tür yapı ünitesine; son cemaat yeri, minare gibi elemanlar ilave edilip, kimlikleri bozulmadan tek üniteli camiler elde edilmiştir (Kuran, 1964). Şekil 16'da bu tipin ilk örneklerinden olan İznik Hacı Özbek Camii plan ve kesiti mevcuttur.

Şekil 5. İznik Hacı Özbek Cami plan ve kesit (Ayverdi, 1957)

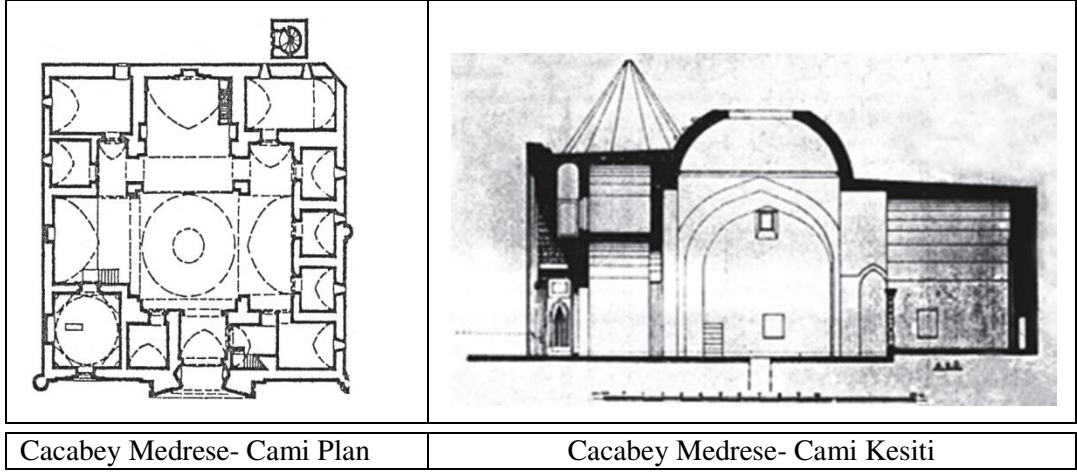
İlk devir Osmanlı camilerinde; tek üniteli camilerin ardından; çok üniteli camiler gelmektedir.

- Çok Üniteli Camiler: Bu cami tipleri; geçmişi ve yapı ilkeleri itibariyle, Anadolu Selçuklularının ulu cami tiplerine dayanmaktadır. Plan tipi olarak; geniş ve yatay bina tipine sahiptirler. Taşıyıcı duvarları taş, çatıları ise genellikle düzdür. İlk devir Osmanlı camilerinden; çok üniteli cami tipleri de kendi içinde; çok üniteli cami ve merkezi kubbeli çok üniteli camiler olarak ikiye ayrılır. Eş büyüklükte çok üniteli cami tiplerinde, yapı eşit şekilde kolonlar ve ayakların belirlediği bölümlere ayrılır ve bu bölümlerin üstü, kubbelerle ve tonozlarla ayrılır. Bursa Ulu Cami bu tipe örnektir. Merkezi kubbeli çok üniteli camilerde; yapının harim bölümünü belirleyen kısım, diğer kısımlara göre daha büyük kubbe ile örtülmüştür. Bu tipe örnek ise; Edirne Üç Şerefeli Cami'dir (Tuluk, 1999). Şekil 6'da Bursa Ulu Cami ile Edirne Üç Şerefeli Cami'ye ait planlar verilmiştir.

Eş Büyüklükte Çok Üniteli Cami	Merkezi Kubbeli Çok Üniteli Cami
	
Bursa Ulu Cami Planı	Edirne Üç Şerefeli Cami Planı

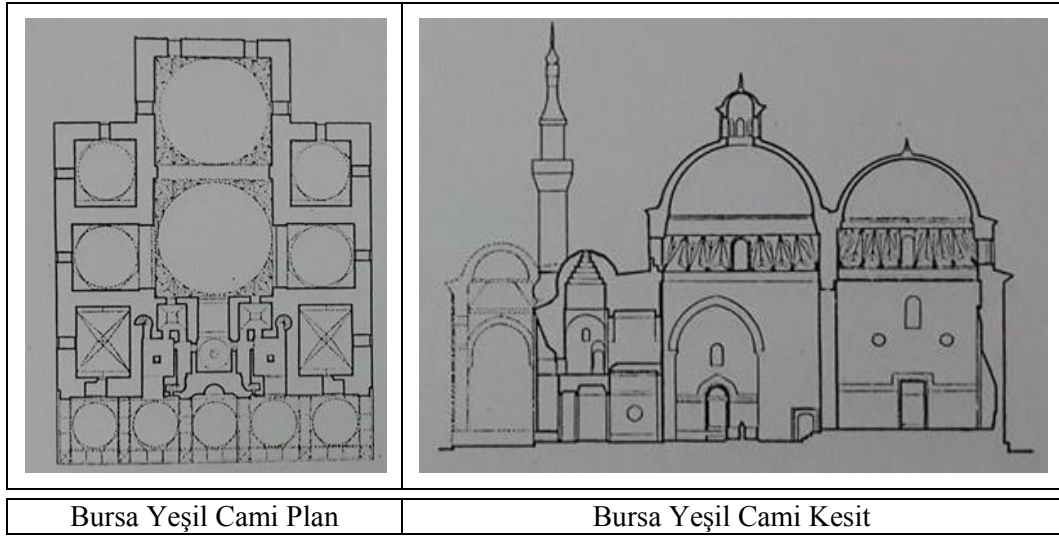
Şekil 6. Bursa Ulu Cami ve Edirne Üç Şerefeli Cami planı (Tuluk, 1999)

- Çapraz Mihverli Camiler: 14. yüzyılda Bursa'da, tek üniteli ve çok üniteli cami tiplerinden daha kompleks bir cami tipi gelişmiştir. Bu cami yapılarına da çapraz mihverli camiler denilmektedir. Çapraz mihverli cami tiplerinin esası ise; Anadolu Selçuklu mimarisinde yer alan medreselerin planlarına dayanmaktadır. Selçuklularda yer alan medreselerin plan tipleri ise; ortası avlulu dört eyvanlıdır. Özellikle Anadolu Selçukluları döneminde medrese olarak yapılan, günümüzde cami olarak kullanılan, Cacabey Medresesi, 14. yüzyılda özellikle Bursa etrafında Osmanlı mimarları tarafından cami yapılarında örnek olarak alınmış bir yapıdır. Cacabey Medresesi'nin özellikleri ise; tepesi delik kubbeli iç avlu ile dört sivri tonoz eyvanlı düzenin bir araya getirilmesidir. Bu yapıda yer alan dört adet eyvanın ölçüleri ise birbirinden farklıdır, bu yüzden yapıda bir simetri söz konusu değildir. İki tane eyvanın mihverleri kubbe ile kesişmemektedir (Kuran, 1964). Şekil 7'de Cacabey Medresesinin daha iyi algılanması için plan ve kesiti verilmiştir.

Şekil 7. Cacabey Medrese-Cami plan ve kesiti (Kuran, 1964)

Tek ve çok üniteli cami yapılarının ve Anadolu Selçukluları medreselerinin yapısal özelliklerinin kompozisyonundan oluşan çapraz mihrerli cami yapılarına; Bursa Yeşil Cami'de bir örnektir, Şekil 8'de Bursa Yeşil Cami'nin plan ve kesitleri bulunmaktadır.

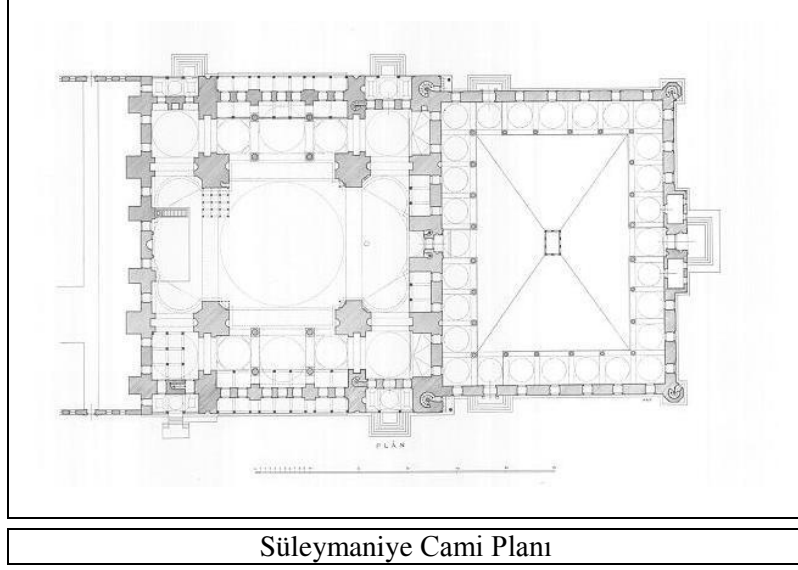

Şekil 8. Bursa Yeşil Cami plan ve kesit (Tuluk, 1999)

Osmanlı ilk devir cami örneklerinden sonra; Mimar Sinan döneminin de başladığı klasik devir Osmanlı dönemi camileri ele alınmıştır.

1.3.3.2. Klasik Devir Osmanlı Dönemi Camileri

Türk - İslam dünyasında ismi çok iyi bilinen Mimar Sinan; Türk - Osmanlı klasik mimarisinin biçimlendiricisidir. 16. yüzyılda kendi dönemini tek başına şekillendiren önemli bir mimardır. Yapıları bütün Osmanlı Klasik Çağı mimarlık eserlerinin tümünü kapsar. 1539 yılında Mimar Sinan'ın baş mimarlığa getirilmesiyle Osmanlı İmparatorluğu'na üç yüzden fazla sanat eseri kazandırmıştır. Bu döneme kadar gelindiğinde; Osmanlı'nın bir cami formu oluşmuştu. Bu form kare prizma önünde yer alan; kubbelerle örtülü olan son cemaat yeriydi. Ayrıca bir de minare ögesi vardı. Klasik devirde ise Mimar Sinan ile başlayarak minare ögesi benimsenmiş ve camileri için esas biçim olarak ele alınmıştır. Bunun yanı sıra Mimar Sinan'ın bütün Osmanlı mimarisinin özelliklerini tanıdığını ve bunu yapılarında kullandığını da söylemek mümkündür. Çünkü cami yapılarını; simetrik bir düzene kurmuş, esas kubbeye doğru diğer kubbelerin büyüklüklerini derecelendirmiş ve caminin diğer öğelerini bir bütün olarak kullanmıştır. Ayrıca Mimar Sinan'ın; Hüseyin Cami'nin yapımından itibaren gerçekleştirdiği üsluba bakılırsa; medrese ve cami yapılarını bir bütün olarak düşünüp, uyguladığı gözlemlenmektedir. Ancak bu birlikte camiye ait olan kubbelerin ölçülerini medrese yapısına ait olan kubbelerle oranla daha yüksek tutmuştur. Mimar Sinan genel olarak camilerin silüetlerine de önem vermiştir. Camilerine bakıldığında; yapıların dış formlarının, iç mekanla ilişkili olduğu gözlemlenmektedir. Cami yapılarının çözümlerinde değişik uygulamalara da gitmiştir. 1560 ile 1561 yıllarında yapımı tamamlanan Rüstem Paşa Cami'nin zeminini yerden yükseltmiş, caminin alt katında dükkanlar yerleştirmiştir. Bu çözüm arayışı Rüstem Paşa'dan gelen istek üzerine hayata geçirilmiştir. Ayrıca Sokullu Mehmet Paşa Cami'nde Türk-Osmanlı mimari anlayışı içerisinde yepyeni bir düzene gitmiştir. 1577-1578 yılları arasında yapımı tamamlanan camide son cemaat yerinin üzerini kubbe ile örtmemiştir ve yapıya giriş iki kapıdan sağlanmaktadır. Bu durum o zamana dek görülmemiştir. Bu cami yapısına kadar ortaya koyulan eserlerde; son cemaat yerinin üzeri kubbe ile örtülmüştür ve camilerin sadece bir kapısı bulunmaktadır. (Turani, 1992; Tuluk, 1994). Şekil 9'da Mimar Sinan'ın dönemine ait olan Süleymaniye Cami'ne ait plan yer almaktadır.

Şekil 9. Süleymaniye Cami plan (Url-7, 2015)

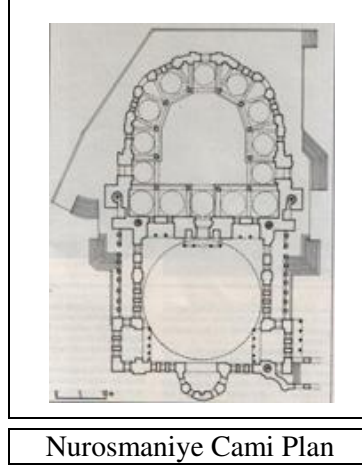
Mimar Sinan Osmanlı dönemi Türk mimarisinde birden bire ortaya çıkmış öncüleri ve devamecileri olmayan bir varlık sayılmamalıdır. Osmanlı yapı sanatı çeşitli aşamalarla onu hazırlamış ve onun engin bilgisi ve sanat zevkiyle Türk mimarisini geliştirmesine imkân vermiştir. İçinde yaşadığı çağ onun bütün verimini rahatça sergileyebilmesine yardımcı olmuştur. Böylece Sinan Osmanlı dönemi Türk mimarisinin bir yüzyıl boyunca en yüksek noktasına erişmesini sağlamıştır. Onun estetik anlayış ve yapı sanatı ustalığını benimsemiş olan arkasından gelen hassa mimarları olan Mimar Mehmet, Dalgıç Ahmet Ağa, Mimar Davut Ağalar bu klâsik akımı sürdürmüşlerdir (Eyice, 2002).

Mimar Sinan tarzının sona ermesinden sonra batı etkisinde gelişen bir Osmanlı mimarlığı döneme hakim olmuştur. Sonraki bölümde batı etkisinde gelişen Osmanlı cami yapıları anlatılmıştır.

1.3.3.3. Batı Etkisinde Osmanlı Dönemi Camileri

Mimar Sinan'ın ölümünden sonra yetiştirdiği mimarlar sayesinde kendinden sonra bir asır daha klasik dönemin etkileri devam etmiştir. Bu dönem 17. yüzyılı kapsamaktadır. Mimar Sinan'dan sonra yapılan Yeni Cami ise; klasik dönem etkisinin son eseri olmuştur. Bu eserden sonra klasik dönem eserleri tekrarlanmamış ve yapımları durmuştur. Osmanlı Devleti'nde 1600'lü yıllara gelindiğinde; maddi açıdan zorluklar yaşanmaya başlanmış, yavaş yavaş batı etkileri girmeye başlamıştır. 1700'lü yıllardan itibaren gerek cami

yapımında çalışan yabancı kültürün mimarlar, gerek devletin durumu sebebiyle batı etkisi her alanda olduğu gibi cami yapımında da kendini göstermiştir. Batı etkisinde gelişen cami yapımına en iyi örnek ise; Nurosmaniye Cami'sidir. Bu yapıda avlu plan şemasında yuvarlaktır. Avrupa'daki barok yapılarında olduğu gibi avlu duvarları da girintili çıkıntılı olarak inşa edilmiştir. Harim kısmında tek bir kubbe kullanılırken, son cemaat yerinde beş adet kubbe kullanılarak algıda parçalanma hissi oluşturulmuştur. Ayrıca cami yapısında, yüzeylerin parçalanışı ve harim ile avlu yükseklikleri arasında mekanları parçalayıcı fark olması; barok tarzının izlerini yansıtan durumlardır. Pencereelerde kullanılan kemerlerin formları da bu tarzda yapılmış olup cepheyi parçalayan bir diğer unsurdur. Bu dönem ile birlikte Osmanlı Klasik mimarisinin ciddi ve ağırbaşlı ritmik düzeni kaybolmuştur. (Turani, 1992; Tuluk, 1999). Şekil 10'da Nurosmaniye Camisi'nin planı mevcuttur.

Nurosmaniye Cami Plan

Şekil 10. Nurosmaniye Cami plan (Url-8, 2015)

1.4. Cami Yapılarının Öğeleri

Cami mekanları, namaz ibadetinin gerektirdikleri neticesinde şekillenmiştir. Bu yüzden cami yapı bileşenleri incelenirken, namaz için gerekli koşullar irdelenmelidir. Namaz ibadetini yerine getirmek için gerekli olan; abdest alma eylemi, namaz esnasında kıbleye yönelme eylemi gibi bazı dini zorunluluklar, cami dini yapılarında değişmez mimari unsurları da beraberinde getirir.

İslam'ın beş şartından biri olan namaz; Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde; Müslümanların günde beş vakit, dini bakımdan belirlenen kurallara göre yapmak zorunda

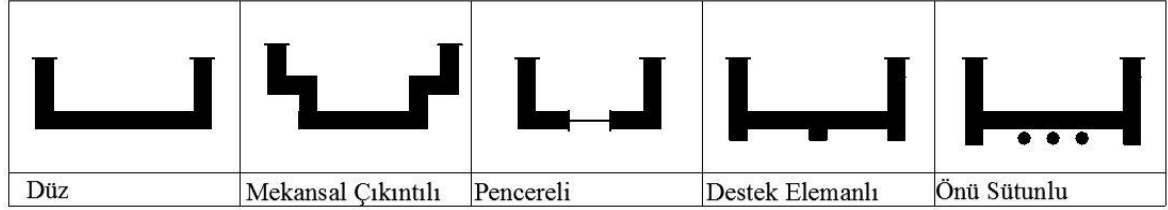
oldukları ibadet olarak tanımlanmıştır. Dini bakımdan belirlenen kurallar içerisinde; namaz esnasında yapılması gerekenler dışında; namaz kılmak için de belirli kurallar vardır. Diyanet İşleri Bakanlığı'nın, dijital olarak yayınladığı ilmihal kitabında (Url 1, 2015) bu kurallar namazın şartları adı altında belirtilmiştir. Bu şartlar arasında cami yapılarını ilgilendiren hususlar; abdest alınmasının gerekliliği, namaz kılınacak alanın temiz olması ve kibleye dönülmesi ve namaz vaktidir. Bu şartların yerine getirilmesi için cami mekanlarında bazı oluşumlar söz konusudur. İlk olarak namaz vaktinin duyurulması için ezan okunması gereken minare; abdest alma eyleminin gerçekleştirilebilmesi için şadırvanlar, halkı toplayabilmek ve diğer alanlardan farklılaştırabilmek için avlular yapılmıştır. Cami yapılarına dışarıdan bakıldığında; avlu, şadırvan ve minare gibi öğeler ilk dikkat çeken dış mekan unsurlarıdır. Namaz kılma eyleminin gerçekleştiği; harim, kadınlar mahfili, hünkar mahfili, müezzin mahfili; kibleyi belirleyen ve imamın namaz kıldığı mihrap, vaaz verilen vaiz kürsüsü ve minber gibi öğeler cami yapılarında iç mekan kurgusunda yer alır. Tüm bunların yanı sıra bir yapı olarak ele alındığında camilerin strüktürel kurgusunu oluşturan; kubbe, tonoz, kemer sütun, ayak, duvar gibi öğeler bulunmaktadır (Tuluk, 1994).

1.4.1. Cami Yapılarının Strüktürel Kurgusu

Camilerin strüktürel kurgusunu oluşturan temel öğeler olarak; sürekli taşıyıcı olan duvarlar, tek taşıyıcı öğe olan sütunlar ve ayaklar, örtü öğeleri olan kemer, tonoz, kubbe olarak ele alınmıştır.

- Duvar: Yapılarda taşıyıcı duvar ile sınırlayıcı duvarlar arasında fark vardır. Ancak tarihi yapılarda duvar bu iki özellik birleştirilerek kullanılmıştır. Sürekli taşıyıcı olarak kullanılan duvarlar; örtüden gelen yükü temele iletirler. Anadolu Türk mimarlığının ilk örneklerinde mimarların duvar genişliklerini, kendi ve üzerindeki örtünün ağırlığı dikkate alınarak yapılmadığı, deneyimleri ile bunu başardıkları anlaşılır. Süreç içerisinde duvarlar incelenmiştir. Klasik dönem Osmanlı mimarlığında ise, yapının kubbe çapı ile duvar kalınlıkları arasında bir oran olduğu gözlemlenir. Duvar elemanlarının biçimlenmesi, örtü etkilerine karşı en ideal düzenin aranmasından başlayıp, zamanla strüktürel ve bezemesel olanın bir yerde buluşması şeklinde gerçekleşmiştir. Duvarlarda homojenliği sağlamak adına, taş ve tuğlayı birbirine kenetlemek için harç ve hatıllar kullanılmıştır. Ancak duvar

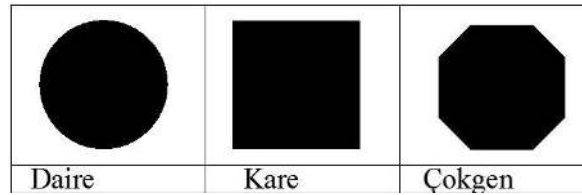
yüzeyinde açılan her boşluk, bu öğeyi zayıflatmaktadır. Bu yüzden pencere boşlukları açılırken, zayıflığı azaltmak adına hatıl ve kemerlerle desteklenerek pencere boşlukları açılmıştır (Kuban, 2014). Duvar yüzeyleri; düz, mekansal çıkıntılı, pencereli, destek elemanlı ve önü sütunlu olarak ele alınabilir (Tuluk, 1999). Çeşitli duvar yüzeylerinin plan düzlemlerine ait çizimleri Şekil 11'de verilmiştir.

Şekil 11. Duvar yüzeyleri plan tipleri (Tuluk, 1999)

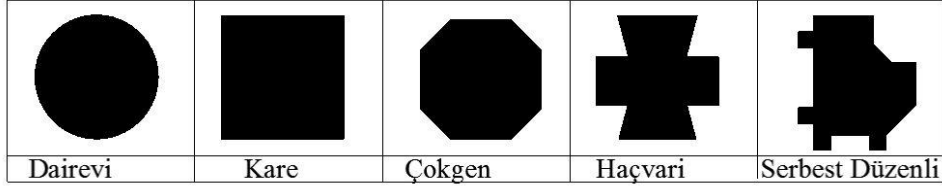
- Sütun ve Ayak: Örtüden gelen yükler, tek tek noktalara toplanabildiği zaman, taşıyıcı sistem tek taşıyıcılardan meydana gelebilir. Bu öğeler, biçimlerine göre sütun ya da ayak adını alırlar. Genellikle sütunlar tek parça halinde, ayaklar ise; ölçü bakımından daha büyük, duvar gibi örülerek elde edilen taşıyıcılardır (Kuban, 2014).

Sütun taştan yapılmış taşıyıcı dikme olarak açıklanır. Eskiden sütun kelime anlamı olarak silindrsel taş ayaklarını anlatmak için kullanılırdı (Hasol, 2002). Sütun planları Şekil 12'de verilmiştir.

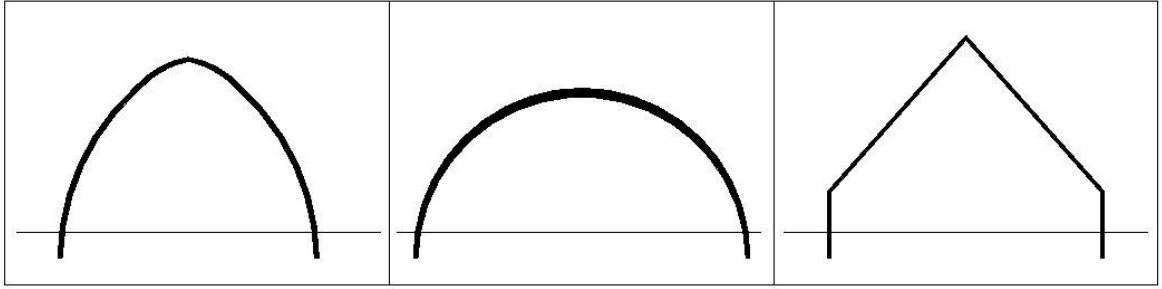
Şekil 12. Sütun plan tipleri (Tuluk, 1999)

Ayak ise; örülerek yapılmış olup, bir sütun gibi çalışan yapı öğesidir. Ayaklar, serbest ya da bir duvara bitişik olarak duvar gibi örülür (Hasol, 2002). Ayaklar en yaygın kullanım biçimlerine göre; kare, haçvari, dairevi, sekizgen ve serbest düzenli ayaklar olarak plan tiplerine ayrılır. Özellikle Osmanlı'nın Klasik döneminde ayak biçimleri çeşitli şekillerde kullanılmıştır (Tuluk, 1999). Ayak plan tipleri ise; Şekil 13'te verilmiştir.

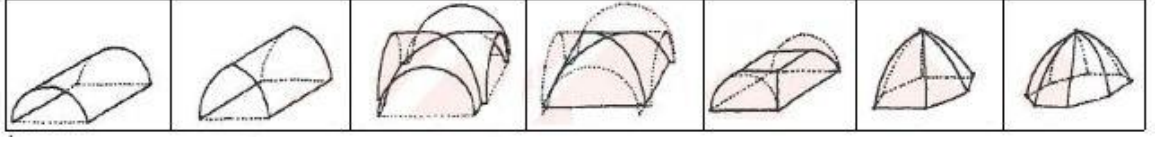
Şekil 13. Ayak plan tipleri (Tuluk, 1999)

- Kemer: Yay şeklinde çerçeve olarak da tanımlanabileceği gibi; iki sütun ya da iki ayak arasındaki bir açmanın üstünü örtmek için, alt uçları sütun veya ayaklara oturtmak üzere yay şeklinde yapılan ahşap, maden ya da kagir yapı parçasıdır (Hasol, 2002). Yapı öğeleri içerisinde strüktür elemanı olarak kemer, Büyük Türkçe Sözlük'te (2009); iki sütun veya ayağı birbirine üstten yarım çember, basık eğri, yonca yaprağı gibi çeşitli şekillerde bağlayan ve üzerine gelen duvar ağırlıklarını, iki yanındaki ayaklara ileten tonoz bağlantı olarak tanımlanır. Kemerin bulunması ile; büyük mekan tasarımları yapılmaya başlanmıştır. (Kuban, 2014). Çeşitli kemer tiplerinin kesitleri Şekil 14'te verilmiştir.

Şekil 14. Kemer tiplerinin kesitleri (Tuluk, 1999)

- Tonoz: Bir kemerin aralıksız devam etmesiyle oluşan bir örtü biçimi olarak tanımlanabileceği gibi; tuğla ve harçla örülmüş alttan obruk, yarım silindir biçiminde bir tavan örtüsü olarak da açıklanabilir (Büyük Türkçe Sözlük, 2009). Tonoz'un ilk örneklerine Mezopotamya ve Mısır mimarisinde rastlanmaktadır. Burada birbirinden bağımsız kemerlerin yan yana getirilmesi ile ortaya çıkmıştı (Kuban, 2014). Şekil 15'te çeşitli tonoz kullanımları verilmiştir.

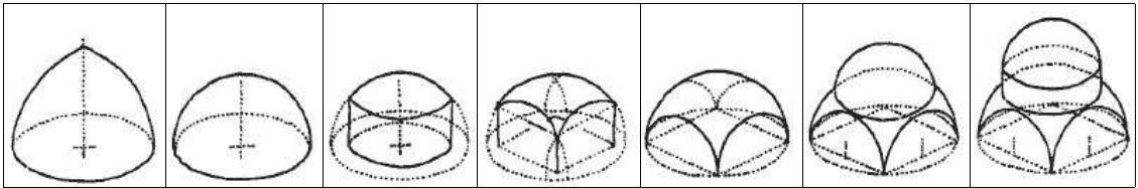

Şekil 15. Çeşitli tonoz kullanımları (Tuluk, 1999)

- Kubbe: Kubbe erken bir yapı biçimidir. İlk anıtsal uygulamalarda, özellikle Roma döneminde, kubbeler dairesel planlı yapıların örtüsü olmuştur. Ancak anıtsal mimarlığın ilk aşamalarında; insanlar dikdörtgen veya kare planlı hacimleri esas alan, mimarlık tasarımına ulaştıkları için kubbeyi yetersiz bir örtü elemanı olarak görmüşlerdir (Kuban, 2014).

Kare ve dikdörtgen tabana kubbe elemanının yerleştirilmesinde farklı birleştirici öğelerin bulunması ve uygulanması ile gerçekleşmiştir. Anadolu Türk mimarlığında yüzyılları kapsayan bir süreç içerisinde; her zaman tek bir mekan fikrinin elde edilmesinin kubbe ile mümkün olacağı görülmüştür (Tuluk, 1994).

Türk mimarisinde kubbe, yüzyıllar boyunca sembolik ve mistik bir anlam kazanmıştır. Yeryüzünü simgeleyen karenin ve göğü simgeleyen kubbenin bir araya getirildiği kare planlı, kubbeli yapılar ise yer ve gök tasarımını birleştirerek doğrudan doğruya evren yapısı olmaktadır. Kubbe, geleneksel teknolojiye geniş bir mekanı bölünmeksizin örtebilen tek mimari çözüm olabilmesi nedeniyle tercih edilmiştir (Özakın, 2002). Şekil 16'da çeşitli kubbe kullanımları verilmiştir.

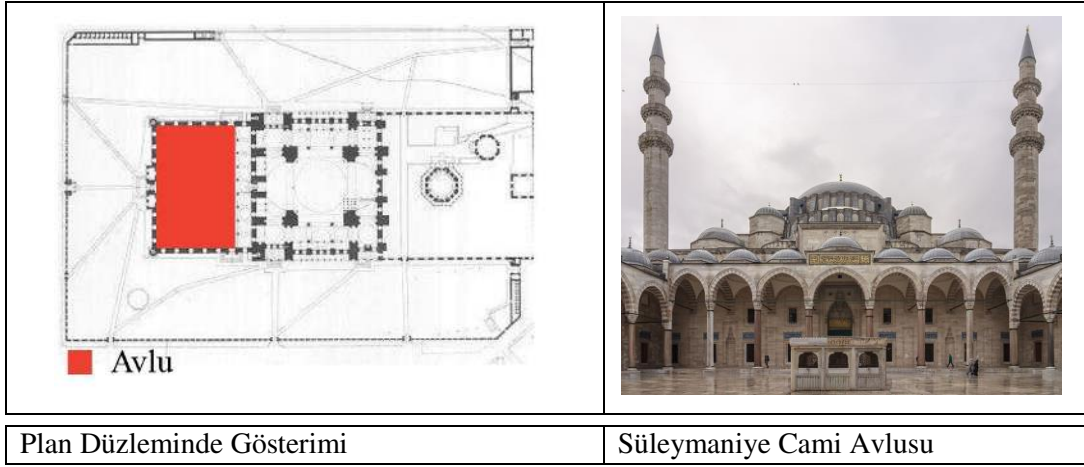
Şekil 16. Çeşitli kubbe kullanımları (Tuluk, 1999)

1.4.2. Cami Yapılarının Mekansal Kurgusu

1.4.2.1. Cami Yapılarının Dış Mekansal Kurgusu

Bu bölümde, cami yapıları mekansal olarak, dış mekan ve iç mekan anlamında iki kapsamda ele alınmaktadır.

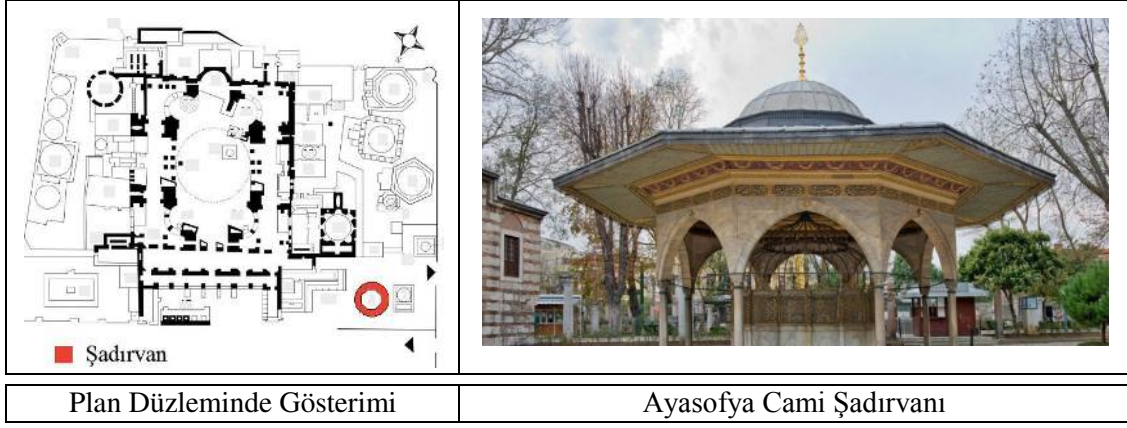
- **Avlu:** Bu kelime; bir terim olarak ele alındığında sadece cami yapıları ile düşünülemez. Mimari olarak düşünüldüğünde; bir yapının ya da yapılar grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarlarla çevrili alandır (Türkçe Sözlük, 2009). Cami yapılarında ise; namaz öncesi hazırlıkların yapıldığı, genellikle ortasında şadırvanı olan, girişte ve etrafı duvarlarla çevrili üstü açık mekanlardır. Genel olarak büyük camiler, şehrin kalabalığından ayrılan bir dış avluya sahiptir (Eyice, 1993, Durmuş, 2009). Şekil 17'de Süleymaniye Cami'sinin avlusu ve plan düzleminde gösterimi bulunmaktadır.

Şekil 17. Süleymaniye Cami avlusu (Url-7 Url-9, 2015)

Şekil 17'de Süleymaniye Cami'sinin avlusunda da görüldüğü gibi, cami avlularının içerisinde genel olarak şadırvanlar yer alır.

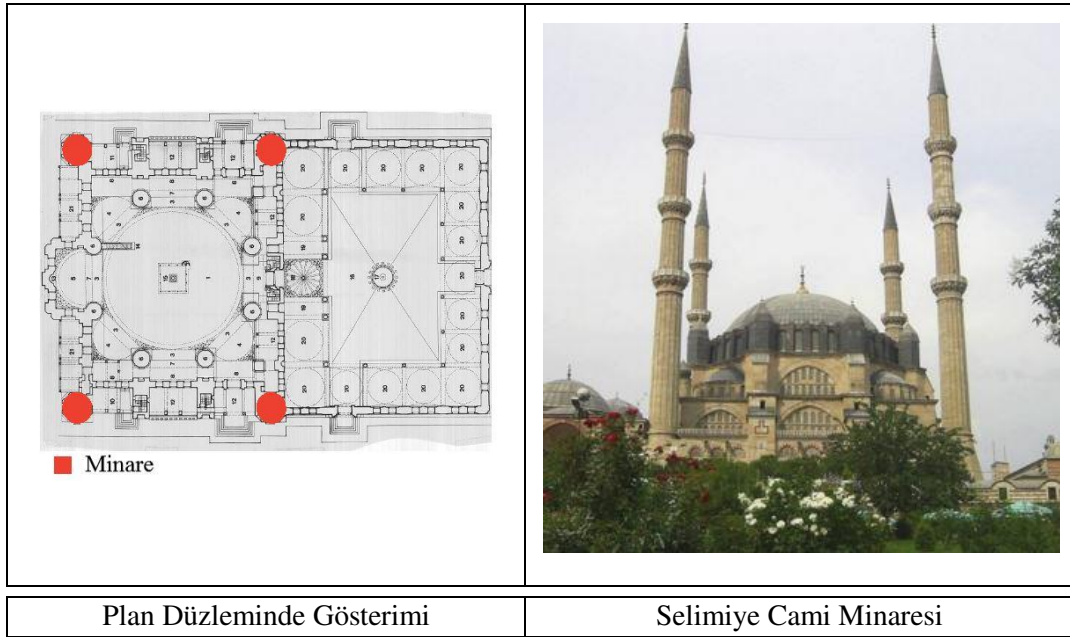
- **Şadırvan:** Genellikle cami avlularında bulunan, çevresindeki musluklardan ve ortasındaki fıskiyeyle su akan, üzeri kubbeli açık havuz (Türkçe Sözlük, 2009). Şekil 18'de Ayasofya Cami'ne ait şadırvan örneği mevcuttur.

Şekil 18. Ayasofya Cami şadırvanı (Url-10, Url-11, 2015)

Şadırvanlar; şekil 18'de görüldüğü gibi dairesel bir plana sahip olabildiği gibi; düz şadırvanlar da mevcuttur. Kimi camiler de ise şadırvanlar kapalı alanda çözümlenmiştir. Dış mekanda yer alan avlu ve şadırvan dışında; bir de minareler vardır.

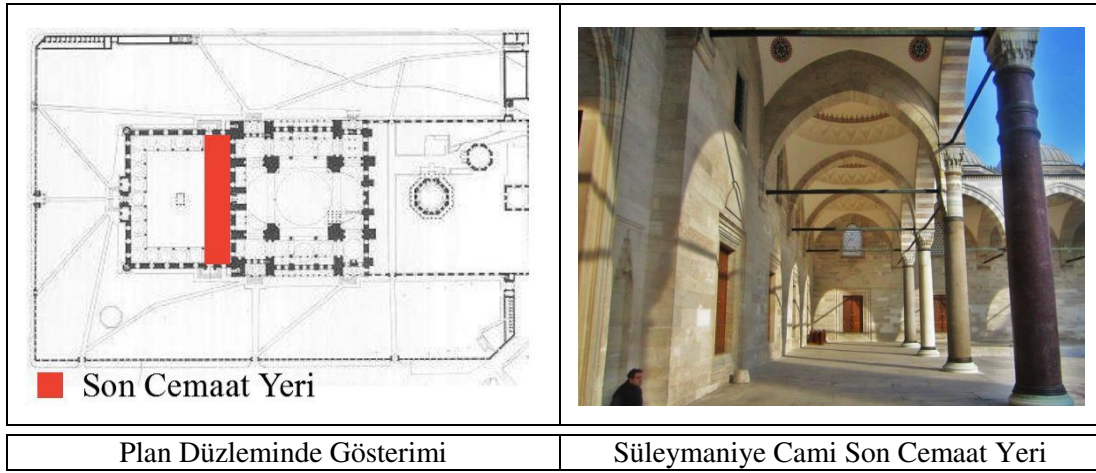
- Minare: Halka namaz vaktinin hatırlatıldığı, ezanın okunduğu, yüksek ve ince yapılu kuleye denir. Osmanlılarda, genellikle binanın sağ kısmında yer alan minare, ezanı yüksek yerden okuma çabasına bağlı olarak bu işlev başından beri var olmuş, ama bölgelere göre değişiklikler göstererek farklı mimari karakterlere bürünmüştür (Durmuş, 2009). Şekil 19'da Selimiye Cami'nin minareleri ve plan düzleminde gösterimi verilmiştir.

Şekil 19. Selimiye Cami minareleri (Url-12, Url-13, 2015)

1.4.2.2. Cami Yapılarının İç Mekansal Kurgusu

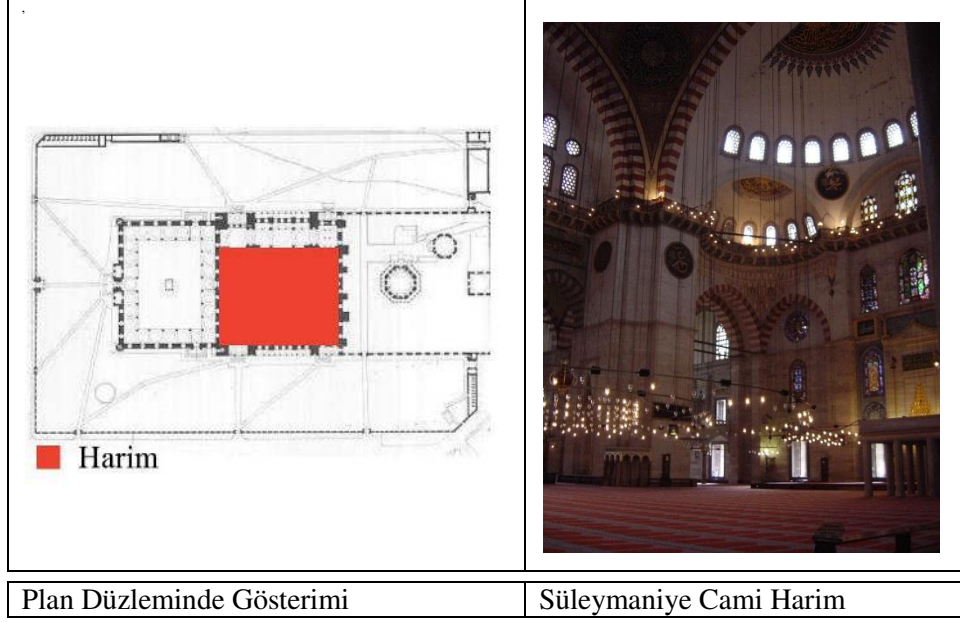
- Son Cemaat Yeri: Camilerin giriş kapısı önünde ve namaza geç kalanlar için ayrılmış olan revaklı bölümdür (Hasol, 2002). Camiye doğrudan girilmesini önleyen, ön mekan durumunda tabanı avlu seviyesinden biraz yüksekte olan bu bölümün kible duvarında sağ ve sol kısımlarında birer küçük mihrap bulunabilir (Eyice, 1993, Durmuş, 2009). Şekil 20'de Süleymaniye Caminin son cemaat yeri ve plan düzleminde gösterimi verilmiştir.

Şekil 20. Süleymaniye Cami son cemaat yeri (Url-7, Url-14 , 2015)

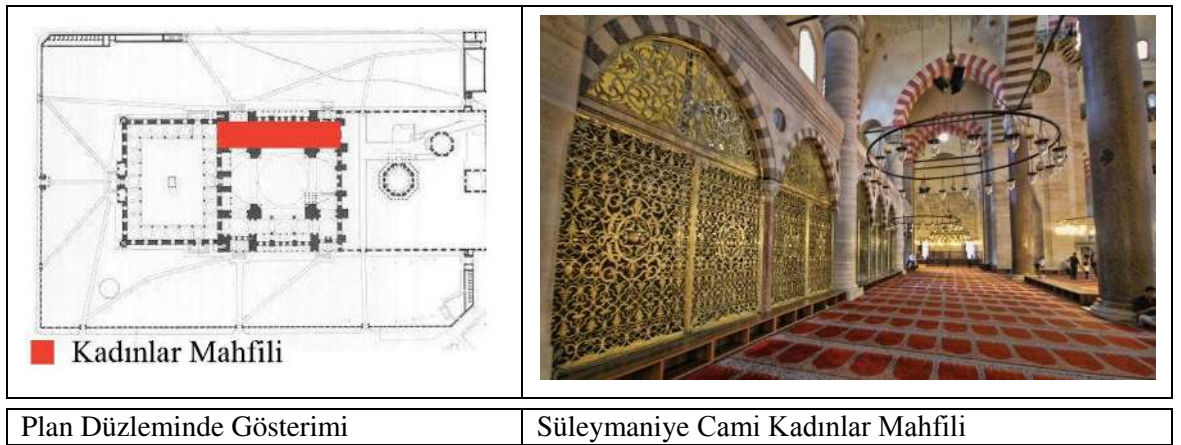
Son cemaat mekanından geçtikten sonra asıl ibadetin yapıldığı mekan olan harime girilir.

- Harim: Cami yapılarında; halkın namaz kılması için ayrılmış olan ana bölümdür. Durmuş (2009- Eyice, 1993), harim kısmını esas ibadet mekanı olarak ele almış ve harim kelimesinin yabancı dillerdeki; nef, schiff karşılığı olarak sahn veya sahnın olarak kullanıldığını; caminin ortasında ve geniş olan mekana sahn, bunun tam orta kısmına kubbe altı mekan, yan mekanlara da yan sahn denildiğini söylemiştir. Şekil 21'de Süleymaniye Cami'sinin harimi ve plan düzleminde gösterimi yer almaktadır.

Şekil 21. Süleymaniye Cami harim (Url-7, Url-15, 2015)

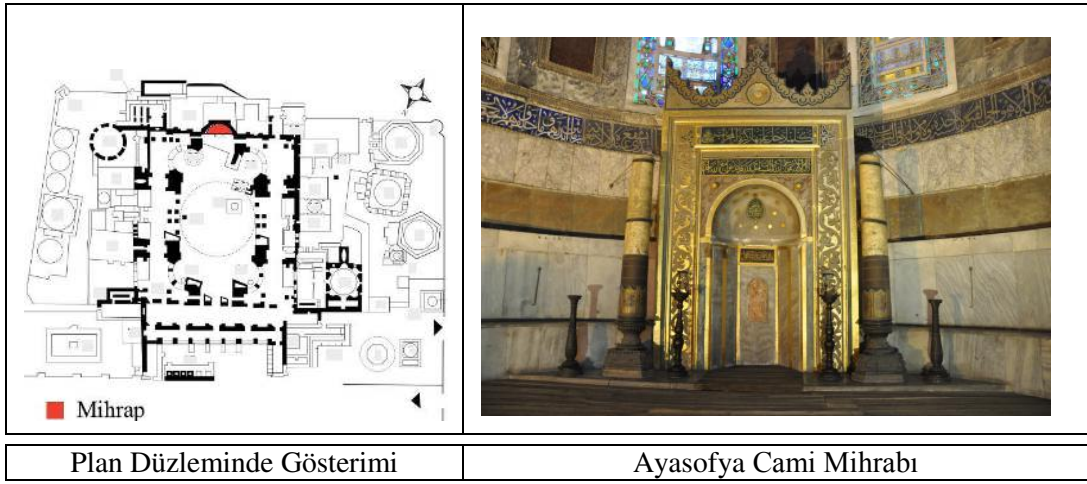
- Kadınlar Mahfili: Harim kısmına ek olarak kadınların namaz kılabilmesi için kadınlar mahfili isimli alanda cami mekanlarında yer alır. Cami yapılarında genellikle kapıya yakın bir bölgede konumlandırılan, kadınların ibadet etmesi için ayrılmış bölümdür. Şekil 22'de Süleymaniye Cami'nin kadınlar mahfili ve plan düzleminde gösterimi verilmiştir.

Şekil 22. Süleymaniye Cami kadınlar mahfili (Url-7, Url-16, 2015)

Harim ve kadınlar mahfilinden sonra cami yapılarında önemli olan diğer öğeler; mihrap, minber, vaiz kürsüsüdür. Bu elemanlar yapıya sonradan eklendiği ve kendilerine özgü yapıları olduğu için; iç mekan kurgusu donatı elemanları olarak ele alınmaktadır.

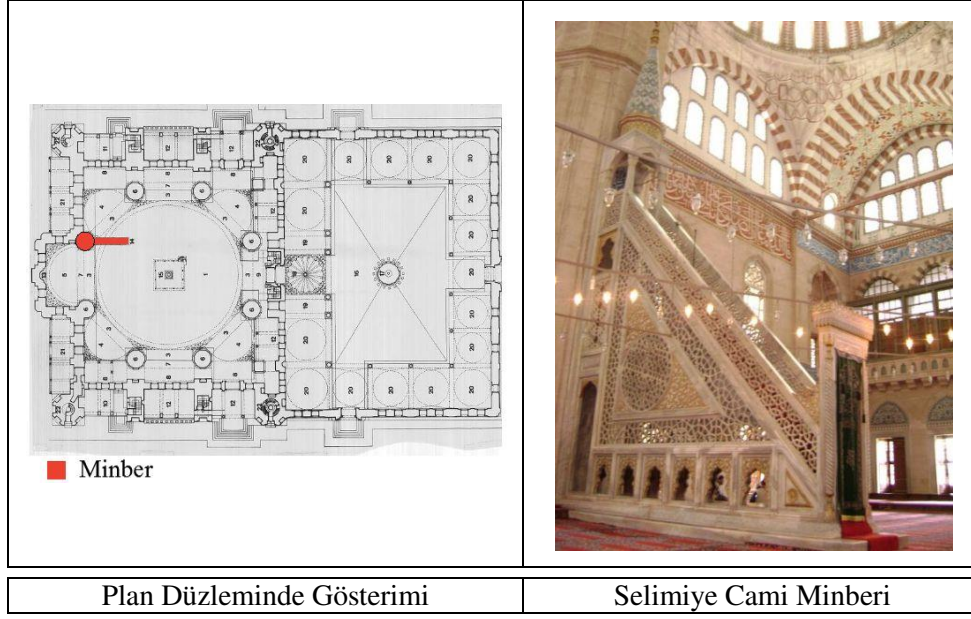
- **Mihrap:** Türkçe Sözlük'te (2009) yer alan açıklaması ile mihrap; cami, mescit gibi yerlerde Kabe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yerdir. Mihrabın bulunduğu duvara; mihrap duvarı veya kible duvarı da denmektedir. Şekil 23'te Ayasofya Cami'ne ait mihrap ve plan düzleminde gösterimi verilmiştir.

Şekil 23. Ayasofya Cami mihrabı (Url-10, Url-17, 2015)

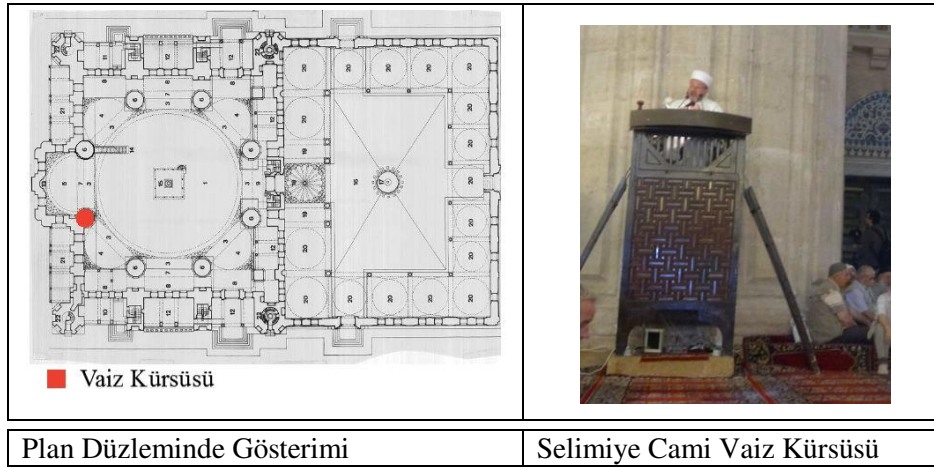
Mihrap; cami yapılarında kible yönünü belirleyici bir unsur olarak kullanılır ve mihrabın sağında; hutbe okumak için kullanılan minber bulunur.

- **Minber:** Türkçe Sözlük'te (2009), camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli, yüksekçe yer olarak tanımlanmaktadır. Malzeme olarak genellikle; ahşap, mermer, taş tercih edilen minberler, mihrabın sağında yer alır. Şekil 24'te Selimiye Cami'nin mihrabı ve plan düzleminde gösterimi bulunmaktadır.

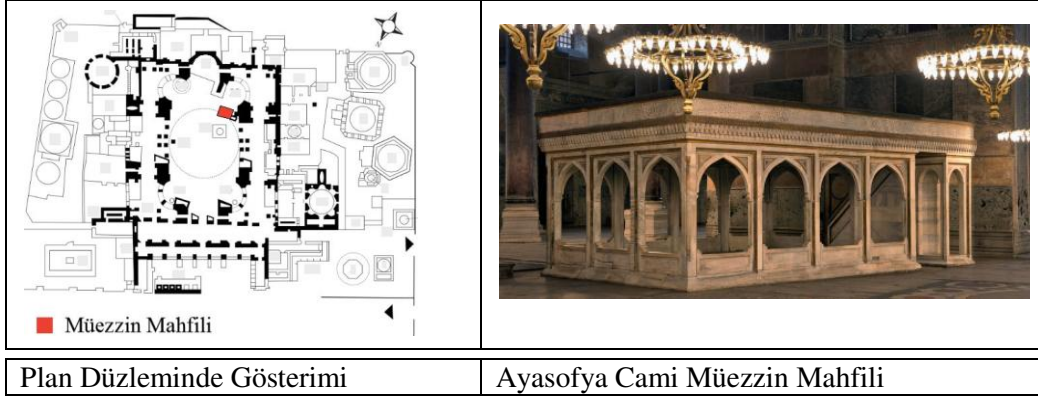
Şekil 24. Selimiye Cami minberi (Url-12, Url-18, 2015)

- **Vaiz Kürsüsü:** Mihrabın solunda yer alır ve birkaç basamak ile çıkılan yüksekliğe sahiptir. Genel olarak ahşap ve mermer malzemeden yapılmış olan vaiz kürsüsü; namazdan önce veya sonra vaizin konuştuğu yerdir. Kiliselerde papazların vaiz verdikleri taş kürsü ile benzeşmektedir (Hasol, 2002). Şekil 25'te Selimiye Cami'nin vaiz kürsüsü ve plan düzleminde gösterimi bulunmaktadır.

Şekil 25. Selimiye Cami vaiz kürsüsü (Url-12, 2015), (Url-19, 2015).

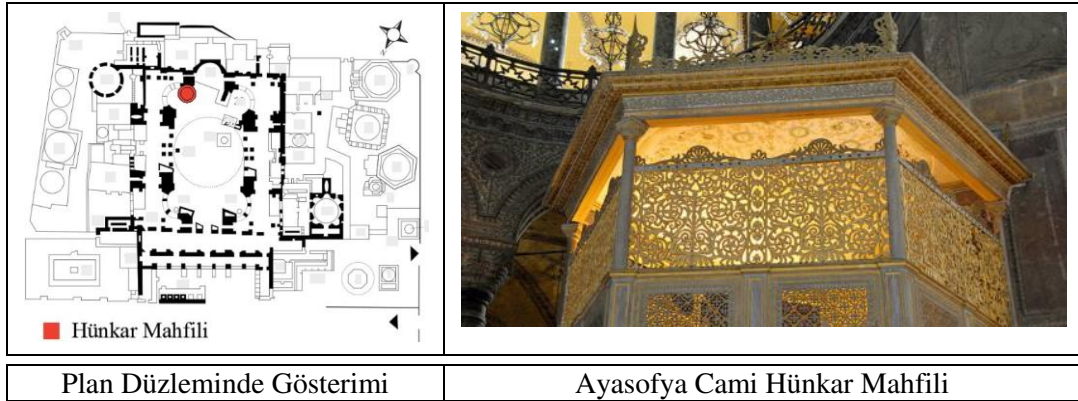
- **Müezzin Mahfili:** Namaz kılınırken müezzinlerin, imamın tekbirlerini işittirmek için tekrarladıkları yerdir (Hasol, 2002). Şekil 26'da Ayasofya Cami'nin müezzin mahfili ve plan düzleminde gösterimi bulunmaktadır.

Şekil 26. Ayasofya Cami müezzın mahfili (Url-10, Url-20, 2015)

Cami yapılarının bir kısmında; müezzın mahfilinin yanı sıra hünkar mahfili de mevcuttur.

- Hünkar Mahfili: Genellikle cami yapılarında sol köşede bulunur ve dışarı ile doğrudan bağlantılıdır. Osmanlı Döneminde; hünkar mahfilinin dışarıdan girişinde bir saray odası gibi döşenmiş mekan da mevcuttur (Eyice, 1993, Durmuş, 2009). Şekil 27de Ayasofya Cami'ye ait hünkar mahfili ve plan düzleminde gösterimi bulunmaktadır.

Şekil 27. Ayasofya Cami hünkar mahfili (Url-10, Url-21, 2015)

1.5. Bölüm Sonucu

Çalışmanın birinci bölümünde; çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Sille yerleşmesinin zengin tarihine değinilmiş ve önemli bir dini merkez olduğu belirtilmiştir. Bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Sille yerleşmesinin günümüze kadar taşıdığı; kültür miraslarının çalışma kapsamına alınma nedenleri açıklanmıştır. Günümüze kadar gelmiş olan kültür mirasları içerisinde de bir sınırlama yapılmış, Müslümanlara ait dini yapıların ele alınacağı açıklanmıştır. Sadece bu yapıların ele alınmasının nedenleri; problemin belirlenmesi ve hipotez başlığı altında açıklanmıştır. Bu hipotezler aşağıda tekrar verilmiştir.

- Sille yerleşmesinde yer alan Osmanlı Dönemi'ne ait camiler; ilk yapıldıkları dönemde farklı işlevlere sahip yapılar olarak inşa edilmiş olabilirler.
- Yapılar, ilk olarak farklı işleve cevap vermek üzere inşa edilmişlerse, camiye dönüştürülme süreçlerinde çeşitli adaptasyon geçirmiş olma ihtimalleri yüksektir.
- Bu camiler, kendi aralarında ortak özelliklere sahip olmaları sebebiyle Sille yerleşmesi içerisinde bir tipolojik örnek teşkil edebilirler.

Problem ve hipotezler belirlendikten sonra; yapılacak analizlerden daha iyi sonuçlar almak için; din kavramının detaylı açıklaması yapılmıştır. Din kavramının ardından, dini yapılar konusu ele alınmıştır. Çok Tanrılı ve Tek Tanrılı dinlere ait dini yapılara değinilmiştir. Tek Tanrılı Dinlere ait yapılardan olan Sinagoglardan bahsedilmiştir. Sille yerleşmesinde; Hristiyan ve Müslüman toplumların yaşaması ve çalışma kapsamında bu yerleşmede yer alan camilerin ele alınacak olması sebebiyle; kilise, mescit ve cami yapıları detaylı olarak açıklanmıştır. Ele alınan başlıklar;

- Çok Tanrılı Dinlere Ait Yapılar
- Tek Tanrılı Dinler Ait Yapılar
- Sinagog
- Kilise
- Cami şeklindedir.

Cami yapılarının; daha iyi çözümlenebilmesi için tarihsel süreci üzerinde durulmuştur. Bu süreç anlatılırken, ilk cami yapısı ve sonrası hakkında genel bilgiler verilmiştir. Ardından İslamiyet'in, Anadolu topraklarına gelişi ve cami yapılarının gelişimi

üzerinde durulmuştur. Bu gelişim, Anadolu'da hüküm sürmüş Müslüman toplumlar ve onların dini mimarisi olarak ele alınmıştır. Bu Müslüman toplumlar ve dini mimarileri ise;

- Anadolu Selçukluları Dönemi
- Beylikler Dönemi
- Osmanlı Dönemi
- İlk Devir Osmanlı Dönemi Camileri
 - ✓ Tek Üniteli Camiler
 - ✓ Çok Üniteli Camiler
 - ✓ Çapraz Mihverli Camiler
- Klasik Devir Osmanlı Dönemi Camileri
- Batı Etkisinde Osmanlı Dönemi Camileri

Yapıları daha doğru analiz edebilmek adına; cami yapılarının öğeleri örneklerle açıklanmıştır. Cami yapılarına ait öğeler ele alınırken; strüktürel ve mekansal olarak iki başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar ve her birine ait alt başlıklar;

- Strüktürel Kurgu
 - ✓ Duvar
 - ✓ Sütun ve Ayaklar
 - ✓ Kemer
 - ✓ Tonoza
 - ✓ Kubbe
- Mekansal Kurgu
 - Dış Mekansal Kurgu
 - ✓ Avlu
 - ✓ Şadırvan
 - ✓ Minare
 - İç Mekansal Kurgu
 - ✓ Son Cemaat Yeri
 - ✓ Harim
 - ✓ Kadınlar Mahfili
 - ✓ Mihrap
 - ✓ Minber
 - ✓ Vaiz Kürsüsü

- ✓ Müezzin Mahfili
- ✓ Hünkar Mahfili şeklindedir.

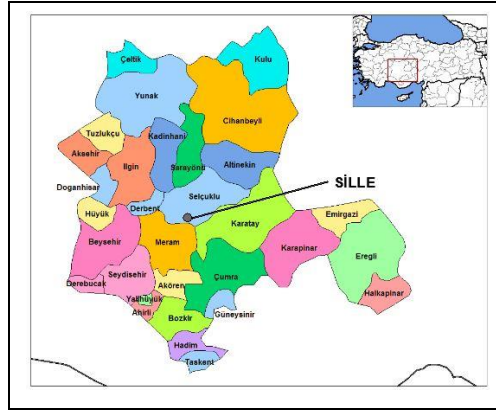
Çalışmanın bu bölümünde; cami yapıları ile ilgili literatür bilgileri, amaç ve kapsama uygun bir şekilde verilmiştir. Strüktürel kurgu anlatılırken çeşitli çizimlerden yararlanılmış, mekansal kurgu anlatılırken örnekler ile açıklama yapılmıştır.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. SİLLE YERLEŞMESİ

2.1.1. Sille Yerleşmesi Konumu

İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Konya iline bağlı; kent merkezinin 8 kilometre kuzeybatısında, Takkeli Dağ (Küçük Gevele) ve Karabuğa Dağları'nın arasında, Sille deresinin açmış olduğu vadide kurulmuş eski bir yerleşim yeri olan Sille'nin, güneydoğusunda; Konya-Selçuklu ilçesi, batı ve kuzeyinde, Tepeköy, Yükselen; güneybatısında da; Kızılören bulunur ve deniz seviyesinden yüksekliği ise 1115 metredir (Tapur, 2009).

Şekil 28. Sille'nin konumu (Url- 22, 2015)

Sille; konumu, farklı kültürlerden insanlara ev sahipliği yapmış olması, geçmiş dönemlerde bu topraklarda yaşayan Hristiyan toplumlar için dini bir merkez sayılması, kültürel değerlerinin büyük bir kısmını koruyarak günümüze ulaştırması, bir Rum kasabası iken günümüzde sadece Türk halkına ait bir belde olması sebebiyle önemli bir yerleşim yeridir.

2.1.2. Sille Yerleşmesi Tarihi

Sille yerleşmesi, oldukça zengin bir tarihe sahiptir. Tarih öncesi dönemlerden başlayan yaşam, günümüze kadar bir çok topluma ev sahipliği yapması ile süregelmiştir. Aklanoğlu (2009) ve Sarıköse (2008) yapmış oldukları çalışmalarında; Sille yerleşmesinin tarihini incelerken belirli sınıflandırmalara gitmişlerdir. Bu kaynaklar referans alınarak; Sille yerleşmesinin tarihi sınıflandırılarak; Hristiyanlık Öncesi Dönem, Hristiyanlık Dönemi, Selçuklu Dönemi, Beylikler Dönemi, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olmak üzere altı dönemde incelenmiştir.

- Hristiyanlık Öncesi Dönem:

Hristiyanlık öncesi döneme ait olarak kesin bilgiler olmamakla beraber, Sille'de yerleşimin tarihi Neolitik dönemlere kadar uzanmaktadır; bu dönemlerde Hitit ve Sümer uygarlıklarının hakim olduğu eski bir yerleşimdir. Ancak bu döneme ait kalıntılar bugüne kadar ulaşmadığı için kesin bilgiler bulunmamaktadır (Aklanoğlu, 2009).

- Hristiyanlık Dönemi:

Hristiyanlık tarihinin başlangıcından itibaren Konya ve çevresi önemli bir dini merkez olmuştur. Havarilerden Paulos, Konya'ya gelmiş ve Hristiyanlık dinini burada telkin etmiştir. Eski yerleşim yeri olarak kullanılan mağaralar, Bizans döneminde kilise olarak kullanılmıştır. Sille, Hristiyanlık döneminde Roma-Kudüs güzergahında yer alan ve kutsal hac yolu üzerinde bulunan önemli bir yerleşim yeri idi. (Sarıköse, 2013). Sille'nin en büyük kilisesi olan ve günümüzde de çeşitli onarımlar neticesinde müze olarak kullanılan Aya Eleni Kilisesi'nin temelleri de 327 yılında kutsal hac yolculuklarından birinde atılmıştır (Erdem vd, 2010). Hristiyanlığın, ilk sığınak ve tapınaklarını kolaylıkla oyulabilen tepelerin yamaçlarında inşa etmişlerdir ve bu döneme ait mağara, kaya kiliseleri ve manastırlar Sille ve yakın çevresinde bugün de varlıklarını sürdürmektedir (Aklanoğlu, 2009).

- Selçuklular Dönemi:

Konya, Selçuklular tarafından fethedildiğinde, güvenlik gereksinimleri ve dönemin fetih geleneklerince, bölgede bulunan Rumlar, Sille'ye yerleştirilmiştir (Tapur, 2013). Sille ve çevresi Selçuklulardan itibaren önemli siyasi olaylara sahne olmuştur. Özellikle Sille'de bulunan Gevele Kalesi, Selçuklular dönemindeki siyasi mücadelelerde ön plana çıkmıştır (Sarıköse, 2013). Selçuklu Dönemi'nde Konya'nın başkent olmasıyla beraber Sille, önemli

bir yerleşim olarak özel bir kimlik kazanmıştır. Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad döneminde Konya'da ciddi bir iskan politikası izlenmiştir (Aköz ve Ürekli, 1997; Aklanoğlu, 2009).

- **Beylikler Dönemi:**

Selçuklu Devleti'nin dağılma sürecinde ortaya çıkan beylikler döneminde de Sille'de bulunan Gevele Kalesi ve çevresi önemli mücadelelere sahne olmuştur. Moğollar ile Karamanoğulları arasındaki mücadelelerden sonra Gevele Kalesi 150 yıl Karamanoğulları'nda kalmıştır. 150 yıllık hakimiyete; Fatih idaresindeki Osmanlı ordusu son vermiş, Konya ve Sille'yi sınırlarına dahil etmiştir (Sarıköse, 2008).

- **Osmanlı Dönemi:**

Karamanoğulları ile Osmanlı arasında Konya önemli bir rol oynamıştır. Yıllar süren mücadeleler neticesinde, Yıldırım Beyazid döneminde Konya ili sınırlara dahil edilse de bu başarı 11 yıl sürmüş, kalıcı olarak Osmanlı sınırlarına dahil edilmesi ise Fatih Sultan Mehmet döneminde olmuştur (Sarıköse, 2008). Konya, Selçuklu Dönemi'nde olduğu gibi Osmanlı Dönemi'nde de tarihi İpek ve Baharat Yolları üzerinde olmanın sosyo-politik ve sosyo-ekonomik olanaklarından yararlanmıştır. Bu durumun Sille'nin gelişiminde önemli katkıları olmuştur. Özellikle o döneme göre yerleşim açısından gelişmiş bir kent özelliği sergilemektedir (Özönder, 1998; Aklanoğlu, 2009).

- **Cumhuriyet Dönemi:**

Cumhuriyet dönemi öncesinde Sille, yaklaşık 18000 nüfusa sahip gelişmiş bir yerleşim yeri iken, Lozan Antlaşması bu yerleşme için önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1923 yılında nüfus mübadelesi yapılmış, Sille'de yaşayan Rum halk yurt dışına göç ettirilmiştir (Tapur, 2013). Bu mübadale sonrası; nüfusun büyük kısmını Rumların oluşturduğu yerleşmede nüfus oldukça azalmıştır, 1980 yılına kadar yerleşmede yaşayan halk ise tarım, ticaret, ziraat gibi konularda kendini yeterince geliştirememiş ve kalan nüfusun da çoğunluğu büyük şehirlere göç etmiştir. 1980'li yıllara kadar belde olma özelliği taşıyan yerleşme nüfusun azalması ile 1989'dan sonra Selçuklu ilçesine bağlı olan bir mahalleye dönüşmüştür (Taş, 2015).

Sille yerleşmesi, tarihsel gelişimi açısından incelendiğinde; Cumhuriyet Döneminde meydana gelen mübadeleye kadar önemli bir merkez olmuştur. Özellikle Hristiyanlık dini açısından kutsal hac yolu güzergahı üzerinde olması sebebiyle; önemli bir dini merkez olmuştur ve bu dine ait günümüze kadar ulaşmış bir çok yapısı mevcuttur. Bunun yanı sıra,

Türkler için de İpek ve Baharat yolu üzerinde olması sebebiyle önemini kaybetmemiş, bir çok mücadeleler sonucu elde edilmeye çalışılmış bir yerleşme olmuştur. Tüm bunlar düşünüldüğünde, var olan tüm sebepler Sille yerleşmesinin gelişmişlik düzeyini önemli ölçüde etkilemiştir.

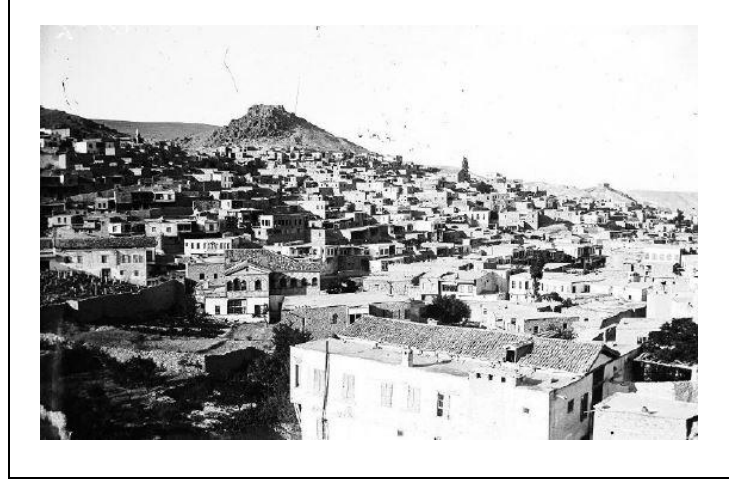
2.1.3. Sille Yerleşmesi Toplumsal Yapısı

Sille geçmişinde, Ortodoks Türk ve Türk asıllı Rumların birlikte yaşadığı bir yerleşme olmuştur. Ortodoks Türkler, Bizans döneminde bu yerleşmeye getirilmiş, Selçuklular döneminde ise Konya'da bulunan Rumlar, fetih geleneklerince kale yerleşiminden dışarı çıkarılarak, Sille yerleşmesine getirilmiştir. Bu durum Osmanlı döneminde de devam etmiştir. Kayıtlardan anlaşıldığı üzere Sille yerleşmesinde; Türkçe ve Karamanlca konuşulmuştur (Aköz ve Ürekli, 1997). Anadolu Selçukluları ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde; Sille yerleşmesinde Hristiyan Rumlar ve Müslümanlar birlikte yaşamışlardır. Bu birliktelik; nüfus mübadelesine kadar devam etmiştir. Mübadale sonrasında yerleşmede Rum nüfus kalmamıştır, günümüzde Sille yerleşmesinde sadece, Müslüman Türkler mevcuttur (Erten, 2001).

Değişik kültürlerin bulunduğu bir kültür vadisi olan Sille, Cumhuriyet öncesi döneme kadar ticaret en başta olmak üzere; bağcılık, halıcılık, çömlekçilik, taş işçiliği ve mumculuk gibi ekonomik faaliyetler ile geçimini sağlamıştır (Tapur, 2013). Ticareti daha çok Müslüman olmayan halk yapmıştır; kuyumculuk, esnafılık, ithalat, ihracat gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Sille arazisinin tarıma uygun olmaması sebebi ve sosyo-kültürel özellikler sebebiyle Müslüman olan halk ise daha çok el zanaatları; halıcılık, taş ve toprak işçiliği, mumculuk ile ilgilenmiştir Sille; tarihi süreci içerisinde ev sahipliği yaptığı insanların oluşturduğu yaşam tarzı, sosyal yapı ve kültürün dinsel boyutu da mevcuttur. Sille'de farklı bir sosyo-kültürel yapı ile fiziksel mekanların şekillenmesi ve gelişmesinde farklı ve etkin Hristiyanlık ve Müslümanlık dinlerinin varlığı ve etnik köken önemli bir etken olmuştur (Aklanoğlu, 2009).

2.1.4. Sille Yerleşmesi Mimari Yapısı

Sille'nin mimari yapısında vadinin iki yamacında amfi tiyatro şeklinde yerleşmiş konutların yanı sıra taş köprüler, çeşmeler, evlerdeki pencere ve cumba detayları, taş sokakları dikkat çekmektedir (Sarıköse, 2008). Sille yerleşmesi engebeli bir arazi üzerinde kurulmuş olduğu için, arazinin formu yerleşim karakteri üzerinde etkili olmuştur. Arazi sebebiyle; yapılar, sokaklar ve mahalleler teraslar şeklinde oluşturulmuştur (Aklanoğlu, 2009). Hiç bir konut birbirinin güneşini, manzarasını kesmemekte; bu nedenden dolayı Sille'de mimari doku doğa ile uyum içerisinde bulunmaktadır. (Kurak Açıcı, 2014).

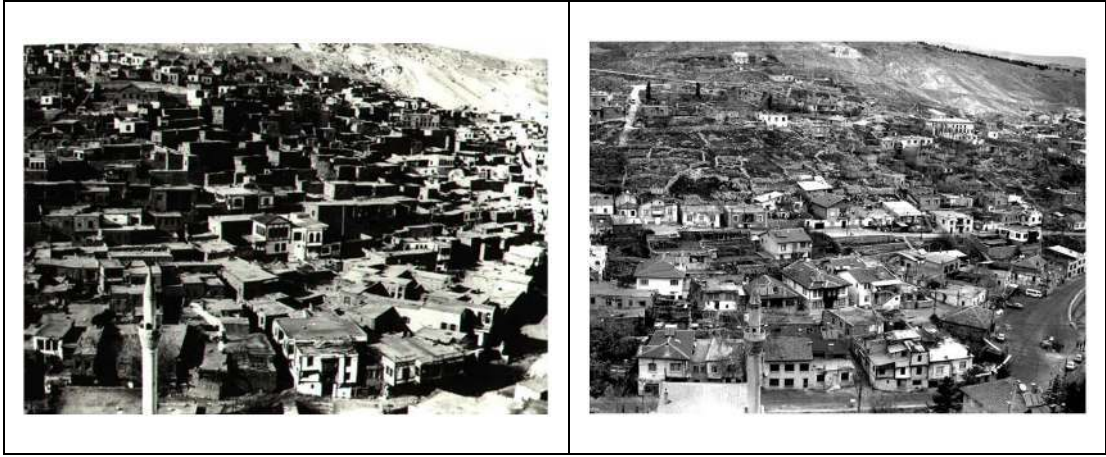

Şekil 29. 20. yy başlarında Sille (Anonim,2009; Aklanoğlu, 2009)

Sille'de geçmişten günümüze kadar birden çok millete ait kültür izleri, tarihi mekanlar ve alanlar bu günde büyük ölçüde varlığını sürdürmektedir. Sille'deki bu kültür ve tarihi varlıklardan olan kiliseler, camiler, çeşmeler tarihi konaklar, geleneksel Sille evleri, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu tarafından incelenip, 19.11.2001 gün ve 4328 sayılı kararı ile Sille'deki kültür varlıklarını Kentsel Sit alanı ilan etmiştir (Tapur, 2009).

Sille yerleşmesinde Türk sivil mimari örneklerinin tarihi süreci; 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın ilk çeyreğini kapsamaktadır. Sille evleri; halkın ihtiyaçlarını doğrudan karşılayacak şekilde; sahip oldukları kültür birikimi ve gelenekler doğrultusunda, çevrenin onlara sunduğu malzemeler eşliğinde; yerel ustalar ve işverenlerin ortak çalışmaları sonucunda oluşmuşlardır. Sille evleri plan bakımından geleneksel Türk evi plan tiplerini içermekle beraber; ölçü ve oran olarak ergonomik biçimde yapılmışlardır (Erdoğan, 2014).

Sille evlerinde, cephe karakteri olarak; kullanılan sille taşının, kerpiç sıva ile birlikte kullanıldığı ve yer yer ahşap hatılların atıldığı bir görünüm ortaya çıkarken; yerleşmenin genel dokusunda Sille taşının kendine özgü renginin mimariye hakim olduğu, düz damlı kübik yapılar oluşmuştur (Sönmez, 2014). Sille evleri iç mekanlarında; günümüzde de kullanılan ve hayatı pratikleştiren bazı eklenti mekanlar vardır. Oldukça küçük hacme sahip bu mekanlar; aşevi, ısınma odası, mahalle odası, kiler, yakacak evi, ön damı, hanay isimli alanlardır (Tapur, 2009).

Şekil 30. Sille yerleşmesi konut yapıları genel görünüm (Özönder,1999, Erdem vd., 2010)

Sarıköse (2008), Sille yerleşmesinin tarihi sürecinde var olan idari yapılarını; askeri depo, belediye ve hükümet konağı olarak belirtmiştir. Belediye ve askeri deponun, Osmanlı döneminde yapıldığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra eğitim yapıları da Sille yerleşmesinde önemli rol oynamıştır. Sille yerleşmesi içerisinde; Osmanlı döneminde eğitim yapılarına rastlanmaktadır. Bu dönemde verilen eğitim; dine dayalı olduğu için, Hristiyan ve Müslüman halkların kendilerine özgü yapıları ortaya çıkmıştır.

Sille yerleşmesi tarihi içerisinde zengin su kaynakları sebebiyle bir çok su yapısına sahip olmuştur. Sille yerleşmesi kent merkezinde; tarihi su yapısı olarak iki hamam, on yedi çeşme, bir su kemeri günümüze ulaşmıştır. Ancak bütün tarihi bakımından incelendiğinde Sille'nin daha çok sayıda su yapısına sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Ancak bu yapıların çoğu kent dokusundaki bozulmalara bağlı olarak günümüze ulaşamamıştır (Eravşar, 2013). Şekil 31'de Sille yerleşmesinde yer alan, Subaşı ve Ak Hamam'a ait görseller bulunmaktadır.

Şekil 31. Sille yerleşmesi hamam yapılarına ait görseller

Şekil 32'de Sille yerleşmesinde yer alan çeşmelerden örnekler verilmiştir.

Şekil 32. Sille yerleşmesi çeşme örnekleri

Sille yerleşmesinde günümüze kadar ulaşmış bir adet su kemeri, iki adet su köprüsü vardır. Ancak köprü sayısının aslında üç olduğu ancak günümüze iki tanesinin ulaştığı bilinmektedir. Su kemeri; Sille'nin kuzeybatısından gelen su kaynağı üzerine yapılmıştır. Küçük su kemeri olarak bilinir. Büyük su kemeri de mevcuttur. Ancak büyük su kemerinin bilinen ve kullanılan diğer adı da Şeytan Köprüsü'dür (Eravşar, 2013). Şekil 33'te köprülere ait görseller verilmiştir.

Şekil 33. Sille Yerleşmesi Köprü Örnekleri

Sille yerleşmesi içerisinde yer alan mimari yapılar içerisinde; en önemlileri dini yapılardır. Sille; din değişimine sahne olmuş bir yerleşmedir. Hristiyanlık ve Müslümanlık dininin hüküm sürdüğü dönemlerde önemli bir yerleşme olmuştur. Günümüze kadar ulaşmış bu iki dine ait önemli yapılar mevcuttur.

2.1.4.1. Dini Yapılar

Sille; daha önce de değinildiği gibi; bir çok kültüre ev sahipliği yapmış bir yerleşmedir. Özellikle Hristiyanlığın başlangıcından itibaren gerek Havarilerden Paulos'un Konya'ya gelerek burada dini yayması, gerekse Hristiyanlık dini kutsal hac yolu üzerinde bulunması sebebiyle önemli bir yerleşme olmuştur. Bir kutsal hac yolculuğu sırasında; Bizans Kralı'nın annesi konaklamak için uğramış, eski kiliselerin varlığından etkilenerek yeni ve daha büyük bir kilise yaptırılmasını sağlamıştır Sonrasında önemli ticaret yolları güzergahında yer alması önemini korumasını sağlamıştır (Sarıköse, 2008). Ayrıca burada hem farklı dönemlerde yaşayan toplumlarda kendilerine kalan mimari mirası dönüştürerek kullanmış hem de beraber yaşadıkları yıllarda hoşgörü sayesinde farklı dini yapıları korumuşlardır (Kurak Açıcı ve Kulak, 2015). Çalışma kapsamında Müslüman ve Hristiyan toplumlarına ait dini yapılardan günümüze kadar gelmiş olanlar ele alınmıştır. Hristiyan toplumu dini yapılarına ait olan; iki adet mağara kilise, Aya Eleni Kilisesi ve Süt Şapeli ile, Müslüman toplumu dini yapılarına ait olan ve Osmanlı dönemine ait yedi adet cami incelenmiştir.

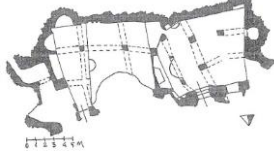
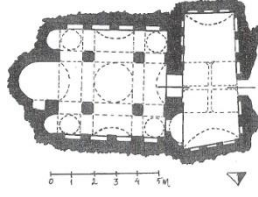
2.1.4.1.1. Hristiyan Topluma Ait Dini Yapılar

Konya ili ve çevresi; Hristiyanlığın ilk dönemlerinden itibaren önemli bir dini merkez haline gelmiştir. Havarilerden Paulos'un, Konya iline gelip, Hristiyanlık dinini burada yaymaya başlaması ile Konya ili bu din adına önem kazanmıştır. Özellikle Bizans döneminde bu ilin önemi artmıştır, bunu da o dönemde faal olarak kullanılan Hristiyanlık dinine ait yapıların sayısından anlayabilmekteyiz. Konya iline bağlı olan Silile yerleşmesi de bu gelişmelerden etkilenmenin yanı sıra özel bir öneme de sahiptir. Çünkü bu yerleşme; Kudüs-Roma güzergahında yer almakta ve Hristiyanların Kutsal Hac yolunun üzerinde bulunmaktaydı (Sarıköse, 2008).

2.1.4.1.1.1. Mağara Kiliseler

- Panaya Kilisesi: Kilise, Silile'nin güney yamacındaki dağın eteğinde Dikili Kaya mevkiinde kayaya oyularak yapılmıştır. Eser üç nefli bazilika planlıdır. Duvar işçiliğinden kilisenin iki dönemlik olduğu anlaşılmaktadır. Kilisenin kuzey duvarında ve kemerinde freskolar görülmektedir. Süslemelerde Hazreti Meryem'in ölümü tasvir edilmiştir. Ancak çoğu günümüze ulaşana kadar büyük zarar görmüştür (Mimiroğlu, 2006).
- Hızır İlyas Kilisesi: 10 - 11. yüzyıllarda yapıldığı düşünülen kilise; şu an Silile'nin Subaşı Mahallesi'nde yer almaktadır. Silile'nin yumuşak bir kayasına oyulmuş olan kilise yıllar içinde sertleşip günümüze gelmiştir. Uzun yıllar boş kalmış olan kilise; belediye tarafından halktan birine satılmıştır (Sarıköse, 2008). Ancak 2015 yılında Silile'de yapılan alan çalışması sırasında bu kilisenin kullanılmadığı, harabe olarak kaldığı tespit edilmiştir. Tablo 6'da Hızır İlyas Kilisesi'nin tanıtım kartı bulunmaktadır.

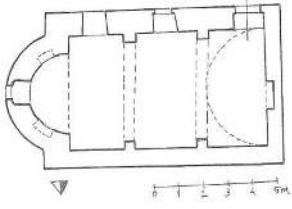
Tablo 6. Mağara Kiliseler tanıtım kartı (Tomar, 2015, Kulak, 2015)

Yapının Kimliği	Yapının Planı	Yapının Görseli
Adı: Panaya Kilisesi Yapım Yılı: Kesin Olarak Bilinmiyor. Konumu: Sille'nin güneyinde yer alan dağlara oyulmuştur		
Adı: Hızır İlyas Kilisesi Yapım Yılı: 10-11. Yüzyıl Konumu: Subaşı Mahallesi		

2.1.4.1.1.2. Şapeller

- Süt Şapeli : Şapel; kiliseden daha küçük dini yapılar için kullanılan bir isimdir. Genellikle sosyal hayattan uzaklaşıp, inzivaya çekilmek için merkezden uzağa yapılır (Türkçe Sözlük, 2009). Süt Şapeli, Tatköy yolu üzerinde, Sille'den baraja çıkarken sol tarafta yer alan tepenin üzerindedir. Çevresi mezarlık alanıdır. Şapel, 19. yüzyıl ile tarihlendirilmiştir. Dikdörtgen planlı olan yapı, küçük pencerelidir (Konya Kültür Envanteri, 2010). 2012 yılında Selçuklu Belediyesi tarafından Tarihe Vefa projesi kapsamında bir restorasyondan geçmiş ve şu an müze olarak kullanılmaktadır. Tablo 7'de Süt Şapeli'ne ait tanıtım kartı bulunmaktadır.

Tablo 7. Süt Şapeli tanıtım kartı (Tomar, 2015 Kulak, 2015)

Yapının Kimliği	Yapının Planı	Yapının Görseli
Adı: Süt Şapeli Yapım Yılı: Kesin Olarak Bilinmiyor. Konumu: Sille'nin güneybatısında tepede		

Süt Şapeli'nin çevresinde yer alan mezarlığın en önemli özelliği ise Hristiyan dini yapısının sınırları içerisinde yer almasına rağmen, Müslüman ve Hristiyan halka ait mezarların olmasıdır. Şekil 34'te mezarlığa ait görseller yer almaktadır.

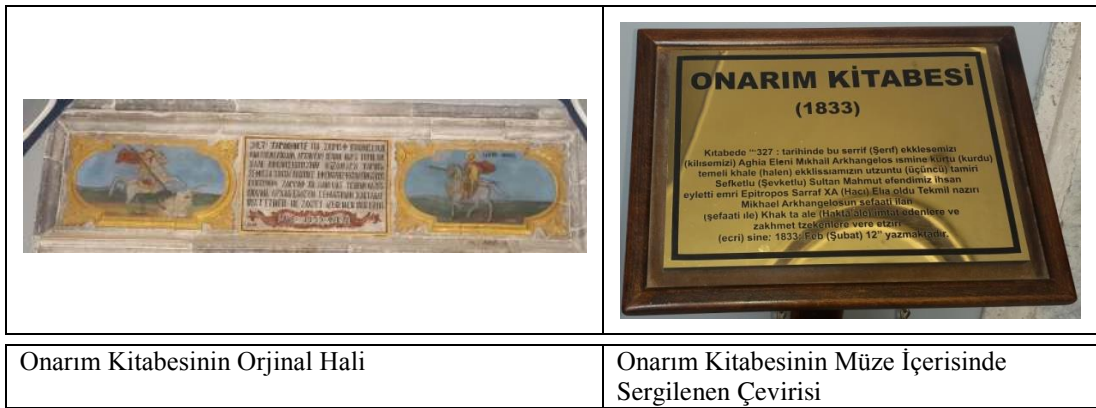

Şekil 34. Süt Şapeli bahçesinde yer alan mezar taşları (Kulak, 2015)

2.1.4.1.1.3. Kiliseler

Aya Eleni Kilisesi Aya Eleni Kilisesi; Sille yerleşmesinin en büyük kilisesidir. Aya Eleni isminden başka; Büyük Kilise, Esterçikoz Kilisesi gibi isimleri de vardır. Milattan sonra 327 yılında; Bizans İmparatoru Konstantin'in annesi Helena, Kutsal Hac için Kudüs'e yolculuk yaparken, Konya iline uğramıştır. Bu sırada; Sille yerleşmesinde yer alan Hristiyanlığın ilk dönemlerine ait mağara kiliseleri görmüş ve bu yerleşmede büyük bir kilise yaptırmaya karar vermiştir. Aya Eleni Kilisesi'nin bu istek üzerine; Bizans İmparatoru Konstantin tarafından; Sille yerleşmesinde Kozyaka mahallesinde yaptırıldığı söylenir. Aya Eleni Kilisesi; bir avlu ile çevrilidir. Yunan haçı planlı olarak inşa edilmiştir.(Mimiroğlu, 2013). Aya Eleni Kilisesi günümüze kadar bir çok yenileme geçirerek gelmiştir. Sille yerleşmesi Osmanlı egemenliğine girdiğinde de kilisenin bakımı devam etmiştir. 1883 yılında temellerinden yeniden inşa edildiği; Sultan II. Mahmut ve Abdülmecit dönemlerinde de yenilemeler yapıldığı bilinmektedir. Bu tarihlerden sonra da bir çok yenileme görmüştür. Giriş kapısında yer alan kitabe; bir tamir kitabesidir. Bu kitabede; Grekçe harflerle Türkçe olarak geçirdiği tamirler yazılmıştır. (Sarıköse, 2008).

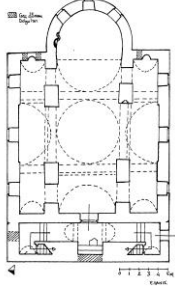
Aya Eleni Kilisesi; büyük çaplı restorasyonu 2012 yılında geçirmiştir. Bu restorasyon Selçuklu Belediyesi tarafından Tarihe Vefa projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Restorasyon sonucu Aya Eleni Kilisesi; müzeye dönüştürülmüştür. Günümüzde de bu işlevine devam etmektedir. Aya Eleni Müzesi ismiyle faaliyete devam eden yapıda; Bizans dönemine ait bir onarım kitabesinin 1883 yılında yapılmış olan çevirisi yeniden yazılmış şekilde sergilenmektedir. Bu çeviri Şekil 35'te yer almaktadır.

Şekil 35. Aya Eleni Müzesi'nde Sergilenen kitabe çevirisi (Kulak, 2015)

Aya Eleni Kilisesi; Bizans döneminde yapılmış, Osmanlı Devleti'nin hoşgörüsü sayesinde geçirdiği yenilemeler ile günümüze ulaşmış olan Silile yerleşmesinin en önemli kilisesidir. Tablo 8'de Aya Eleni Kilisesi'ne ait tanıtım kartı bulunmaktadır.

Tablo 8. Aya Eleni Kilisesi tanıtım kartı (Tomar, 2015 Kulak, 2015)

Yapının Kimliği	Yapının Planı	Yapının Görseli
Adı: Aya Eleni Kilisesi Yapım Yılı: 327 Konumu: Kozyaka Mahallesi		

2.1.4.3.3.2. Müslüman Topluma Ait Dini Yapılar

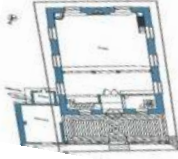
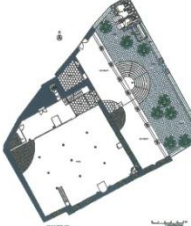
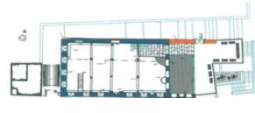
Sille yerleşmesinde; müslüman toplumaların dini yapılarına ait en eski mabetin; Cam-i Atik, Cam-i Kebir olarak da bilinen; Sultan Alaeddin Cami'dir. Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat tarafından yaptırıldığı bilinen cami günümüze kadar ulaşamamıştır (Şimşir, 2013). Sille'de Müslümanların nüfus artışına paralel cami sayısında bir artış göze çarpmaktadır. Sille yerleşmesinde; 1899-1900'lü yıllarda; 30 adet, 1904-1905 yıllarında ise; 60 adet cami olduğu bilinmektedir. Ancak bunlardan günümüze kadar 7 tanesi ulaşmış ve hala aynı işlevle kullanılmaktadır (Sarıköse, 2008).

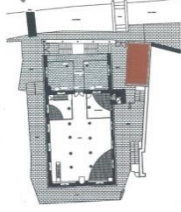
2.1.4.1.2.1. Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camileri

Günümüze kadar ulaşan ve kullanımda olan bu camiler; Konya Kültür Envanteri'nde (2010), Geç Dönem Osmanlı Camileri olarak tarihlendirilmiştir. Çalışma kapsamında cami yapılarının tarihi süreci sınıflandırılmasında; Geç Dönem Osmanlı Camileri; Batı Etkisinde Osmanlı Dönemi Camileri'ne eş geldiği için camiler; Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı

Dönemi Camileri olarak isimlendirilmiştir. Bu cami yapıları ise; Subaşı Cami, Kurtuluş (Mormi) Cami, Ak Cami, Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami, Karataş Cami, Orta Cami ve Çay Cami'dir. Bu camilerin tanıtımı Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Müslümanlara ait dini yapıların tanıtımı (Şimşir, 2013, Kulak, 2015)

Yapının Kimliği	Yapının Planı	Yapının Görseli
Adı: Subaşı Cami Yapım Yılı: 1800 (Kesin Olarak Bilinmiyor.) Konumu: Subaşı Mahallesi		
Adı: Kurtuluş (Mormi) Cami Yapım Yılı: 1842-1843 Konumu: Kurtuluş Mahallesi		
Adı: Ak Cami Yapım Yılı: 1864 Konumu: Ak Mahalle		
Adı: Orta Cami Yapım Yılı: 1886-1888 Konumu: Orta Mahalle		
Adı: Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami Yapım Yılı: 19. yüzyıl sonları Konumu: Mezar Yaka Mahallesi		

Adı: Karataş Cami Yapım Yılı: 19. yüzyıl sonları Konumu: Karataş Mahallesi		
Adı: Çay Cami Yapım Yılı: 19.yüzyıl Sonları Konumu: Çarşı Merkez		

Sille yerleşmesinde günümüze kadar gelen Osmanlı dönemi camileri tablo 9'da tanıtılmıştır. Sadece Osmanlı Döneminden kalan camilerin ele alınmasının sebebi ise; günümüze kadar, Müslümanlara ait yapılardan sadece bu döneme ait camilerin gelmesidir.

2.2. Bölüm Sonucu

Çalışmanın yapılan çalışmalar isimli ikinci kısmında; Sille yerleşmesi ile ilgili çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmaların derlenmesi ise; literatür taraması ve yerinde inceleme ile elde edilmiştir. İlk olarak Sille yerleşmesinin konumu verilmiştir. Konya ilinde yer alan Sille yerleşmesi; günümüzde Selçuk Belediyesi'ne bağlı bir mahalledir. Ancak geçmiş dönemlerde; kendine ait belediyesi olan bir yerleşmedir. Ayrıca; Hristiyanlık dini için Kutsal Hac yolu üzerinde olması ile önemli bir konuma sahiptir. Ticari anlamda ise; önemli ticaret yollarının geçiş güzergahında dinlenme bölgesi olarak kullanılmıştır.

Sille yerleşmesinin konumundan sonra, tarihi ele alınmıştır. Ancak tarihi ele alınırken çalışma kapsamında belirli sınırlar içerisinde durulmaya dikkat edilmiştir. Bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Sille yerleşmesinin tarihi;

- Hristiyanlık Öncesi Dönem
- Hristiyanlık Dönemi
- Selçuklu Dönemi
- Osmanlı Dönemi

- Cumhuriyet Dönemi şeklinde ele alınmıştır.

Bu yerleşmede sırasıyla hüküm sürmüş olan toplumlar ve bu bölgeye bıraktıkları miraslar özetlenmiştir. Sille yerleşmesinin Hristiyanlık dini için önemli bir merkez olması, ticari yollar üzerinde yer alması hem konumuna önem kazandırmış, hem de tarihini zenginleştirmiştir.

Önemli konumu ve tarihi zenginliği, Sille yerleşmesinde yaşayan toplumun yapısını da etkilemiştir. Sille yerleşmesi, ilk olarak; Frig, Hitit egemenliğinin ardından; Bizans ile birlikte Hristiyan, sonrasında, Selçuklu'lar ile Müslüman toplumla tanışmıştır. Tarihi sürecinin devamında; Beylikler, Osmanlı ve günümüzde Cumhuriyet dönemini de yaşayan Sille yerleşmesi, uzun yıllar Hristiyan ve Müslüman toplumun yan yana yaşadığı bir bölge olmuştur. Cumhuriyet döneminde yaşanan mübadeleye kadar bu beraberlik devam etmiştir.

Tarihi süreci ve toplumsal yapısı ele alındıktan sonra, bu toplumların inşa edip, Sille yerleşmesine kazandırdıkları mimari yapılar incelenmiştir. Bu incelemede genel mimari özellikleri; konut, kamu eğitim yapıları, su yapıları; çeşmeler, köprüler ve dini yapılar olarak ele alınmıştır. Dini yapılar çalışma kapsamında olduğu için daha detaylı ele alınmış ve kendi içerisinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma;

- Hristiyan Toplumuna Ait Dini Yapılar
 - Mağara Kiliseler
 - Şapeller
 - Kiliseler
- Müslüman Toplumlara Ait Dini Yapılar şeklindedir. Her başlık içerisinde ilgili yapılar ile bilgiler verilmiş ve tanıtım tabloları oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde; Sille yerleşmesinde yer alan dini yapılardan camiler ele alınmaktadır.

3.1. Sille Yerleşmesi İçerisinde Dini Yapılar

Sille yerleşmesi; coğrafi konumu sebebiyle ilk çağlardan itibaren yerleşim için çok tercih edilen bir bölge olmuştur. Bu yerleşmede yaşamış olan kültürlerin miraslarından bir kısmı günümüze ulaşmayı başarmıştır. Bu mirasların büyük bir kısmını dini yapılar oluşturmaktadır. Bunun sebebini farklı kültürlerle ait toplumların hoşgörü içerisinde yaşaması olarak görebiliriz. Ancak farklı dinlere ait olsalar da dini yapıların kutsal sayılmasının da halkın hoşgörüsünü perçinlediği söylenebilir. Özellikle Hristiyan ve Müslüman toplumların hakimiyetinde olan Sille yerleşmesinde; günümüze kadar ulaşmayı başaran; iki adet mağara kilise, Aya Eleni Kilisesi, Süt Şapeli ve yedi adet Osmanlı Dönemi camisi bulunmaktadır. Çalışma kapsamında Osmanlı Dönemine ait olan ve hala aynı amaç ile kullanılan cami yapıları ele alınmıştır.

3.1.1. Sille Yerleşmesi İçerisinde Osmanlı Dönemi Camileri

Sille yerleşmesi içerisinde farklı toplumların inançlarına ait dini yapılar inşa edilmiştir. Zaman zaman korunarak, zaman zaman dönüştürülüp kullanılarak günümüze kadar gelmişlerdir. Selçuklular ile birlikte Müslümanlarla tanışan Sille yerleşmesinde Müslüman toplumuna ait dini yapılar da inşa edilip, kullanılmaya başlanmıştır. Her ne kadar bu dönemde dini yapılar inşa edilip, kullanılsa da Müslüman nüfus kalabalık olmadığı için mescit kullanımı mevcuttu ve az sayıda cami vardı. Sille yerleşmesinde, Osmanlı dönemi yaşanmaya başlandığında; Müslüman halkın nüfusu artış göstermiş, mescitler yerine camilerin kullanımı gibi ihtiyaçlar doğmuştur. Günümüze de bu camilerden yedi tanesi ulaşmıştır. Çoğu büyük çaplı restorasyonlar geçirmiş yapılardır. Bu camiler; Kurtuluş (Mormi) Cami, Subaşı Cami, Çay Cami, Ak Cami, Mezar Yakası Cami, Karataş Cami ve Orta Cami'dir. Çalışmanın bu bölümünde, Sille yerleşmesinde yer alan bu yedi adet Osmanlı Dönemi camilerinin tanıtımı yapılmıştır.

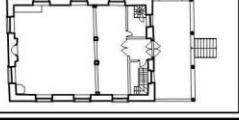
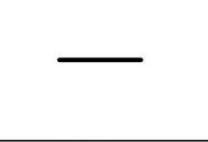
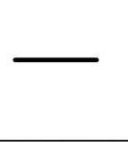
3.1.1.1. Subaşı Cami

Subaşı Cami, Sille yerleşmesinin eski ismi ile Karhane, yeni ismi ile Subaşı Mahallesi'nde yer almaktadır. Alaeddin Keykubad'ın vakıf arazisi üzerinde inşa edilmiş olan bu caminin bulunduğu arsada, Cam-i Atik, Cam-i Kebir olarak da bilinen, Selçuklu dönemine ait olduğu düşünülen, Sultan Alaeddin Cami'nin bulunduğu bilinmektedir. 1800'lü yıllarda Subaşı Cami'nin bu alanda yapıldığı düşünülmektedir. Ama net bir tarih bilinmemektedir. Caminin girişinde yer alan kitabelerden ise; 1873 yılında bakım ve onarımı yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca 1955 yılında yeniden inşa edildiği bilinmektedir. Caminin minberi ise son yenilemelerle büyük bir değişime uğramış ve daha eski bir camiye ait olduğu, sonradan bu camiye getirildiği bilinmektedir (Şimşir, 2013).

1955 yılında gerçekleşen onarımlarla özgün durumunu yitiren eserin bahçesinde yer alan mezarlıkta, 1806 tarihli mezar taşlarının bulunması eserin daha erken dönemlere ait olabileceğini düşündürmektedir (Mimiroğlu, 2012). Konya Kültür Envanteri'nde (2010), Subaşı Cami'nin, ilk inşaatının Selçuklu'lar döneminde yapıldığı belirtilmekte ve kitabesinde 1873 yılı ile ilgili bir yazı olmasından kaynaklı bu dönem ile tarihlendirildiği açıklanmaktadır.

Subaşı Cami bir avlu içinde yer almaktadır. Avlunun yanında ise, bir mezarlık vardır. Bu mezarlık oldukça küçüktür ve günümüzde kullanılmamaktadır. Buraya camide çalışmış olan dini görevliler defnedilmiştir. Dikdörtgen planlı son cemaat yerinden geçildikten sonra, kare planlı bir harimle karşılaşılır. Ahşap malzemeden yapılmış, mihrap, minber ve vaiz kürsüsü vardır. Kadınlar mahfili kısmına çıkış ise, girişin hemen solunda yer alan ahşap bir merdivenle sağlanmıştır. Sille yerleşmesinde Osmanlı döneminden kalan camilerin büyük bir kısmı Selçuklu Belediyesi tarafından restore edilmiştir. Ancak Subaşı Cami, henüz herhangi bir restorasyon geçirmemiştir. Tablo 10'da Subaşı Cami'ne ait tanıtım kartı bulunmaktadır.

Tablo 10. Subaşı (Karhane) Cami tanıtım kartı

Kimlik Bilgileri	Plan	Yapının Adı:	Subaşı Cami / Karhane Cami	
		Konumu:	Subaşı Mahallesi	
		Yapım Yılı	19. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir.	
		Dönemi:	Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi	
		Restorasyon:	Büyük çaplı bir restorasyon geçirmemiştir.	
Dış Mekan	Genel	Avlu	Şadırvan	Minare
				
	Harim	Kadınlar Mahfili	Hünkar Mahfili	Müezzin Mahfili
				
İç Mekan	Son Cemaat Yeri	Mihrap	Minber	Vaiz Kürsüsü
				
☐ Bulunmamaktadır. ☐ Ulaşılamamıştır.				

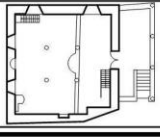
3.1.1.2. Kurtuluş (Mormi) Cami

Sille yerleşmesinin Kurtuluş Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kurtuluş Cami'nin eski ismi Mormi'dir. Şu an halk arasında iki ismi de kullanılmaktadır. Doğu duvarında bulunan kitabeden eserin 1794 yılında inşa edildiği düşünülmektedir (Mimiroğlu, 2012). Eğimli bir arazi üzerinde konumlandırılmış olan yapının batı cephede yüksek bir istinat duvarı ile yükseltilmiş olup, bu sayede kat yüksekliği ve sayısı artırılmıştır (Konya Kültür Envanteri, 2010). Caminin doğu duvarında bulunan kitabeler çevrildiğinde; Kurtuluş (Mormi) Caminin; esasında 1794 - 1795 yılları arasında bir mescit olarak inşa edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca; 1842 - 1843 yılları arasında; yapı mescit olarak kullanılırken bir yenileme geçirdiği, yapıya bir minber eklendiği ve camiye dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Yapının alt katında güney cepheden girilen bölümde ise üç adet oda bulunmaktadır. Eski

dönemlerde bu odalar, mahalle mektebi olarak kullanılmıştır (Şimşir, 2013). Cami çeşitli yenilemeler ve restorasyonlar ile günümüze kadar gelmiştir. Ancak büyük çaplı restorasyon, 2012 yılında Selçuklu Belediyesi tarafından Tarihe Vefa projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

İki katlı olarak inşa edilmiş Kurtuluş (Mormi) Cami ahşap direkli olup dikdörtgen planlıdır. Cephesi ise, beton payandalarla desteklenmiştir. Caminin cephelerinde iki sıra küçük dikdörtgen pencereler mevcuttur. Giriş kapısı doğu yönündedir. Avlusu olmayan caminin çok küçük son cemaat yeri bulunmaktadır. Son cemaat yerinden, caminin güney duvarında bulunan kapı ile harime ulaşılır. Harimin girişinin sol kısmında ise, kadınlar mahfiline çıkan ahşap bir merdiven vardır (Konya Kültür Envanteri, 2010). Cami içerisinde ahşap malzemeden yapılmış, üzerinde oyma - kakma işçiliği bulunan mihrap, minber ve vaiz kürsüsü vardır. (Şimşir, 2013). Kurtuluş (Mormi) Cami, Sille yerleşmesine yapılan araştırma gezileri sırasında onarımda olduğu için yapıya girilememiştir. Duvarı yıkıldığı için onarıma alınan camiye giriş yasaklanmış ve geçici olarak ibadete kapatılmıştır. Bu yüzden tanıtım tablosunda genel görünüm dışındaki bilgiler, yapılan literatür araştırmaları sonucunda derlenmiştir. Kurtuluş (Mormi) Cami'ye ait tanıtım kartı Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Kurtuluş (Mormi) Cami tanıtım kartı

Kimlik Bilgileri	Plan	Yapının Adı:	Kurtuluş Cami / Mormi Cami	
		Konumu:	Kurtuluş Mahallesi	
		Yapım Yılı	1794-95 Mescit, 1842-43 Cami	
		Dönemi:	Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi	
		Restorasyon:	2012 yılında restorasyon geçirmiştir.	
Dış Mekan	Genel	Avlu	Şadırvan	Minare
		—	—	—
	Harim	Kadınlar Mahfili	Hünkar Mahfili	Müezzin Mahfili
			—	—
İç Mekan	Son Cemaat Yeri	Mihrap	Minber	Vaiz Kürsüsü
	—			
	☐ Bulunmamaktadır. ☐ Ulaşılamamıştır.			

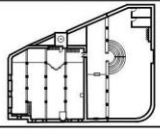
3.1.1.3. Ak Cami

Ak Cami, Silile yerleşmesinin girişinde Ak mahallede bulunmaktadır. Bulunduğu konumda daha önce Selçuklular dönemine ait bir caminin olabileceği düşünülmektedir. Caminin, 400 metrekare alanı olup, avlusu ile beraber, 590 metrekarelik bir yüzölçümüne sahiptir. Silile'nin en büyük camisi olarak bilinmektedir. Güney kısmında yer alan kapılardan birinin üzerinde bulunan kitabede, 1864 yılında yapıldığı yazılmaktadır (Sarıköse, 2008). Ayrıca bu kitabelerden ve yapıda yer alan diğer izlerden anlaşıldığına göre, Bektaşoğlu Mehmet usta ve oğlu Ahmet usta tarafından yapılmış, mihrap Temmuz 1864, vaiz kürsüsü de Ekim 1864 yılında halk tarafından tamir edilmiştir (Şimşir, 2013).

Günümüze kadar gelmeyi başarmış olan Ak Cami; Selçuklu Belediyesi tarafından Tarihe Vefa projesi kapsamında 2013 yılında büyük çaplı restorasyon geçirmiştir. Silile'de yer alan diğer camilerden ayıran özelliği ise çok büyük olmamasına rağmen bir avlusunun

olmasıdır. Avluya girdikten sonra dairesel basamak şekline sahip merdivenle son cemaat mahalline ulaşılmaktadır. Son cemaat mahalli kare şeklindedir ve burada ahşap malzemeden yapılmış bir mihrap yer alır. İçeriye girildikten sonra ilk göze çarpan üst kata çıkan merdivenlerdir. Bu ahşap merdivenlerle kadınlar mahfiline ulaşılır. Kadınlar mahfilinin kat yüksekliği oldukça azdır. Harim kısmı dikdörtgen şeklindedir. Harim kısmında ise; mihrap, minber ve vaiz kürsüsü yer alır ve ahşap malzemeden yapılmışlardır. Mihrap ve minberde bitkisel motifli ahşap süslemeleri yer almaktadır. Yapı; dışarıdan üç katlı olarak algılanmaktadır. Zemin katı günümüzde depo olarak kullanılmaktadır. Tablo 12'de Ak Cami'ye ait tanıtım kartı bulunmaktadır.

Tablo 12. Ak Cami tanıtım kartı

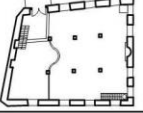
Kimlik Bilgileri	Plan	Yapının Adı:	Ak Cami	
		Konumu:	Ak Mahalle	
		Yapım Yılı	1864	
		Dönemi:	Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi	
		Restorasyon:	2013 yılında restorasyon geçirmiştir.	
Dış Mekan	Genel	Avlu	Şadırvan	Minare
				
	Harim	Kadınlar Mahfili	Hünkar Mahfili	Müezzin Mahfili
				
İç Mekan	Son Cemaat Yeri	Mihrap	Minber	Vaiz Kürsüsü
				
☐ Bulunmamaktadır. ☐ Ulaşılamamıştır.				

3.1.1.4. Orta Cami

Orta Cami, Sille yerleşmesi içerisinde, Mısıroğlu Sokak'ta yer almaktadır. Ancak Sille yerleşmesinin belde olduğu dönemde; caminin bulunduğu mahallenin adı Orta Mahalle'dir. Doğu cephesinde yer alan kitabeye göre, caminin, 1886 yılında yapıldığı bilinmektedir (Konya Kültür Envanteri, 2010). Şimşir (2013) çalışmasında caminin yapım yılını ise 1826 olarak belirtmiştir. Minber üzerinde bulunan kitabeden ise, Berber Musa isimli Sille'li bir hayırsever tarafından, 1863 yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Mimiroğlu, 2012).

Orta Cami, tam bir sınırla dış mekandan ayrılmamıştır, sadece parapet yüksekliğinde bir duvar ile cami girişi korunmaya alınmış olsa da sokaklar ile bağlantısı kesilmemiştir. Bu yüzden bir avlusu , son cemaat mahalli ya da şadırvanı yoktur. Camiye girdikten sonra ahşap merdiven görülür. Ahşap merdiven, kadınlar mahfili ile bağlantıyı sağlar. Harim kısmı dikdörtgen planlıdır. Minber, mihrap ve vaiz kürsüsü ahşap malzemedен yapılmıştır. Kadınlar mahfilinde ise kat yüksekliği oldukça azdır. Cami, Selçuklu Belediyesi tarafından 2008 yılında Tarihe Vefa projesi kapsamında restore edilmiştir. Orta Cami'ne ait tanıtım kartı Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Orta Cami tanıtım kartı

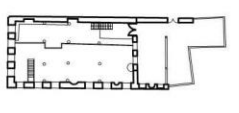
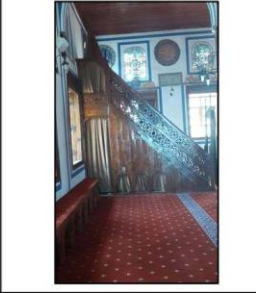
Kimlik Bilgileri	Plan	Yapının Adı:	Orta Cami	
		Konumu:	Mısıroğlu Sokak, Orta Mahalle	
		Yapım Yılı	1826 / 1886	
		Dönemi:	Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi	
		Restorasyon:	2008 yılında restorasyon geçirmiştir.	
Dış Mekan	Genel	Avlu	Şadırvan	Minare
		—	—	—
İç Mekan	Harim	Kadınlar Mahfili	Hünkar Mahfili	Müezzin Mahfili
			—	—
	Son Cemaat Yeri	Mihrap	Minber	Vaiz Kürsüsü
	—			
☐ Bulunmamaktadır. ☐ Ulaşılamamıştır.				

3.1.1.5. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami

Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami, Sille'de Ak Hamam'ın kuzey batısında yer alan tepenin eteklerinde, Günay Sokak'ta yer almaktadır (Konya Kültür Envanteri, 2010). Yapım yılı kesin olarak bilinmeyen eserin doğu duvarında yer alan kitabeden, 1868 yılında inşa edildiği ya da onarım geçirdiği düşünülmektedir. Caminin bulunduğu mahalle eskiden kalabalık bir nüfusa sahipken, son zamanlarda nüfus azalmıştır. Caminin son cemaat mahallinde yer alan mihrabın iki yanında iki adet pencere bulunmaktadır (Mimiroğlu, 2012). Caminin geçmiş yıllarda genişletildiği bilinmektedir. Bu genişletme doğu yönünde bulunan son cemaat mahallinden bir kısmı içeri alınarak yapılmıştır (Şimşir, 2013).

Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami bir yamaçta yer almaktadır. Alt sokaktan camiye ulaşmak için merdiven kullanmak gerekmektedir. Üst sokaktan camiye ulaşmak için düz bir yol vardır. Giriş kısmında çok küçük bir alan vardır. Bu alandan sonra bir kaç basamak yükseltilmiş son cemaat mahalline ulaşılır. Son cemaat mahallinde ahşap bir mihrap bulunmaktadır ve bu mihrabın iki yanında pencere vardır. Camiye girildiğinde; kadınlar mahfiline ulaşmayı sağlayan ahşap merdiven görülmektedir. Harim kısmı dikdörtgen planlıdır. Mihrap, minber ve vaiz kürsüsü ahşap malzemeden yapılmıştır. Özellikle mihrabın ahşap işçiliği dikkat çekmektedir. Kadınlar mahfilinin kat yüksekliği oldukça azdır. Bu camide diğerlerinden farklı olarak ahşap sütunlar birbirine kemerlerle bağlanmıştır. Ayrıca camide mihrap, harimi tam olarak ortalanamamaktadır ve mihrap bir pencereyi kapatmaktadır. Cami azalan nüfusun etkisiyle harap bir hale gelmiş, ancak Selçuklu Belediyesi tarafından Tarihe Vefa projesi kapsamında 2011 yılında restore edilip tekrar ibadete açılmıştır. Tablo 14'te Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami'ne ait tanıtım kartı bulunmaktadır.

Tablo 14. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami tanıtım kartı

Kimlik Bilgileri	Plan	Yapının Adı:	Mezar Yakası Cami / Kayabaşı Cami	
		Konumu:	Günay Sokak	
		Yapım Yılı	19. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir.	
		Dönemi:	Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi	
		Restorasyon:	2011 yılında restorasyon geçirmiştir.	
Dış Mekan	Genel	Avlu	Şadırvan	Minare
			—	—
İç Mekan	Harim	Kadınlar Mahfili	Hünkar Mahfili	Müezzin Mahfili
			—	—
	Son Cemaat Yeri	Mihrap	Minber	Vaiz Kürsüsü
				
☐ Bulunmamaktadır. ☐ Ulaşılamamıştır.				

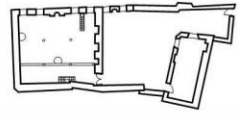
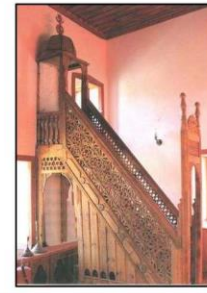
3.1.1.6. Karataş Cami

Karataş Cami, Sille'nin güneybatısındaki tepede, Karataş Sokak'ta bulunmaktadır. Caminin yapım yılı 19. yüzyıl sonlarıdır. Caminin batısındaki iki kanatlı kapı ile küçük bir avluya girilir. Avlunun sağında ahşap çardak minare yer almaktadır. Son cemaat mahalli avluya karşılıklıdır. Caminin harimine iki kanatlı ahşap kapı ile girilmektedir (Konya Kültür Envanteri, 2010). Minber, mihrap ve vaiz kürsüsü ahşap malzemeden yapılmıştır. Özellikle mihrap zarif bir ahşap işçiliğine sahiptir. Vaiz kürsüsünün üzerinde bulunan kitabeden, 1873 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Mihrabın iki tarafı ise bitkisel motiflerle süslüdür ve iki tarafında dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Caminin yapım yılı ise 1873

olduğu düşünölmekle birlikte 19. yüzyıla ait olduğu konusu kabul edilmiştir (Şimşir, 2013).

Karataş Cami'ne, çalışma kapsamında Sille'ye düzenlenen iki araştırma gezisi sırasında girilememiştir. Selçuklu Belediyesi'ne bağılı olan müftölükten izin alınmış olmasına rağmen, caminin sadece Ramazan ayı içerisinde açık olduğu tarafımıza belirtilmemiştir. Yapılan gezilerde muhtarla görüşölmüş ve camide bir imam olmadığı, anahtarına da erişilemediğı bilgisine ulaşılmıştır. Bu yüzden Karataş Cami ile ilgili bilgilere ve genel görünüm dışındaki görsellere, literatür araştırmaları neticesinde ulaşılmıştır. Tablo 15'te Karataş Cami'ne ait tanıtım kartı verilmiştir.

Tablo 15. Karataş Cami tanıtım kartı

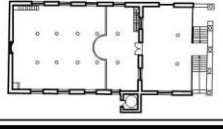
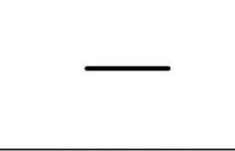
Kimlik Bilgileri	Plan	Yapının Adı:	Karataş Cami	
		Konumu:	Karataş Mahallesi	
		Yapım Yılı	19. yüzyılda yapıldığı düşünölmektedir.	
		Dönemi:	Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi	
		Restorasyon:	2007 yılında restorasyon geçirmiştir.	
Dış Mekan	Genel	Avlu	Şadırvan	Minare
				
İç Mekan	Harim	Kadınlar Mahfili	Hünkar Mahfili	Müezzin Mahfili
				
	Son Cemaat Yeri	Mihrap	Minber	Vaiz Kürsüsü
				
☐ Bulunmamaktadır. ☐ Ulaşılamamıştır.				

3.1.1.7.Çay Cami

Çay Cami, Hükümet Caddesi'nde, Sille Dere'sinin güney kıyısında yer almaktadır. Bir zamanlar kalabalık bir çarşı yeri olan konumu sebebiyle çarşı cami olarak inşa edilmiştir (Mimiroğlu, 2012). Sille'nin ortasından geçen çayın güney kısmında bulunmasından dolayı bu ismi almıştır. Caminin ön kısmında çayın iki yakasını bağlayan ve camiye geçit veren bir köprü bulunmaktadır. Çay Cami, zamanında bir çarşı camisi niteliği taşıırken, zaman içerisinde çevresinde yer alan dükkanlar kapanınca bir mahalle camisine dönüşmüştür. Ayrıca camide bulunan ahşap işçiliği, Selçuklu ahşap işçiliğinin devamı niteliğindedir (Sarıköse, 2008). Caminin yapım yılı tam olarak bilinmemektedir. Ancak cami içerisinde yer alan mihrap, minber ve vaiz kürsüsünün yapım tekniklerine, Sille ve Konya civarında bulunan ahşap direkli camilere bakılarak, Çay Cami'nin 19. yüzyılın sonlarına doğru yapıldığı düşünülmektedir. Çay Cami'nin doğu köşesinde tek şerefeli olan minaresinin 1958 yılında tamir edildiği bilinmektedir. 1976 yılında Sille'li İbrahim Sayar önderliğinde bir onarım da görmüştür (Şimşir, 2013).

Ayrıca büyük çaplı restorasyonu ise, Selçuklu Belediyesi tarafından 2013 yılında Tarihe Vefa projesi kapsamında geçirmiştir. İsmi aldığını çay üzerinde yer alan köprü, Sille'de yapılmakta olan baraj projesi kapsamında yenilenmiştir. İki kat yüksekliğine sahip olan Çay Cami'nin avlusuna bir kaç basamak ile ulaşılmaktadır. Küçük bir avluya sahiptir. Dikdörtgen formda ve iki tarafında yer alan merdivenlerle ulaşımı sağlanmış bir son cemaat yeri vardır. Çay Cami'nin, harim kısmı da dikdörtgen şeklindedir. Mihrap, minber ve vaiz kürsüsü ahşap malzemeden yapılmış olup, zengin bir ahşap işçiliğine sahiptir. Alt katında ise eski bir mektep ve depo bulunmaktadır. Tablo 16'da Çay Cami'ne ait tanıtım kartı bulunmaktadır.

Tablo 16. Çay Cami tanıtım kartı

Kimlik Bilgileri	Plan	Yapının Adı:	Çay Cami	
		Konumu:	Çarşı Merkez	
		Yapım Yılı	1900'lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir.	
		Dönemi:	Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi	
		Restorasyon:	2013 yılında restorasyon geçirmiştir.	
Dış Mekan	Genel	Avlu	Şadırvan	Minare
				
	Harim	Kadınlar Mahfili	Hünkar Mahfili	Müezzin Mahfili
				
İç Mekan	Son Cemaat Yeri	Mihrap	Minber	Vaiz Kürsüsü
				
☐ Bulunmamaktadır. ☐ Ulaşılamamıştır.				

3.2. Bölüm Sonucu

Çalışmanın üçüncü bölümü; bulgular kısmında Sille yerleşmesi içerisinde yer alan dini yapılar incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken; literatür çalışmaları ve Sille yerleşmesine yapılan araştırma gezilerinde toplanan bilgiler derlenmiştir. Araştırma gezileri sırasında; muhtarla, camilerin imamlarıyla ve halkla yapılan görüşmelerde çalışma için yararlı olmuştur. Dini yapılar ele alınırken; iki başlık altında toplanmış; Hristiyan toplumlarına ait dini yapılar ve Müslüman toplumlara ait dini yapılar olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Farklı başlıklar altında toplanan dini yapılar hakkında bilgiler verilmiş ve her dini yapıya ait birer tanıtım kartı oluşturulmuştur. Tanıtım kartlarında; yapıların isimleri,

konumları, yapım yılları, geçirdikleri onarım ya da restorasyonlar, planları ve çeşitli görselleri verilmiştir. Tanıtım kartlarında isim satırının yer almasının sebebi; yapıların eski isimlerinin olması ve halk tarafından her isminin kullanılmasıdır. Görselleri verilirken dış mekan ve iç mekan olarak ayırım yapılmış, yapıların daha iyi algılanması amaçlanmıştır.

Hristiyan toplumlarına ait dini yapılar, mağara kiliseler, bir adet şapel ve bir büyük kilise olarak tanıtılmıştır. Mağara Kiliseler; Panaya ve Hızır İlyas Kiliseleridir. Bu kiliseler hakkında yapılan literatür araştırmalarında; belediye tarafından halktan birilerine satıldığı ve Silile yerleşmesinde geçim kaynaklarından biri olan çömlekçilik için depo olarak kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Ancak araştırma gezilerinde kiliselerde herhangi bir kullanım gözlenmemiştir. Süt Şapeli ve Aya Eleni Kilisesi ise mekansal dönüşüm geçirmiştir. Tepe Şapeli; Zaman Müzesi olarak kullanılmakta ve saatlerle birlikte çeşitli tarihi öneme sahip eşyalar sergilenmektedir. Aya Eleni Kilisesi kendi ismiyle müze olarak kullanılmaktadır.

Hristiyan toplumlara ait bu dini yapılar hakkında toplanan bilgiler ile tanıtım kartları oluşturulmuştur.

Müslüman toplumlara ait dini yapılar ise; Osmanlı Dönemine ait camiler olarak ele alınmıştır. Bu camiler; Subaşı, Kurtuluş (Mormi), Ak, Orta, Mezar Yakası (Kayabaşı), Karataş ve Çay Cami'leridir. Camilerle ilgili yapılan literatür taramaları ve araştırma gezisinde derlenen bilgiler ilgili bölümlerde verilmiştir. Her camiye ait tanıtım tabloları hazırlanmıştır.

Yapılan araştırma gezilerinde gerekli izinler alınarak camilere girilmiş ve iç mekanları fotoğraflar ile belgelenmiştir. Ancak Kurtuluş (Mormi) ve Karataş Cami'lerine girilememiştir. Kurtuluş (Mormi) Cami'ne girilememe sebebi, duvarının yıkılması sebebiyle geçirdiği onarımdır. Bu kaza sonrası iç mekanına girilmesi uygun bulunmamaktadır ve caminin geçici olarak ibadete kapatıldığı bilgisi edinilmiştir. Karataş Cami ise sadece Ramazan aylarında açılmaktadır. Ancak bu bilgiye öncesinde ulaşılmadığı için gezi tarihi ile ilgili düzenleme yapılamamıştır. Bu sebeplerle bu iki caminin iç mekanları belgelenememiştir.

Bir sonraki irdeleme bölümünde ise; Karataş ve Kurtuluş (Mormi) Cami analiz kapsamına alınamamıştır. Diğer camilerle ilgili analizler bu bölümde yer almaktadır.

4. İRDELEME

Sille yerleşmesi içerisinde bulunan Müslüman toplumlara ait dini yapılardan; yedi adet cami günümüze ulaşmış ve hala aynı işlevle kullanılmaktadır. Bu sebeple; bu yapıların çalışma kapsamında incelenmesi kararlaştırılmıştır. Ancak çalışma alanına yapılan araştırma gezileri sırasında, alınan izinlere rağmen bazı sebeplerle iki adet camiye girilememiştir. Girilemeyen camiler ise; Kurtuluş (Mormi) Cami ve Karataş Cami'dir. Bu yüzden bu bölümde beş adet cami ele alınmaktadır. Bu camiler; Subaşı Cami, Ak Cami, Orta Cami, Mezar Yakası Cami (Kayabaşı Cami) ve Çay Camileridir. İlk olarak camiler ile bilgiler metin içerisinde verilmiştir. Camilerin tanıtımı ve tarihleri bir önceki bölümde yer almaktadır. Bu bölümde; çalışma kapsamında ele alınan cami yapılarının öğeleri adlı bölümde incelenen elemanlar dikkate alınarak bir irdeleme yapılmaktadır. Bu elemanlar; dış mekandan, iç mekan doğrultusunda bir sıralama ile ele alınmıştır. Bu elemanlar şu şekilde sıralanmaktadır; avlu, şadırvan, minare, son cemaat yeri, harim, kadınlar mahfili, mihrap, minber, vaiz kürsüsü, müezzin mahfilidir. Bunlara ek olarak, son cemaat yerinden sonra giriş kısmı eklenmektedir. Bu, yapıların daha iyi algılanması için yapılmıştır. Bilgiler ile ilgili görseller her açıklamanın atında yer almaktadır. Verilen bilgiler tablolarda özetlenmiştir. Tablolarda bu elemanların, ele alınan cami yapılarında olup olmaması, kullanım durumları yer almaktadır.

Camilerin öğeleri hakkında bilgi verildikten sonra; yapısal ve mekansal analiz olmak üzere iki başlık altında inceleme yapılmaktadır. Yapısal analiz kapsamında; yapıların cepheleri ve plan düzlemleri ele alınmaktadır. Mekansal analiz kapsamında; iç mekanlarındaki kurgu incelenmekte, analizler ise çalışma içerisinde tablolarla anlatılmaktadır.

4.1. Subaşı (Karhane) Camii

Sille yerleşmesinin Subaşı Mahallesi'nde yer alan Subaşı (Karhane) Cami'nde mevcut olan strüktürel öğeleri; duvarlar ve sütunları, dış mekan öğeleri; avlu, şadırvan, minare; iç mekan öğeleri ise; son cemaat yeri, harim, kadınlar mahfili, mihrap, minber ve vaiz kürsüsüdür. Caminin daha iyi algılanması için mekansal öğeleri ve giriş kısmı aşağıda betimlenmiştir.

- **Avlu:** Subaşı Cami bir avlu içerisinde yer almaktadır. Avlusu çok büyük değildir ve camiye üç taraftan sarmaktadır. Aslında avlunun arka kısımda da devam ettiği ama günümüzde kapatıldığı öğrenilmiştir. Avlusunda diğer camilerden farklı olarak küçük bir mezarlık bulunmaktadır. Mezarlık giriş kısmında, sol tarafta bulunmaktadır. Bu mezarlığa camide çalışmış olan din görevlileri ve halk arasında önde gelenler defnedilmiştir.
- **Şadırvan:** Caminin sağ tarafında sonradan yapılmış olan kapalı bir şadırvan bulunmaktadır. Günümüzde kullanıldığı bilinmektedir. Ancak yapının tarihi dokusu ile bir uyumu yoktur. İhtiyaç duyulduğu için halk tarafından yaptırılmıştır.
- **Minare:** Subaşı (Karhane) Cami'nin ahşap bir minaresi vardır. Minare boyutu çok uzun değildir. Ancak ahşap yapısı ile oldukça görkemli durmaktadır.
- **Son Cemaat Yeri:** Camiye giriş kısmında; son cemaat yeri için uygun bir bölge vardır. Ancak burası son cemaat yeri olarak kullanılmamaktadır. Son cemaat yeri bu camide aktif olarak kullanılmayan bir öğedir.
- **Giriş:** Caminin girişine ulaşmak için yedi basamaklı bir merdiven kullanılmaktadır. Merdiven korkulukları ise ferforjedir. Subaşı Cami'nde iç mekana girdikten sonra sol tarafta bir kapı bulunmaktadır. Bu kapı kadınlar mahfiline çıkan merdivene açılmaktadır. Bu merdivende ahşap malzemeden yapılmıştır. Girişin sağ tarafında da bir kapı mevcuttur. Bu kapı bir odaya açılmaktadır. Bu odanın müezzin odası olarak ayrıldığı, ancak camide müezzin olmadığı için imam tarafından kullanıldığı öğrenilmiştir. Bu oda harimden de görülmektedir.
- **Harim:** İç mekana girildikten sonra tekrar bir kapıdan girilerek harim kısmına ulaşılmaktadır. Duvar yüzeylerinde herhangi bir süsleme yoktur. Duvarlarda; zeminden parapet yüksekliğine kadar ahşap bir kaplama bulunmaktadır. Bu ahşap kaplama mihrabın iki yanında dolaba dönüşmüştür. Zeminde safları belirleyen; kırmızı bir halı kullanılmıştır.

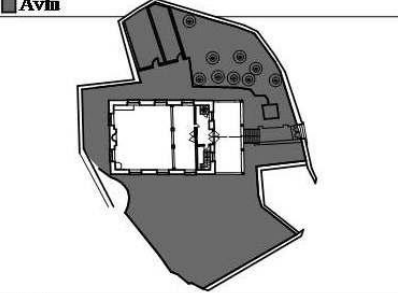
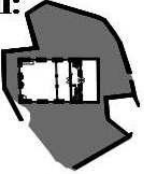
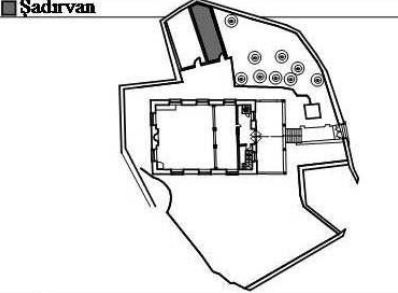
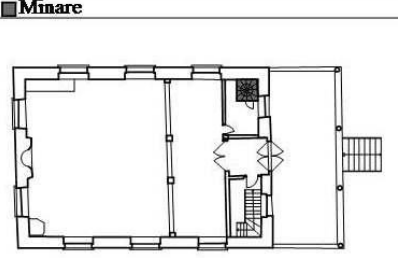
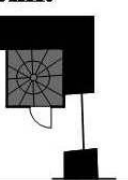
- Kadınlar Mahfili: Kadınlar mahfiline çıkıldığında; kat yüksekliğinin düşük olduğu görülmektedir. Burada da zemin halı ile kaplanmıştır. Beyaz renge boyanmış ahşap korkulukları vardır. Sonradan eklenmiş olan bir perde ile harim kısmından ayrılarak mahremiyet sağlanmaktadır. Kadınlar mahfilinin zemini; giriş kısmından devam eden pencereleri kesmektedir.
- Mihrap, minber ve vaiz kürsüsü: Ahşap malzemeden yapılmış olan bu mekansal öğeler beyaz renktedir. Mihrabın; üzerindeki süslemeler yeşil ve altın sarısı renktedir. Üçünde de ahşap işçiliği oyma ve kakma süslemeler mevcuttur. Mihrap mekanı ortalamaktadır. Vaiz kürsüsü iki duvarın kesiştiği noktada bulunmaktadır ve iki yüzeyden algılanmaktadır.

4.1.1. Subaşı (Karhane) Cami Analizleri

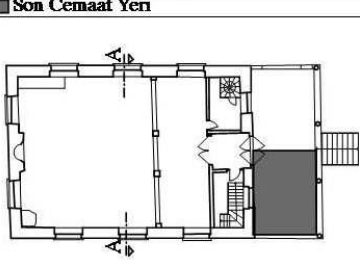
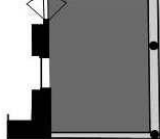
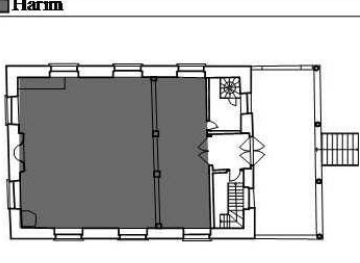
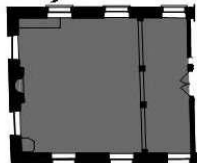
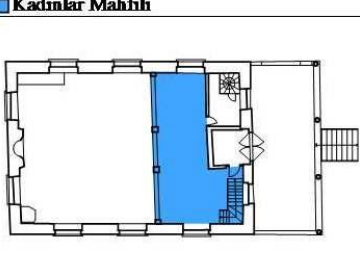
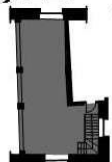
Tablo 17. Subaşı Cami strüktürel analiz tablosu

Strüktürel Kurgu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
İç Duvar Dış Duvar		Malzeme: Taş Renk: Yeşil - Beyaz P. Tipi: Pencere Plan Şekli:
İç Sütun Dış Sütun		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Yuvarlak / Kare Plan Şekli:
Kemer	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Tonoz	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Kubbe	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
☐ Bulunmamaktadır.		
Cephe Görünüşü 	Kapı Malzeme: Ahşap Renk: Beyaz Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli:	Pencere Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Beyaz Yüzey: Düz Görünüş Şekli:

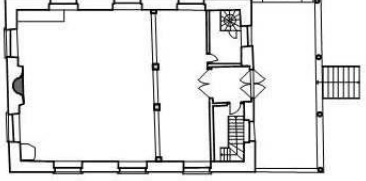
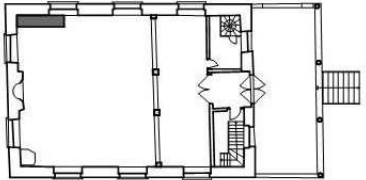
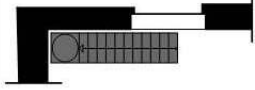
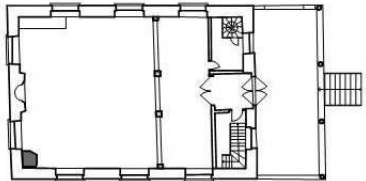
Tablo 18. Subaşı Cami dış mekan analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
Dış Mekan Kurgusu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Avlu 		Malzeme: Taş Renk: Taş Doku P. Tipi: Dört Taraflı Plan Şekli:
Şadırvan 		Zemin Mlz: Taş Yüzey Mlz: Taş-Boya P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Minare 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Kare Plan Şekli:

Tablo 19. Subaşı Cami iç mekan analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
İç Mekan Kurgusu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Son Cemaat Yeri 		Zemin Mlz: Taş Yüzey Mlz: Boya P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Harim 		Zemin Mlz: Halı Yüzey Mlz: Boya Tür: Dikdörtgen Plan Şekli:
Kadınlar Mahfili 		Zemin Mlz: Halı Yüzey Mlz: Boya P. Tipi: L Plan Şekli:
—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
— Bulunmamaktadır.		
Kesit ve Görünüş A-A Kesiti	Kapı Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Beyaz, Kahverengi Yüzey: Düz-Parçalı Görünüş Şekli: 	Pencere Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Beyaz Yüzey: Düz Görünüş Şekli:

Tablo 20. Subaşı Cami iç mekan donatı analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
İç Mekan Kurgusu		
Donatı Elemanları		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Mihrap 		Malzeme: Ahşap Renk: Beyaz P. Tipi: Yarım Daire Plan Şekli:
Minber 		Malzeme: Ahşap Renk: Beyaz P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Vaiz Kürsüsü 		Malzeme: Ahşap Renk: Beyaz P. Tipi: Çokgen Plan Şekli:

4.2. Ak Cami

Sille yerleşmesinin girişinde Ak mahallede yer alan Ak Cami'nin mevcut olan strüktürel öğeleri; duvarlar, sütunlar; dış mekan öğeleri; avlu, şadırvan, minare; iç mekan öğeleri; son cemaat yeri, harim, kadınlar mahfili, mihrap, minber ve vaiz kürsüsüdür. Ak Cami'nin daha iyi algılanabilmesi adına mekansal öğeleri ve giriş kısmı betimlenmiştir.

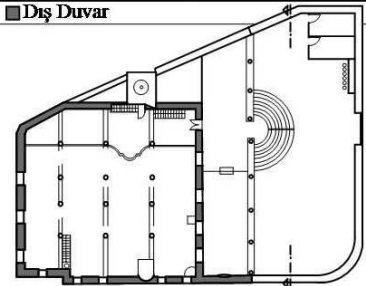
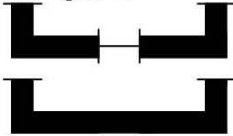
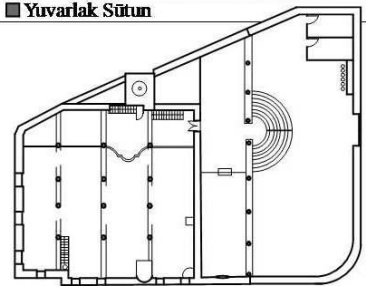
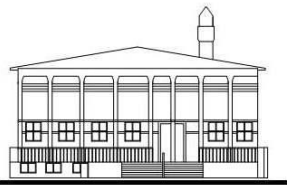
- Avlu; Ak Cami'ye bir avlu ile girilir. Avlunun duvarları mahremiyeti sağlamak adına göz hizasından yukarıdadır ve tek açıklık kapıdır. Sadece tek tarafını kapsayan bu avlu, mekanın özelleştirilmesini, sokaktan ayrılmasını sağlamıştır. Avlusu çok büyük

olmamakla birlikte, içerisinde tuvaletler ve şadırvan mevcuttur. Avlu ile mekan arasında geçişi sağlayan merdivenler yuvarlak basamaklıdır.

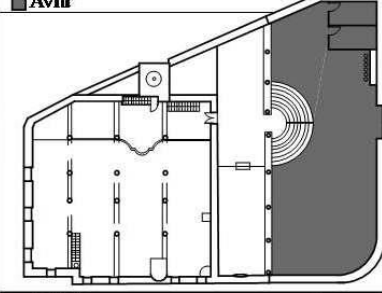
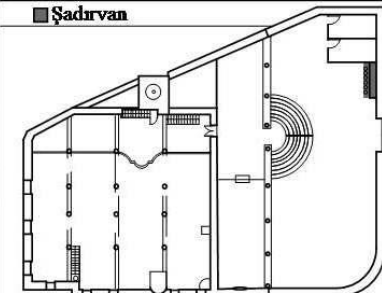
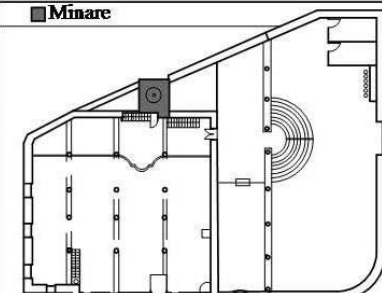
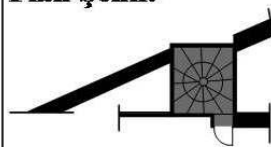
- Şadırvan: Avlunun girişinde sağ kısımda yer alan şadırvan açık bir plan çözümüne sahiptir. Tarihi bir değere sahip değildir, sonradan yapıldığı gerek malzeme, gerek konum itibari ile anlaşılmaktadır.
- Minare: Ak Cami'nin minaresi dışarıdan bakıldığında yapının dini mekan olarak algılanmasını sağlayan tek öğedir. Taş malzeme kullanılarak yapılmış olan minare; beyaz renktedir ve çok yüksek değildir.
- Son Cemaat Yeri: Avludan bir merdiven ile son cemaat yerine ve caminin giriş kapısına ulaşılmaktadır. Bu camide son cemaat yeri kullanılmaktadır. Mihrabının olması, halı ile kaplanması aktif bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Giriş kısmının sol tarafında yer alan dikdörtgen bir plana sahip yarı açık bir mekandır. Giriş kısmında kot farkı ile ayrılmıştır. Üç basamaklı küçük bir merdiven ile son cemaat yerine ulaşılmaktadır.
- Giriş: Caminin girişi ahşap malzemeden yapılmış bir kapı ile sağlanır. Girişte hemen karşı tarafta kadınlar mahfiline çıkan merdiven bulunmaktadır. Girişin sol kısmında harim bölümü başlamaktadır.
- Harim: Caminin harim kısmı dikdörtgen plan şekline sahip, ahşap sütunlarla bölünmüş şekildedir. Harim kısmında zeminde kırmızı safları belirleyen halı kullanılmıştır. Pencere boşlukları oldukça geniştir. İki sıra şeklinde yer alan ahşap çerçeveli pencerelerin; ilk sırası dikdörtgen şeklinde; ikinci sırası ise kemerli şekildedir. Duvar yüzeylerinde herhangi bir süsleme yoktur.
- Kadınlar Mahfili: Giriş kısmında yer alan ahşap merdivenle ulaşılan kadınlar mahfili; dikdörtgen plan şekline sahiptir. Yarım daire şeklinde bir çıkıntı vardır. Ahşap sütunlar kadınlar mahfilinde de mekanı bölmektedir. Kadınlar mahfilinin zemininde de harimde kullanılan halı ile kaplanmıştır.
- Mihrap, minber, vaiz kürsüsü: Ak Cami'de son cemaat yeri etkin bir şekilde kullanıldığı için burada da mihrap vardır. Ayrıca iç mekana girildiğinde iki adet vaiz kürsüsünün olduğu görülmektedir. Biri iki duvarın kesişimine yerleştirilmiş, çokgen planlı bir vaiz kürsüsü, diğeri ise giriş kısmının sol tarafında yer alan duvara yerleştirilmiş, kare planlı vaiz kürsüsüdür. Bir adet minber vardır. İç mekanda yer alan mihrabın mekanı ortalamadığı görülmektedir. Ahşap malzemeden yapılmış olan donatılar; oyma kakma tekniği ile süslenmiştir.

4.2.1. Ak Cami Analizleri

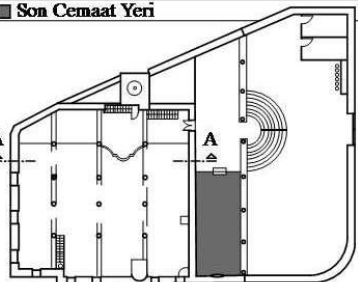
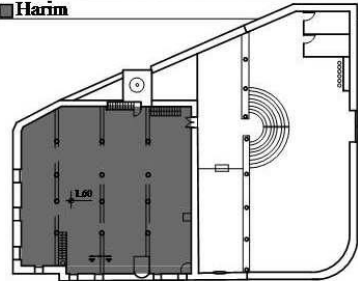
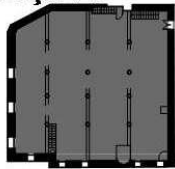
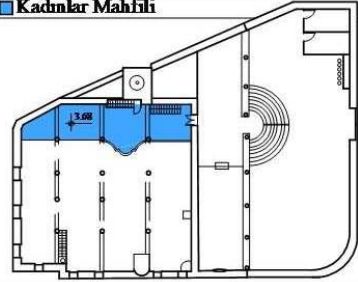
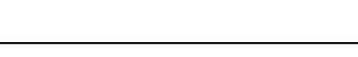
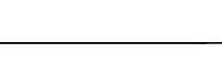
Tablo 21. Ak Cami strüktürel analiz tablosu

Strüktürel Kurgu			
	Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Duvar			Malzeme: Taş Renk: Taş D.- Beyaz P. Tipi: Pencere/Düz Plan Şekli:
Sütun ve Avak			Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Yuvarlak Plan Şekli:
Kemer	—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Tonoz	—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Kubbe	—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
☐ Bulunmamaktadır.			
Cephe Görünüşü	 Cephe Ön Görünüş	Kapı Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli: 	Pencere Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli:

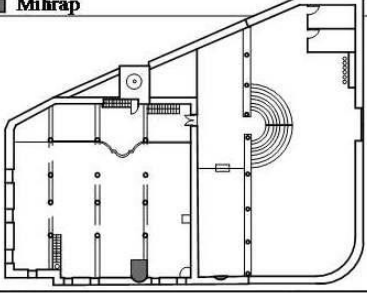
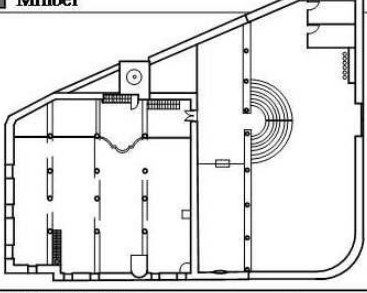
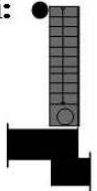
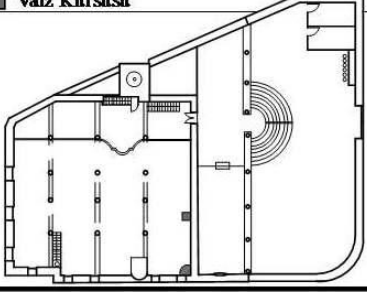
Tablo 22. Ak Cami dış mekan analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
Dış Mekan Kurgusu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Avlu 		Malzeme: Taş Renk: Taş Doku P. Tipi: Tek Taraflı Plan Şekli:
Şadırvan 		Zemin Mlz: Taş Yüzey Mlz: Taş P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Minare 		Malzeme: Taş Renk: Beyaz P. Tipi: Kare Plan Şekli:

Tablo 23. Ak Cami iç mekan analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
İç Mekan Kurgusu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Son Cemaat Yeri 		Zemin Mlz.: Halı-Taş Yüzey Mlz. : Taş P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Harim 		Zemin Mlz.: Halı Yüzey Mlz.: Boya P. Tipi: Kareye Yakın Plan Şekli:
Kadınlar Mahfili 		Zemin Mlz.: Halı Yüzey Mlz.: Boya P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
H. Mahfili 		Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
M. Mahfili 		Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
☐ Bulunmamaktadır.		
Kesit ve Görünüş 	Kapı Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi Yüzey: Düz Görünüş Şekli: 	Pencere Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli:

Tablo 24. Ak Cami iç mekan donatı analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
İç Mekan Kurgusu		
Donatı Elemanları		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Mihrap 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P.Tipi: Yarım Daire Plan Şekli:
Minber 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P.Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Vaiz Kürsüsü 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Kare/Çokgen Plan Şekli:

4.3. Orta Camii

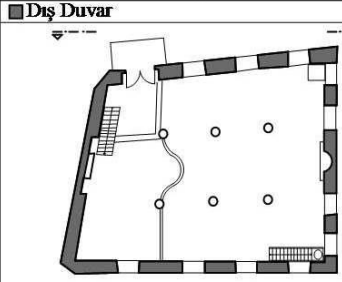
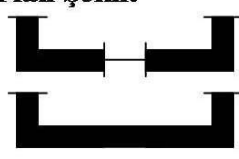
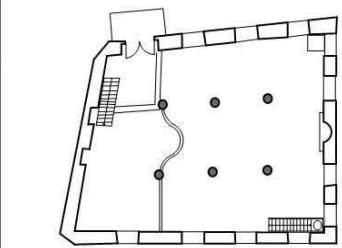
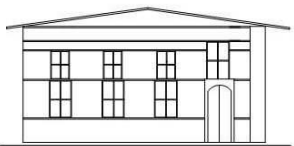
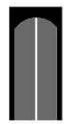
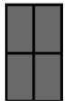
Sille yerleşmesinin Orta Mahallesi'nde yer alan cami; dış mekan kurgusu ile diğer camilerden farklılaşmaktadır. Orta Cami dış mekan kurgusunda avlu, minare, şadırvan öğelerine sahip değildir. Ayrıca iç mekan kurgusunda geçiş eleman niteliğinde olan son cemaat yeri de bu camide yoktur. Orta Cami'nin strüktürel kurgusu içerisinde; duvarlar, sütunlar mevcuttur. Mekansal kurgu içerisinde dış mekan kurgu elemanlarını barındırmaz, iç mekan kurgu elemanları ise; harim, kadınlar mahfili, mihrap, minber ve vaiz kürsüsüdür.

Orta Cami'nin mekansal olarak algılanmasını kolaylaştırmak adına giriş kısmı, harim, kadınlar mahfili, mihrap, minber ve vaiz kürsüsü açıklanmaktadır.

- Avlu, Şadırvan, Minare: Dış mekan kurgusunda yer alan avlu, şadırvan ve minare öğeleri, Orta Cami'de yer almamaktadır. Bu yüzden Orta Cami dış mekan kurgusu yoktur.
- Giriş: Orta Cami'de mekana giriş sokaktan tam anlamıyla ayrılmamıştır. Cami etrafında sınırları belli olmamakla birlikte parapet yüksekliğinde duvarlar mevcuttur. Ancak bu duvarların bir avlu oluşturma niteliği, mahremiyeti gereği gibi sağlama özellikleri yoktur. Giriş; ahşap iki kanatlı bir kapı ile sağlanır. Kapıdan girildiğinde karşı kısımda; kadınlar mahfiline çıkan bir merdiven bulunmaktadır. Sol kısımda ise harim kısmı vardır.
- Harim: Giriş kısmının sol tarafında yer alan harim bölümünde ahşap sütunlar mekanı bölmektedir. Harimin zemini safları belirleyen kırmızı bir halı ile kaplanmıştır. İki sıra şeklinde pencereler mevcuttur. Pencereler ahşap çerçeveli ve dikdörtgen şeklindedir. İkinci sıra pencereler daha küçüktür. Duvar yüzeylerinde herhangi bir süsleme yoktur. Harim; kareye yakın bir plan şekline sahiptir ve küçüktür.
- Kadınlar Mahfili: Giriş kısmında bulunan ahşap merdiven ile kadınlar mahfiline ulaşılmaktadır. Kadınlar mahfili genel olarak dikdörtgen bir plan şekline sahiptir. Plan düzleminde; orta kısımda yarım daire şeklinde bir çıkıntı mevcuttur. Ahşap sütunlar bu mekanda da bölümlendirme yaratmaktadır. Ayrıca kadınlar mahfili bölümünün zemini pencereleri bölmektedir. Kat yüksekliği oldukça düşüktür. Kadınlar mahfilinin zemininde de safları belirleyen kırmızı halı bulunmaktadır.
- Mihrap, minber, vaiz kürsüsü: Orta Cami'nin mihrap minber ve vaiz kürsüsü ahşap malzemeden yapılmıştır ve üzerlerinde ahşap işçiliği ile süslemeler yapılmıştır. Mihrap mekanı ortalamaktadır ve duvar içerisinde yarım daire şeklinde plana sahiptir. Minber; mihrabın hemen solunda yer almaktadır. Vaiz kürsüsü de; iki duvarın kesiştiği noktada yer almaktadır. İki yüzeyden de algılanabilmektedir.

4.3.1. Orta Cami Analiz Tabloları

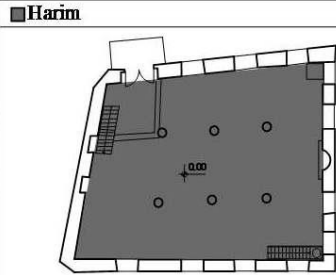
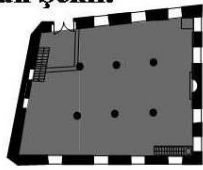
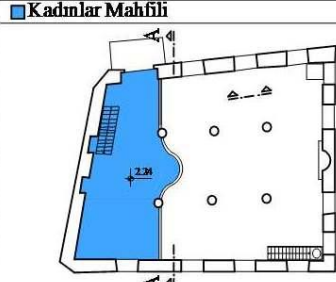
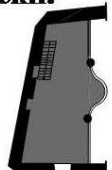
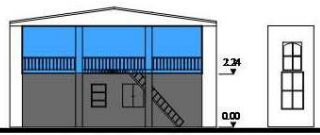
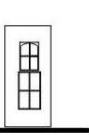
Tablo 25. Orta Cami strüktürel analiz tablosu

Strüktürel Kurgu			
	Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Duvar			Malzeme: Taş Renk: Taş/Beyaz P. Tipi: Pencere/Düz Plan Şekli:
Sütun ve Ayak			Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Yuvarlak Plan Şekli:
Kemer	—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Tonoz	—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Kubbe	—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Bulunmamaktadır.			
Cephe Görünüşü	 Cephe Ön Görünüşü	Kapı	Pencere
		Malzeme: Ahşap	Malzeme: Ahşap/Cam
		Renk: Kahverengi	Renk: Kahverengi
		Yüzey: Parçalı	Yüzey: Parçalı
		Görünüş Şekli: 	Görünüş Şekli:

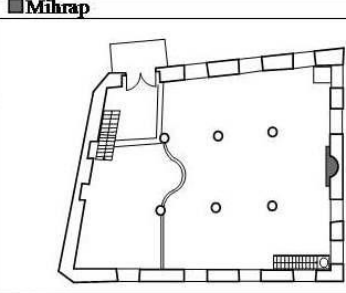
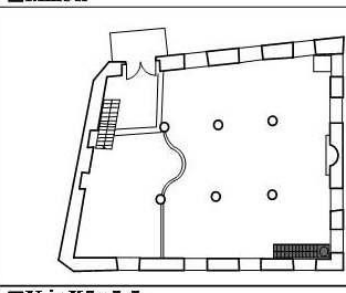
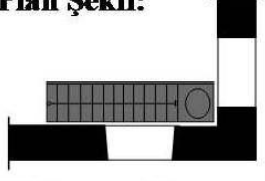
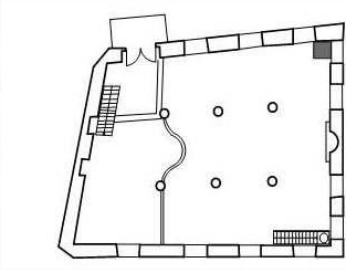
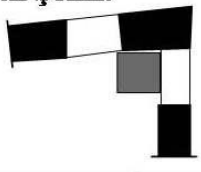
Tablo 26. Orta Cami dış mekan kurgusu analiz tablosu

Mekansal Kurgu			
Dış Mekan Kurgusu			
	Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Avlu	—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Şadırvan	—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Minare	—	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
☐ Bulunmamaktadır.			

Tablo 27. Orta Cami iç mekan kurgusu analiz tablosu

Mekansal Kurgu			
İç Mekan Kurgusu			
Plan Şeması	Görsel	Açıklama	
S.C. Yeri	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —	
Harim			Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: — Zemin Mlz: Halı Yüzey Mlz: Boya P. Tipi: Kareye Yakın Plan Şekli:
Kadınlar Mahfili			Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: — Zemin Mlz: Halı Yüzey Mlz: Boya P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
M. Mahfili	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —	
H. Mahfili	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —	
☐ Bulunmamaktadır.			
Kesit ve Görünüş	 A-A Kesiti Yan Görünüşü Dolap Kapısı Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi Yüzey: Düz Görünüş Şekli: Pencere Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli: 		

Tablo 28. Orta Cami iç mekan donatı analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
İç Mekan Kurgusu		
Donatı Elemanları		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Mihrap 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Yarım Daire Plan Şekli:
Minber 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Vaiz Kârsüsü 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Kare Plan Şekli:

4.4. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami

Sille yerleşmesinin Günay sokağında yer alan Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami; iki sokağın kesişim noktasında yer almaktadır. Strüktürel öğeleri; duvarlar ve sütunlardır. Dış mekan öğelerinde ise sadece avlu vardır. Minaresi ve şadırvanı yoktur. Aslında plan düzleminde yer almamakla birlikte sonradan eklenmiş mekanın ve avlunun dışında şadırvan olarak kullanılan bir elemanı mevcuttur. Ancak cami yapısının avlusunda yer almaması, sonradan eklenmiş olması sebebiyle; camiye ait olarak ele alınmamıştır. İç

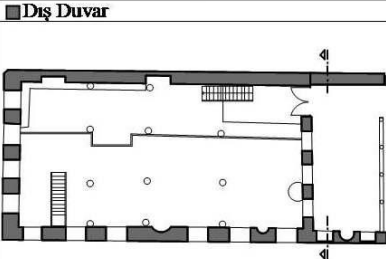
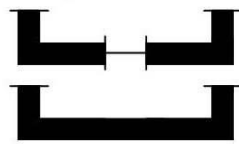
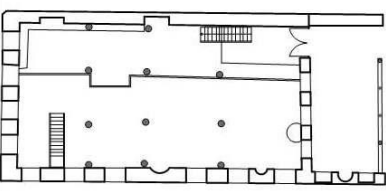
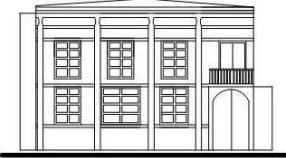
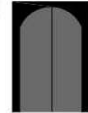
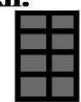
mekan öğelerinde ise; son cemaat mekanı, harim, kadınlar mahfili, mihrap, minber ve vaiz kürsüsü mevcuttur. Mezar Yakası Cami'nin mekansal öğeleri açıklanmaktadır.

- Avlu: Mezar Yakası Cami'nin avlusu tek taraflı bir avludur. Sadece ön kısmında yer almaktadır. Plan şeması L şeklinde olan avlu oldukça küçüktür.
- Son Cemaat Yeri: Giriş kısmının hemen solunda yer alan son cemaat yeri; dikdörtgen plan şekline sahiptir. Bu alan etkin olarak kullanılmaktadır. Bu zeminde halı kullanılması ve mihrap bulunmasından anlaşılmaktadır. Son cemaat mekanı avludan ve caminin girişinden kot farkı ile ayrılmıştır.
- Giriş: Caminin giriş kapısı oldukça görkemli ve büyüktür. Malzeme olarak ahşap tercih edilmiştir. Cami giriş kapısı malzeme olarak ele alınan diğer camilerle aynı olsa da; büyüklüğü ve görkemi ile diğer camilerden farklılaşmaktadır. İç mekana girildiğinde ilk olarak kadınlar mahfiline çıkan merdiven bulunmaktadır. Harim kısmı ise; girişin sol kısmında yer almaktadır.
- Harim: Girişin sol kısmında yer alan harim; dikdörtgen plan şekline sahiptir. Ahşap sütunlar mekanı bölmektedir. Zeminde; diğer camilerde kullanılan safları belirleyen kırmızı halı kullanılmaktadır. Pencereler; iki sıra şeklinde yer almaktadır. Dikdörtgen şeklinde ahşap çerçeveli pencerelerin; ilk sırada yer alanları üsttekilere oranla daha büyüktür. Mezar Yaka Cami'nde ele alınan diğer camilere göre farklı olan diğer unsurlar; duvar yüzeylerinde bulunan süslemelerdir. Kalem işi olan bu süslemeler harimde net bir şekilde fark edilmektedir.
- Kadınlar Mahfili: Giriş kısmında bulunan ahşap merdivenle kadınlar mahfiline çıkış sağlanmaktadır. Dikdörtgen plan şekline sahip olan mekan; ahşap sütunlarla bölünmektedir. Orta kısımda bulunan yarım daire şeklinde çıkıntı ile plan düzleminde dikdörtgen şekli genişletilmiştir. Kat yüksekliği ise düşüktür. Zemin ise; harim kısmında kullanılan halı ile kaplanmıştır.
- Mihrap, minber ve vaiz kürsüsü: Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami'nde son cemaat yeri ve harimde olmak üzere iki adet mihrap bulunmaktadır. Son cemaat yerinde bulunan mihrap mekanı ortalamakta ve iki yanında pencere açıklıkları bulunmaktadır. Mihrap, ahşap malzemeden yapılmıştır. Harimde bulunan mihrap ise; mekanı ortalamaz; hatta yapısı gereği üst kısımda bulunan pencerenin önünü kapatmaktadır. Malzeme olarak ahşap tercih edilmiş olsa da; rengi beyazdır ve duvar yüzeylerinde bulunan kalem işi süslemeler mihrapta da gözlemlenmektedir. Vaiz kürsüsü; daire şeklinde plan yapısına sahip ahşap

malzemedan yapılmıştır. Minber ise; mihrabın hemen solunda yer almaktadır. Ahşap malzemedan yapılmış olup; üzerinde ahşap işi süslemeler mevcuttur.

4.4. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami Analiz Tabloları

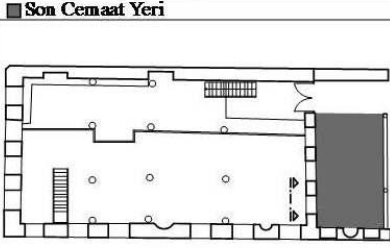
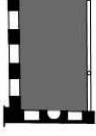
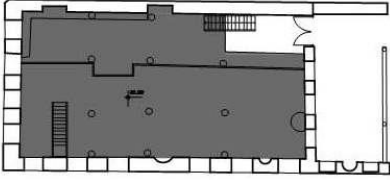
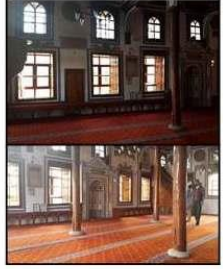
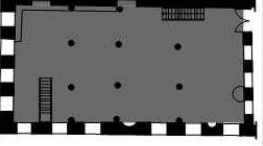
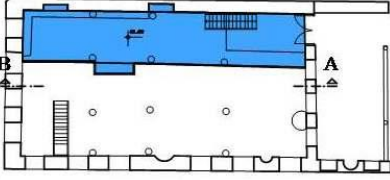
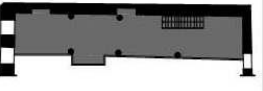
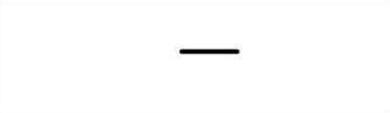
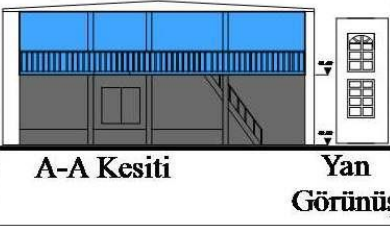
Tablo 29. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami strüktürel analiz tablosu

Strüktürel Kurgu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Dış Duvar 		Malzeme: Taş Renk: Taş Doku P. Tipi: Pencere/Düz Plan Şekli:
Yuvarlak Sütun 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Yuvarlak/Kare Plan Şekli:
Kemer	—	Malzeme: -- Renk: -- P. Tipi: -- Plan Şekli: --
Tonoz	—	Malzeme: -- Renk: -- P. Tipi: -- Plan Şekli: --
Kubbe	—	Malzeme: -- Renk: -- P. Tipi: -- Plan Şekli: --
Bulunmamaktadır.		
Cephe Görünüşü Cephe Ön Görünüşü	Kapı Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli: 	Pencere Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli:

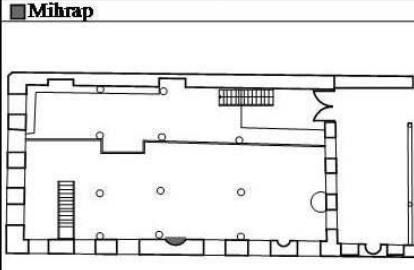
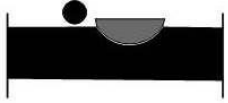
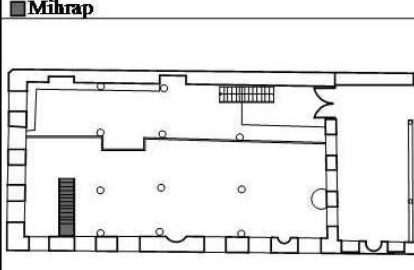
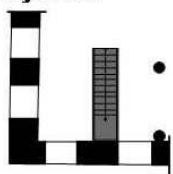
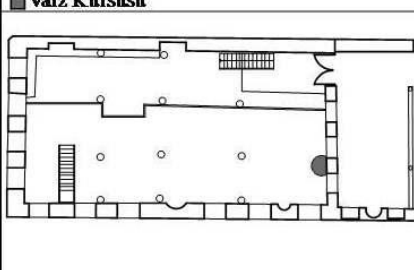
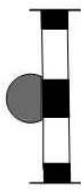
Tablo 30. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami dış mekan kurgusu analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
Dış Mekan Kurgusu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Avlu		Malzeme: Taş Renk: Taş Doku P.Tipi: Tek Taraflı/ L Plan Şekli:
Şadırvan	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Minare	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
☐ Bulunmamaktadır.		

Tablo 31. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami iç mekan kurgusu analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
İç Mekan Kurgusu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Son Cemaat Yeri 		Zemin Mlz: Halı Yüzey Mlz: Taş P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Harim 		Zemin Mlz: Halı Yüzey Mlz: Boya Tür: Dikdörtgen Plan Şekli:
Kadınlar Mahfili 		Zemin Mlz: Halı Yüzey Mlz: Boya Tür: Dikdörtgen Plan Şekli:
M. Mahfili 		Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
H. Mahfili 		Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
☐ Bulunmamaktadır.		
Kesit ve Görünüş 	Kapı Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi Yüzey: Düz Görünüş Şekli: 	Pencere Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli:

Tablo 32. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami iç mekan donatı analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
İç Mekan Kurgusu		
Donatı Elemanları		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Mihrap 		Malzeme: Ahşap Renk: Beyaz P. Tipi: Yarım Daire Plan Şekli:
Minber 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Vaiz Kürsüsü 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Daire Plan Şekli:

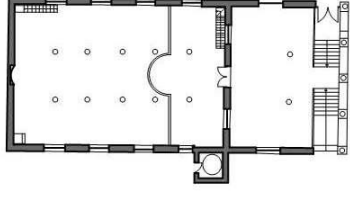
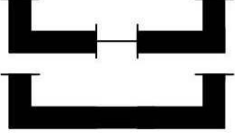
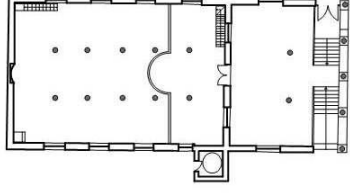
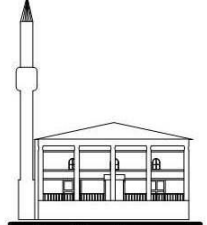
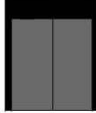
4.5. Çay Cami

Sille yerleşmesi içerisinde; merkezde yer alan Çay Cami; ele alınan camiler içerisinde restorasyon geçirmemiş olan tek camidir. Cami strüktürel kurgusu içerisinde; duvarlar ve sütunları barındırırken; dış mekan kurgusunda; avlu, şadırvan ve minareye sahiptir. İç mekan kurgusunda; son cemaat yeri, harim, kadınlar mahfili, mihrap, minber ve vaiz kürsüsü vardır. Çay Cami'nin mekansal öğeleri, mekanın daha iyi algılanması için açıklanmaktadır.

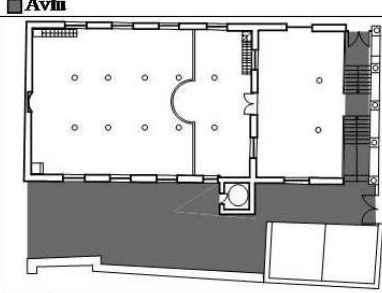
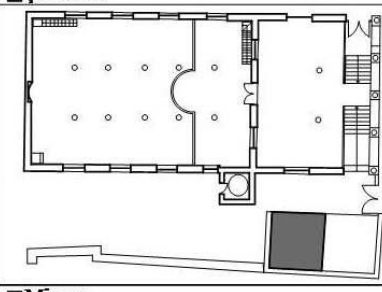
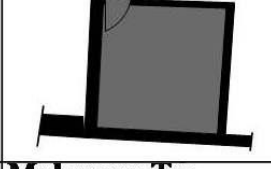
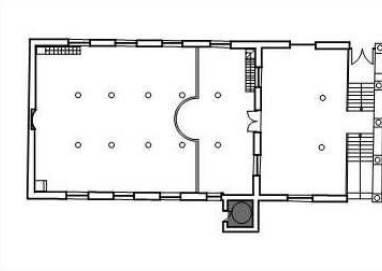
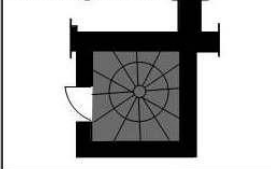
- Avlu: Cami iki yanında yer alan avluya sahiptir. Camiyi sokaktan ayırma görevi gören bu avlunun; caminin ön kısmında kalan yeri sadece merdivenden oluşmaktadır. Merdiven; camiye ulaşımı sağlamakta, hem de mekanı sokaktan ayırmaktadır. Caminin diğer yanında bulunan avlu kısmında ise; minare girişi, lavabolar ve şadırvan yer almaktadır. Bu kısımda üst sokaktan camiye ulaşımı sağlamaktadır. Ancak tam bir sınırı yoktur.
- Şadırvan: Caminin avlusunda yer alan kapalı bir şadırvanı vardır. Sonradan eklenmiş olduğu kullanılan malzemeden ve konumundan anlaşılmaktadır.
- Minare: Minareye giriş avludan sağlanmaktadır. Taş malzeme kullanılarak yapılmış olan minare; beyaz renklidir. Çok yüksek değildir.
- Giriş: Camiye giriş ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. İlk olarak bu kapıdan girildikten sonra sol kısımda kadınlar mahfiline çıkan merdivenin olduğu odaya açılan bir kapı bulunmaktadır. Giriş kısmı direkt olarak harimle birleşmektedir.
- Harim: Caminin harim kısmı; dikdörtgen plana sahip ahşap sütunlarla bölümlenmiş bir mekandır. Zemininde; safları belirleyen kırmızı halı ile kaplıdır. Mekan içerisinde pencereler iki sıra şeklindedir. Alt kısımda yer alan pencereler dikdörtgen şeklinde olup ahşap çerçevelidir. Üst kısımda yer alan pencereler ise; daha küçük boyutlu olmakla birlikte kare tabanın kemer şeklinde birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Duvarlarında herhangi bir süsleme yoktur.
- Kadınlar Mahfili: Cami içerisinde kadınlar mahfiline çıkış, giriş kısmında yer alan bir kapı ile gizlenmiştir. Kapı açıldıktan sonra ahşap bir merdiven ile mekana ulaşılmaktadır. Dikdörtgen plan düzlemi, yarım daire bir çıkıntı ile genişletilmiştir. Zemininde harimde kullanılan halı kullanılmıştır.
- Mihrap, minber ve vaiz kürsüsü: Giriş kısmının hemen karşısında, mekanı ortalayan mihrap bulunmaktadır. Ahşap malzemeden yapılmış olan mihrap; kahverengi renkte olup, ahşap işçiliği ile süslenmiştir. Mihrabın sol kısmında minber, sağ kısmında vaiz kürsüsü bulunmaktadır. Minber ve vaiz kürsüsü de ahşap malzemeden yapılmış olup kahverengi renktedirler. İkisinde de mihrapta olduğu gibi; oymalar kakmalar ile süslemeler yapılmıştır. Vaiz kürsüsü iki duvarın kesiştiği noktada bulunmaktadır ve iki yüzeyden de algılanabilmektedir. Minber bulunduğu konumda pencerenin önüne gelmektedir.

4.5.1. Çay Cami Analiz Tabloları

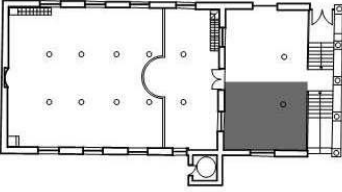
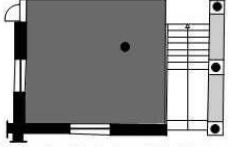
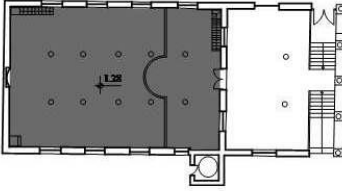
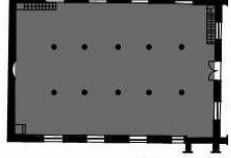
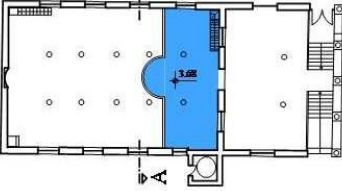
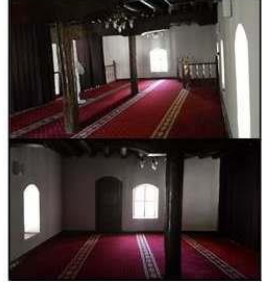
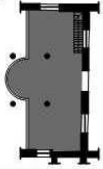
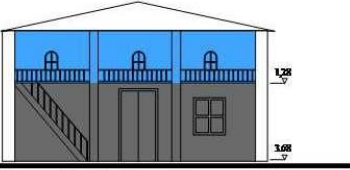
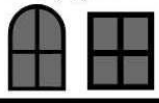
Tablo 33. Çay Cami strüktürel kurgu analiz tablosu

Strüktürel Kurgu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Dış Duvar 		Malzeme: Taş Renk: Taş - Beyaz P. Tipi: Pencere/Düz Plan Şekli:
Yuvarlak Sütun 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Yuvarlak Plan Şekli:
Kemer	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Tonoz	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Kubbe	—	Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Bulunmamaktadır.		
Cephe Görünüşü 	Kapı Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli: 	Pencere Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli:

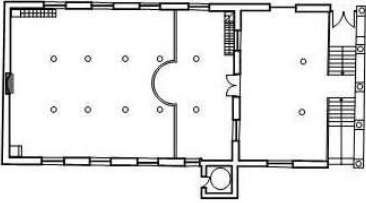
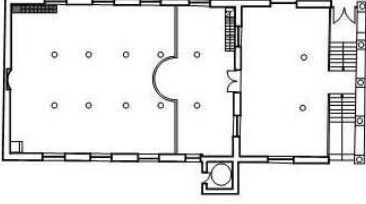
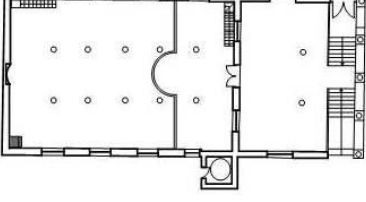
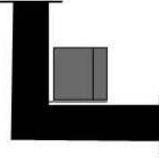
Tablo 34. Çay Cami dış mekansal kurgu analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
Dış Mekan Kurgusu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Avlu 		Malzeme: Taş Renk: Taş Doku P. Tipi: İki Taraflı Plan Şekli:
Şadırvan 		Zemin Mlz.:Seramik Yüzey Mlz.:Seramik P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Minare 		Malzeme: Taş Renk: Beyaz P. Tipi: Kare Plan Şekli:

Tablo 35. Çay Cami iç mekansal kurgu analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
İç Mekan Kurgusu		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Son Cemaat Yeri 		Zemin Mlz: Taş Yüzey Mlz: Boya P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Harim 		Zemin Mlz: Halı Yüzey Mlz: Boya P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Kadınlar Mahfili 		Zemin Mlz: Halı Yüzey Mlz: Boya P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
M. Mahdılı 		Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
El. Mahdılı 		Malzeme: — Renk: — P. Tipi: — Plan Şekli: —
Bulunmamaktadır.		
Kesit ve Görünüş A-A Kesiti	Kapı Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi Yüzey: Düz Görünüş Şekli: 	Pencere Malzeme: Ahşap/Cam Renk: Kahverengi Yüzey: Parçalı Görünüş Şekli:

Tablo 36. Çay Cami iç mekan donatı analiz tablosu

Mekansal Kurgu		
İç Mekan Kurgusu		
Donatı Elemanları		
Plan Şeması	Görsel	Açıklama
Mihrap 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Yarım Daire Plan Şekli:
Minber 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Dikdörtgen Plan Şekli:
Vaiz Kürsüsü 		Malzeme: Ahşap Renk: Kahverengi P. Tipi: Kare Plan Şekli:

4.6. Bölüm Sonucu

Çalışmanın dördüncü bölümü olan irdeleme kısmında; Sille yerleşmesinde yer alan Geç Dönem Osmanlı Camileri; belirli başlıklar altında incelenip, analiz edilmiştir. Bu camiler; Subaşı (Karhane), Ak, Orta, Mezar Yaka (Kayabaşı), Çay Camileri'dir. Camiler analiz edilirken strüktürel ve mekansal olmak üzere iki ana bölümde ele alınmıştır. Mekansal analiz yapılırken; dış ve iç mekan olarak ele alınmıştır. Bu başlıklar da kendi içlerinde alt başlıklar şeklinde ele alınmıştır. Bu düzen;

- Strüktürel Kurgu
 - Duvar
 - Sütun ve Ayaklar
 - Kemer
 - Tonoz
 - Kubbe
- Mekansal Kurgu
 - Dış Mekansal Kurgu
 - ✓ Avlu
 - ✓ Şadırvan
 - ✓ Minare
 - İç Mekansal Kurgu
 - ✓ Son Cemaat Yeri
 - ✓ Harim
 - ✓ Kadınlar Mahfili
 - ✓ Müezzin Mahfili
 - ✓ Hünkar Mahfili
 - ✓ Mihrap
 - ✓ Minber
 - ✓ Vaiz Kürsüsü şeklindedir.

Analiz tabloları hazırlanırken ele alınacak olan strüktürel ve mekansal öğeler belirlenmiş, ilk strüktürel kurgu öğeleri kapsamında; duvar, sütun ve ayak, kemer, tonoz, kubbe, mekansal kurgu öğeleri kapsamında, dış mekan kurgusu için avlu, şadırvan, minare, iç mekan kurgusu için, son cemaat yeri, harim, kadınlar mahfili, müezzin mahfili, hünkar mahfili, iç mekan kurgusunda donatı elemanları için, mihrap, minber, vaiz kürsüsü yazılmıştır. İkinci sütunda camilere ait planlar üzerinde ilgili öge taranarak belirtilmiş, üçüncü sütunda ise; ögenin görsellerine yer verilmiştir. Dördüncü sütun açıklama adı ile açılmış, burada ele alınan ögenin; malzeme, renk, plan tipi sözel olarak ifade edilmiş, son satırında plan şekli çizim şeklinde açıklanmıştır. Bu açıklama içerisinde dil birliği olması adına; duvarlar siyah renk ile ifade edilmiş, ilgili alan gri ile taranmıştır.

Analiz tabloları neticesinde; ele alınan cami yapılarının strüktürel ve mekansal öğeleri, malzeme, renk, plan tipi ve plan şekli olarak irdelenmiştir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışma içerisinde sonuçlar ve öneriler bölümüne ulaşana dek; genel bilgiler, yapılan çalışmalar, bulgular ve irdelemeler olmak üzere dört ana başlık altında araştırmalar, incelemeler, analizler yapılmıştır.

Genel bilgiler bölümünde; çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi gibi hususlarda açıklamalar yapılmıştır. Din kavramı, dini yapılar literatür taramaları sonucunda çalışma kapsamında açıklanmıştır. Dini yapılar kapsamında cami yapıları; tarihsel süreçleri, strüktürel ve mekansal kurgu olarak ele alınmış, öğeler örneklendirilerek açıklanmıştır. Bu bölümde yapılan çalışma sonucunda, cami yapılarının analizlerinde kullanılacak olan kurgular ve kurgular içerisinde yer alan elemanlar belirlenmiştir. Kurgu ve kurgu elemanları açıklanmış, analiz kapsamında ele alınacağı şekliyle örneklendirilmiştir.

Yapılan çalışmalar bölümünde; Sille yerleşmesi ele alınmış, literatür taramaları ve araştırma gezileri neticesinde elde edilen bilgiler derlenerek bir düzen içerisinde verilmiştir. Bu bölümde yapılan çalışma sonucunda; Sille yerleşmesinin genelden özele doğru mimari tanıtımının yapılması amaçlanmıştır.

Bulgular bölümünde; Sille yerleşmesinin tanıtımı yapılırken mimari yapılar kapsamında verilen Hristiyan ve Müslüman toplumlara ait dini yapıların daha kapsamlı tanıtımlarının yapılması amaçlanmıştır. Bulgular bölümünün sonucunda; genel hatlarıyla Sille yerleşmesinde bulunan dini yapıların konum, tarih ve mekansal özelliklerinin aktarılması sağlanmıştır.

İrdeleme bölümünde yer alan; Sille yerleşmesinde yer alan Batı Etkisi (Geç) Dönem Camileri ile ilgili yapılan analiz çalışmaları sonucu; strüktürel, dış mekansal ve iç mekansal sonuçlar olmak üzere üç başlıkta ele alınmıştır. Sille yerleşmesinde bulunan yedi adet Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi camisinden iki tanesine ulaşılammıştır. Karataş Cami'nde imam olmadığı, sadece ramazan aylarında açık olduğu için, Kurtuluş (Mormi) Cami'ne ise, çöken duvar sonucu onarım sürecinde olduğu için girilememiştir. Bu yüzden beş adet cami ele alınmıştır. İlk olarak her bir cami kendi içerisinde analiz sonucunda değerlendirilmiş, sonrasında ele alınan beş cami için şu sonuçlara varılmıştır.

- Strüktürel Kurgu Analizi Sonuçları:

Strüktürel kurgu analiz sonuçları incelenirken; her cami kendi kurgusu içerisinde açıklanmıştır. Açıklamalar yapılırken; strüktürel kurgu elemanları; analiz tablolarında yer aldığı şekilde duvar, sütun ve ayak, kemer, tonoz ve kubbe olarak açıklanmıştır.

➤ Subaşı (Karhane) Cami: Bu cami içerisinde yer alan duvarlar taş malzemeden yapılmış olup, taşıyıcı niteliktedir. Duvar plan düzleminde; pencerelidir. Dış mekandan algılanan duvar düzlemi yeşil renkte olup, iç mekanda beyaz renklidir. Sütunlar; ahşap malzemeden olup, kendi rengini korumaktadır. Plan düzleminde; kare ve yuvarlak şekildedir. Kemer, tonoz, kubbe strüktürel kurgu elemanları bu cami içerisinde yer almamaktadır.

➤ Ak Cami: Caminin duvarları; taş malzemeden yapılmış olup, plan düzleminde; düz ve pencere olmak üzere iki şekildedir. Duvar düzlemlerinin dış mekandan algılanan kısmı taş dokuya sahip, iç mekandan algılanan kısmı ise beyaz renklidir. Sütunlar ise ahşaptır ve kendi rengini korumaktadır. Plan düzleminde yuvarlak şekildedirler. Ak Cami içerisinde; strüktürel kurgu elemanlarından, kemer, tonoz ve kubbe mevcut değildir.

➤ Orta Cami: Caminin duvarları taş malzemeden olup, plan düzleminde; pencere ve düz şekildedir. Duvar düzlemleri dış mekanda; taş dokuya sahiptir, iç mekanda ise beyaz renklidir. Ahşap sütunlar ise kendi rengini korumaktadır ve yuvarlak plan düzlemine sahiptir. Orta Cami içerisinde; kemer, tonoz, kubbe elemanları yoktur.

➤ Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami: Caminin duvarları taştır, pencere ve düz olmak üzere iki plan düzlemine sahiptir. Duvar düzlemleri dış mekan taş dokuya sahiptir, iç mekanda ise beyaz renklidir. Mekan içerisinde ve son cemaat yerinde ahşap sütunlar bulunmaktadır ve sütunların plan düzlemi yuvarlaktır. Sütunlar; kahverengidir. Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami'nde; kemer, tonoz, kubbe strüktürel kurgu elemanları mevcut değildir.

➤ Çay Cami: Caminin duvarları taş malzemeden olup, plan düzlemleri; pencere ve düz olmak üzere iki çeşittir. Duvar düzlemlerinin dış mekandan algılanan kısmı taş dokuya sahiptir, iç mekanda ise beyaz renklidir. Mekan içerisinde ahşap sütunlar bulunmaktadır, yuvarlak plan düzlemine sahiptir. Çay Cami içerisinde; kemer, tonoz, kubbe elemanları ise yoktur.

Camilere ait strüktürel kurgu analiz sonuçları, Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37. Strüktürel kurgu analiz sonuçları

Strüktürel Kurgu Elemanları		Subaşı (Karhane) Cami	Ak Cami	Orta Cami	Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami	Çay Cami
Duvar	Malzeme	Taş	Taş	Taş	Taş	Taş
	Renk	Yeşil - Beyaz	Taş Doku - Beyaz	Taş Doku - Beyaz	Taş Doku - Beyaz	Taş Doku - Beyaz
	Plan Tipi	Pencereli	Pencereli-Düz	Pencereli-Düz	Pencereli-Düz	Pencereli-Düz
	Plan Şekli					
Sütun ve Ayak	Malzeme	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap
	Renk	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi
	Plan Tipi	Kare - Yuvarlak	Yuvarlak	Yuvarlak	Yuvarlak	Yuvarlak
	Plan Şekli					
Kemer	Malzeme	—	—	—	—	—
	Renk	—	—	—	—	—
	Plan Tipi	—	—	—	—	—
	Plan Şekli	—	—	—	—	—
Tonoz	Malzeme	—	—	—	—	—
	Renk	—	—	—	—	—
	Plan Tipi	—	—	—	—	—
	Plan Şekli	—	—	—	—	—
Kubbe	Malzeme	—	—	—	—	—
	Renk	—	—	—	—	—
	Plan Tipi	—	—	—	—	—
	Plan Şekli	—	—	—	—	—
□ Bulunmamaktadır.						
Cephe Görünüşü	Kapi	Malzeme	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap
		Renk	Beyaz	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi
		Yüzey	Parçalı	Düz	Düz	Düz
		Görünüş Şekli				
	Pencere	Malzeme	Ahşap-Cam	Ahşap-Cam	Ahşap-Cam	Ahşap-Cam
		Renk	Beyaz	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi
		Yüzey	Düz	Parçalı	Parçalı	Parçalı
		Görünüş Şekli				
	Pencere	Malzeme	Ahşap-Cam	Ahşap-Cam	Ahşap-Cam	Ahşap-Cam
		Renk	Beyaz	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi
	Pencere	Yüzey	Düz	Parçalı	Parçalı	Parçalı
		Görünüş Şekli				

- Mekansal Kurgu Analiz Sonuçları

Dış ve iç mekansal kurgu olarak analiz edildiği için sonuçlar da bu başlıklar altında ele alınmıştır. İlk olarak dış mekansal kurgunun analiz sonuçları açıklanmıştır.

- Dış Mekan Kurgusu Analiz Sonuçları:

Dış mekan kurgusu içerisinde yer alan elemanlar; analiz tablolarında yer aldığı üzere; avlu şadırvan ve minare olarak açıklanmıştır. Camiler ilk olarak kendi dış mekan kurguları içerisinde değerlendirilmiştir.

➤ Subaşı (Karhane) Cami: Cami; dört tarafını kaplayan bir avlu içerisindedir. Ancak avlunun, mekanın arka kısmında belirli bir sınırı yoktur. Avlunun zemin malzemesi taştır. Şadırvan; camiden ayrı olarak konumlandırılmış, sonradan eklenmiş bir yapı şeklinde kapalı bir dikdörtgen plana sahiptir. Şadırvanın zemin malzemesi taş, yüzey malzemesi ise taş ve boyadır. Minaresi ise; ahşap malzemeden olup, çok yüksek olmamakla birlikte kendine özgü bir yapısı vardır.

➤ Ak Cami: Caminin tek taraflı bir avlusu vardır zemin malzemesi taştır. Avlunun içerisinde yer alan sonradan yapıldığı malzeme ve konumundan anlaşılmakta olan açık bir şadırvanı mevcuttur. Ak Cami'nin Minaresi ise; taş malzemeden yapılmıştır, beyaz renktedir.

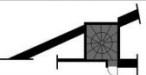
➤ Orta Cami: Bu caminin dış mekansal kurgusunda; avlu, şadırvan ve minare öğeleri mevcut değildir.

➤ Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami: Cami; tek taraflı bir avluya sahiptir. Avlu plan tipi olarak L şeklindedir ve zemin malzemesi taştır. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami, dış mekansal kurgu elemanlarından; şadırvan ve Minaresi mevcut değildir.

➤ Çay Cami: Cami iki taraflı bir avluya sahiptir, zemin malzemesi taştır. Ancak avlunun; yapının yan kısmında yer alan avlusunun sınırları yoktur. Ön kısımda yer alan avlusu ise sadece ulaşımı sağlayan, iki taraflı merdivene sahiptir. Şadırvanın ise; malzeme ve konumu sebebiyle sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Şadırvanın zemin ve yüzey malzemeleri ise seramiktir. Kapalı bir mekan içerisinde; dikdörtgen plan tipindedir. Minaresi; taş malzemeden yapılmış olup, beyaz renklidir.

Camilere ait dış mekan kurgusunun analiz sonuçları Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 38. Dış mekan kurgusu analiz sonuçları

Dış Mekansal Kurgu Elemanları		Subaşı (Karhane) Cami	Ak Cami	Orta Cami	Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami	Çay Cami
Avlu	Malzeme	Taş	Taş	—	Taş	Taş
	Renk	Taş Doku	Taş Doku		Taş Doku	Taş Doku
	Plan Tipi	Dört Taraflı	Tek Taraflı		Tek Taraflı - L tipi	İki Taraflı - L tipi
	Plan Şekli					
Şadırvan	Zemin Mlz	Taş	Taş	—	—	Seramik
	Yüzey Mlz	Taş - Boya	Taş			Seramik
	Plan Tipi	Dikdörtgen	Dikdörtgen			Dikdörtgen
	Plan Şekli					
Minare	Malzeme	Ahşap	Taş	—	—	Taş
	Renk	Kahverengi	Beyaz			Beyaz
	Plan Tipi	Kare	Kare			Kare
	Plan Şekli					
 Bulunmamaktadır.						

- İç Mekan Kurgusu Analiz Sonuçları:

İç mekan kurgusu içerisinde ele alınacak elemanlar; analiz tablolarında yer aldığı şekilde açıklanacaktır. Bu öğeler; son cemaat yeri, harim, kadınlar mahfili, müezzin mahfili, hünkar mahfili, mihrap, minber ve vaiz kürsüsüdür. Ele alınan öğeler ise; her caminin kendi iç mekan kurgusu içerisinde açıklanmıştır.

➤ Subaşı (Karhane) Cami: Cami içerisinde dikdörtgen plan şeklinde son cemaat mekanı bulunmaktadır, ancak aktif olarak kullanılmamaktadır. Mihrabı yoktur ve zemin malzemesi taş olup, yüzey malzemesi boyadır. Harim kısmı dikdörtgen planlıdır. Zemin malzemesi halı, yüzey malzemesi ise beyaz boyadır. Kadınlar mahfili; L şeklinde plan tipine sahiptir, yüzey ve zemin malzemeleri harim mekanı ile aynı özelliktedir. Subaşı (Karhane) Cami'nde müezzin ve hünkar mahfili mevcut değildir. Mihrap, minber ve vaiz kürsüsü ahşap malzemeden yapılmış, beyaz renktedir. Oyma ve kakmalarla yüzeyleri süslenmiştir. Mihrap; yarım daire plan tipindedir ve mekanı ortalamaktadır. Minber dikdörtgen plan tipindedir. Vaiz kürsüsü ise çokgen plan tipine sahiptir. Mihrap, minber ve vaiz kürsüsünde bir dil birliği söz konusudur.

➤ Ak Cami: Aktif olarak kullanılan son cemaat yerine sahiptir. Dikdörtgen plan şeklinde olan son cemaat yerinde mihrap bulunmaktadır. Son cemaat yerinin zemin malzemesinde; halı kullanılmıştır. Yüzey malzemesi ise taştır. Harim; dikdörtgen plan şeklindedir, zemin malzemesinde halı, yüzey malzemesinde beyaz boya kullanılmıştır. Kadınlar mahfili dikdörtgen plan düzlemindedir. Yarım daire çıkıntı ile dikdörtgen plan genişletilmiştir. Zemin malzemesi halı, yüzey malzemesi beyaz boyadır. Cami içerisinde; müezzin ve hünkar mahfili bulunmamaktadır. Son cemaat yerinde ve harimde olmak üzere iki adet mihrap bulunmaktadır. Mihraplar; ahşap malzemedan yapılmış olup, yarım daire şeklindedir. Minber dikdörtgen plan şeklindedir ve malzeme olarak ahşap tercih edilmiştir. İki adet vaiz kürsüsü vardır. Vaiz kürsülerini malzemesi ahşaptır. İki duvarın kesişiminde bulunan vaiz kürsüsü çokgen plan tipinde iken, girişin sol kısmında yer alan vaiz kürsüsü kare plan tipindedir. Mihrap, minber ve vaiz kürsüsünde dil birliği vardır.

➤ Orta Cami: Son cemaat yeri mevcut değildir. Harim kısmı; kareye yakın bir plan tipine sahiptir. Zemininde safları belli eden kırmızı halı kullanılmış, duvar yüzeyleri beyaz renktedir. Kadınlar mahfili ise; dikdörtgen plan şemasında; yarım daire şeklinde bir çıkıntı ile genişletilmiştir. Kadınlar mahfilinin malzeme özellikleri ise; harim de kullanılan zemin ve duvar yüzeyleri aynıdır. Mihrap, yarım daire planına sahip, ahşap malzemedan yapılmıştır. Malzeme olarak ahşabın tercih edildiği; minber ise dikdörtgen plan düzlemine sahiptir. Vaiz kürsüsü; yarım daire plan tipine sahip olup ahşap malzemedan yapılmıştır. Orta Cami'nin iç mekan kurgusu içerisinde yer alan donatılarda ahşap malzeme tercih edilmiş ve ahşap işçiliği ile oyma ve kakma yöntemleri ile süslemeleridir. Mihrap, minber ve vaiz kürsüsü ortak bir dile sahiptir.

➤ Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami: Aktif olarak kullanılan son cemaat yerine sahiptir. Zemin malzemesi olarak halı, yüzey malzemesi olarak taş malzemenin kullanıldığı son cemaat yeri dikdörtgen plana sahiptir. Ayrıca ahşap malzemedan yapılmış bir mihrap bulunmaktadır. Harim bölümü dikdörtgen planlı; zemin malzemesi safları belli olan kırmızı halıdır. Yüzey malzemesinde beyaz renk boya kullanılmıştır, ayrıca duvar yüzeylerinde kalem işi süslemeler vardır. Ahşap bir merdivenle ulaşılan kadınlar mahfili dikdörtgen plana sahiptir, plan düzlemi; dikdörtgen bir çıkıntı ile genişletilmiştir. Kadınlar mahfilinin zemin ve yüzey malzemesi, harimdeki malzeme ile aynıdır. Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami'nin mihrabı, minberi ve vaiz kürsüsü ahşap malzemedan yapılmış, beyaz renktedir. Üzerlerinde kalem işi süslemeler bulunmaktadır. İç mekan kurgusu içerisinde yer

alan donatı elemanları arasında bir uyum vardır. Son cemaat yerinde bulunan mihrabı ise; ahşap malzemeden yapılmış olup, yarım daire plan şemasına sahiptir.

➤ Çay Cami: Dikdörtgen plan şemasına sahip olan son cemaat yeri bulunan camide; bu mekan aktif olarak kullanılmamaktadır. Bu yüzden zemin malzemesi taştır, üzeri halı ile kaplanmamıştır. Mihrabı bulunmamaktadır. Yüzey elemanı; taş malzemedir. Harim; dikdörtgen planlıdır. Zemin malzemesi safları belli olan kırmızı halıdır, yüzey malzemesi ise beyaz boyadır. Kadınlar mahfiline ahşap bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Dikdörtgen plan şeması; yarım daire şeklinde bir çıkıntı ile genişletilmiştir. Zemin malzemesi; halı, yüzey malzemesi ise beyaz boyadır. Çay Cami'nin iç mekan kurgusunda yer alan donatı elemanları ise; bir uyum içindedir. Mihrap; yarım daire planına sahip, ahşap malzemeden yapılmıştır. Minber, mihrabın hemen solunda yer almaktadır, dikdörtgen plan şemasına sahiptir, ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır. Vaiz kürsüsü ise, iki duvarın kesiştiği noktada yer almaktadır ve kare plan şemasına sahiptir. Üç donatı üzerinde de oyma ve kakmalarla yapılmış, süslemeler yer almaktadır.

İç mekan kurgusuna ait analiz sonuçları Tablo 39'da, iç mekan kurgusunda yer alan donatılara ait analiz sonuçları ise Tablo 40'ta yer almaktadır.

Tablo 39. İç mekan kurgusu analiz sonuçları

İç Mekansal Kurgu Elemanları		Subaşı (Karhane) Cami	Ak Cami	Orta Cami	Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami	Çay Cami	
Son Cemaat Yeri	Zemin Mlz	Taş	Halı - Taş	—	Halı	Taş	
	Yüzey Mlz	Boya	Taş Doku		Taş Doku	Boya	
	Plan Tipi	Dikdörtgen	Dikdörtgen		Dikdörtgen	Dikdörtgen	
	Plan Şekli						
Harım	Zemin Mlz	Halı	Halı	Halı	Halı	Halı	
	Yüzey Mlz	Boya	Boya	Boya	Boya	Boya	
	Plan Tipi	Dikdörtgen	Kareye Yakın	Kareye Yakın	Dikdörtgen	Dikdörtgen	
	Plan Şekli						
Kadınlar Mahfili	Zemin Mlz	Halı	Halı	Halı	Halı	Halı	
	Yüzey Mlz	Boya	Boya	Boya	Boya	Boya	
	Plan Tipi	L	Dikdörtgen	Dikdörtgen	Dikdörtgen	Dikdörtgen	
	Plan Şekli						
M. Mahfili	Malzeme	—	—	—	—	—	
	Renk						
	Plan Tipi						
	Plan Şekli						
H.Mahfili	Malzeme	—	—	—	—	—	
	Renk						
	Plan Tipi						
	Plan Şekli						
□ Bulunmamaktadır.							
Kestit ve Görünüş	Kapi	Malzeme	Ahşap-Cam	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap
		Renk	Beyaz-Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi
		Yüzey	Düz-Parçalı	Düz	Düz	Düz	Düz
		Görünüş Şekli					
	Pencere	Malzeme	Ahşap- Cam	Ahşap-Cam	Ahşap-Cam	Ahşap-Cam	Ahşap-Cam
		Renk	Beyaz	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi
		Yüzey	Düz	Parçalı	Parçalı	Parçalı	Parçalı
		Görünüş Şekli					

Tablo 40. İç mekan kurgusu donatı elemanları analiz sonuçları

İç Mekan Kurgusu Donatı Elemanları		Subaşı (Karhane) Cami	Ak Cami	Orta Cami	Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami	Çay Cami
Mihrap	Malzeme	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap
	Renk	Beyaz	Kahverengi	Kahverengi	Beyaz	Kahverengi
	Plan Tipi	Yarım Daire	Yarım Daire	Yarım Daire	Yarım Daire	Yarım Daire
	Plan Şekli					
Minber	Malzeme	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap
	Renk	Beyaz	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi
	Plan Tipi	Dikdörtgen	Dikdörtgen	Dikdörtgen	Dikdörtgen	Dikdörtgen
	Plan Şekli					
Vaiz Kürsüsü	Malzeme	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap
	Renk	Beyaz	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi	Kahverengi
	Plan Tipi	Çokgen	Kare - Çokgen	Kare	Daire	Kare
	Plan Şekli					

Camilere ait strüktürel, dış ve iç mekansal, iç mekan kurgusunda yer alan donatılara ait analiz sonuçları tablolarda ifade edilmiştir. Bu tablolardan yola çıkarak Sille yerleşmesinde yer alan Batı Etkisi (Geç) Dönem Osmanlı Camileri ile ilgili varılan genel sonuçlar şu şekildedir.

- Strüktürel Kurguya ait genel sonuçlar;
 - Camilerin hepsinde duvarların taşıyıcı özelliği vardır.
 - Pencereli duvar tipleri hepsinde mevcuttur. Düz duvar tipi sadece Subaşı Cami'sinde yer almaktadır.
 - Camilerde yer alan sütunların hepsi ahşaptır.
 - Yuvarlak kesitli sütun hepsinde bulunmaktadır. Kare kesitli sütun sadece Subaşı Cami'sinde bulunmaktadır.
 - Camilerde; strüktürel kurgu içerisinde ele alınan öğeler olan; kemer, tonoz, kubbe gibi elemanlar bulunmamaktadır.
- Dış Mekan Kurgusuna ait genel sonuçlar;
 - Orta Cami dışında, tüm camilerde avlu bulunmaktadır.
 - Avlu, zemin malzemesi olarak tüm camilerde taştır.
 - Avluların plan şekli ve büyüklükleri hakkında bir dil birliği yoktur.

- Orta Cami ve Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami'nde şadırvan yoktur. Diğer camilerde yer alan şadırvanlar, sonradan eklenmiştir. Tarihi bir değerleri yoktur.
- Şadırvanların plan şemaları dikdörtgendir. Büyüklükleri ve malzemeleri birbirinden farklıdır.
- Ak Cami'de bulunan şadırvan açık plana sahipken, Çay Cami ve Subaşı Cami'ne ait şadırvanlar kapalı bir plana sahiptir.
- Orta Cami ve Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami'lerinde minare yoktur.
- Çay Cami'nde yer alan minare ahşap malzemedendir, Subaşı ve Ak Cami'nin minareleri ise taştır.
- Minarelerin plan düzleminde alanları karedir.
- İç Mekan Kurgusuna ait genel sonuçlar;
 - Orta Cami'nde son cemaat yeri yoktur.
 - Mezar Yaka (Kayabaşı) ve Ak Cami'nde yer alan son cemaat yerleri aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Kendilerine ait mihrapları vardır.
 - Subaşı ve Çay Cami'nde bulunan son cemaat yeri aktif olarak kullanılmamaktadır.
 - Son cemaat yerleri dikdörtgen plan tipine sahiptir.
 - Tüm camilerde bulunan harim; dikdörtgen ve kareye yakın plan tipindedir.
 - Harimler; ahşap sütunlarla bölünmektedir.
 - Harimlerde kullanılan, zemin malzemesi safları belli eden kırmızı halıdır.
 - Harimlerde kullanılan yüzey malzemeleri, beyaz boyadır. Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami'nin duvar yüzeylerinde beyaz boya üzerine kalem işi süslemeler yer almaktadır.
 - Kadınlar mahfili tüm camilerde bulunmaktadır. Bu bölüme her camide ahşap bir merdiven ile ulaşılmaktadır.
 - Kadınlar mahfilinde kullanılan zemin ve yüzey malzemeleri, harimde kullanılan malzemeler ile aynıdır.
 - Kadınlar mahfili genel olarak dikdörtgen plan tipine sahiptir. Subaşı Cami'nde kadınlar mahfili L plan tipine sahiptir.
 - Kadınlar mahfilinin plan şemalarında; Orta Cami'de dikdörtgen şeklinde, Ak Cami, Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami ve Çay Caminde; yarım daire şeklinde plan düzlemi genişletilmiştir.
 - Camilerde müezzin mahfili ve hünkar mahfili bulunmamaktadır.

- İç Mekan Kurgusunda Donatı Elemanlarına ait genel analiz sonuçları;
 - Tüm camilerde yer alan; mihrap, minber ve vaiz kürsüsü ahşap malzemeden yapılmıştır.
 - Mihrapların hepsi; duvar düzleminde girintili şekilde yarım daire planlıdır.
 - Subaşı ve Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami'nde mihraplar beyaz renklidir. Diğer camilerde malzeme kendi rengini korumaktadır.
 - Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami'nde mihrap, beyaz renk üzerine kalem işi tekniği ile süslenmiştir. Diğer camilerde oyma, kakma teknikleri ile süslenmiştir.
 - Mezar Yaka (Kayabaşı) Cami'nde mihrap mekanı ortalamamaktadır. Pencereyi kapatmaktadır.
 - Tüm camilerde minberler; ahşap malzemeden yapılmış, oyma, kakma tekniği ile süslenmiştir. Hepsisi dikdörtgen plan tipine sahiptir.
 - Tüm camilerde vaiz kürsüsü; ahşap malzemeden yapılmış, oyma, kakma tekniği ile süslenmiştir.
 - Vaiz kürsülerine ait plan tipleri birbirinden farklıdır. Subaşı Cami'nde bulunan vaiz kürsüsü çokgen plan tipindedir. Ak Cami'nde iki adet vaiz kürsüsü vardır. Biri çokgen plan tipinde, diğeri kare plan tipindedir. Orta Cami ve Çay Cami'lerinde bulunan vaiz kürsüleri kare plan tipine sahiptir. Mezar Yakası (Kayabaşı) Cami'nde bulunan vaiz kürsüsü yarım daire şeklindedir.

Genel sonuçlar neticesinde; Sille yerleşmesinde bulunan, Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi camilerine ait ortak özellikler Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41. Sille Yerleşmesi Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camileri ortak özellikleri

Strüktürel Kurgu Elemanları			Dış Mekan Kurgu Elemanları			İç Mekan Kurgu Elemanları			İç Mekan Donatı Elemanları		
Duvar	Malzeme	Taş	Avlu	Malzeme	Taş	Son Cemaat Yeri	Zemin Mlz	Taş - Halı	Mihrap	Malzeme	Ahşap
	Renk	Taş Doku - Beyaz		Renk	Taş Doku		Yüzey Mlz	Taş Doku		Renk	—
	Plan Tipi	Pencereli		Plan Tipi	—		Plan Tipi	Dikdörtgen		Plan Tipi	Yarım Daire
	Plan Şekli			Plan Şekli	—		Plan Şekli			Plan Şekli	
Sütun ve Ayak	Malzeme	Ahşap	Şadırvan	Zemin Mlz	Taş	Harim	Zemin Mlz	Halı	Minber	Malzeme	Ahşap
	Renk	Kahverengi		Yüzey Mlz	Taş - Boya		Yüzey Mlz	Boya		Renk	—
	Plan Tipi	Yuvarlak		Plan Tipi	Dikdörtgen		Plan Tipi	—		Plan Tipi	Dikdörtgen
	Plan Şekli			Plan Şekli			Plan Şekli	—		Plan Şekli	—
Kemer	Malzeme	—	Minare	Malzeme	—	Kadınlık Mahfili	Zemin Mlz	Halı	Valz Kütüğü	Malzeme	Ahşap
	Renk	—		Renk	—		Yüzey Mlz	Boya		Renk	—
	Plan Tipi	—		Plan Tipi	Kare		Plan Tipi	Dikdörtgen		Plan Tipi	—
	Plan Şekli	—		Plan Şekli			Plan Şekli			Plan Şekli	—
Tonoz	Malzeme	—				Müezzin Mahfili	Malzeme	—			
	Renk	—					Renk	—			
	Plan Tipi	—					Plan Tipi	—			
	Plan Şekli	—					Plan Şekli	—			
Kubbe	Malzeme	—				Hünkar Mahfili	Malzeme	—			
	Renk	—					Renk	—			
	Plan Tipi	—					Plan Tipi	—			
	Plan Şekli	—					Plan Şekli	—			
Cephe Görünüşü	Kapı	Malzeme				Kapı	Malzeme	Ahşap			
		Renk					Renk	Kahverengi			
		Yüzey					Yüzey	Düz			
		Görünüş Şekli					Görünüş Şekli	—			
	Pencere	Malzeme				Pencere	Malzeme	Ahşap-Cam			
		Renk					Renk	—			
		Yüzey					Yüzey	—			
		Görünüş Şekli					Görünüş Şekli	—			

— Bulunmamaktadır.

Sille yerleşmesinde yer alan Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camilerinin ortak özellikleri;

- Duvarlar; pencereli plan tipindedir ve malzeme olarak taş kullanılmıştır.
- Sütunlar yuvarlak kesitli ve ahşaptır.
- Avluya sahip camilerde; avlular; taş malzemeden yapılmıştır, plan düzlemlerinde dil birliği yoktur.
- Şadırvana sahip camilerde; şadırvanların; zemin malzemeleri; taştır, yüzey malzemeleri; taş ve boyadır. Şadırvanların genel plan şemaları dikdörtgendir.
- Minareye sahip camilerde; minareleri kare plan düzlemine sahiptir, malzeme ve renklerinde bir dil birliği yoktur.

- Son cemaat yerine sahip camilerinde; son cemaat yerinin plan şeması dikdörtgendir, zemin malzemesi olarak taş ya da halı kullanılmış, yüzey malzemesinde ise; taş tercih edilmiştir.
- Harimde; zeminde kullanılan malzeme halıdır, yüzey malzemesi ise boyadır.
- Kadınlar mahfilinin plan şeması dikdörtgendir, plan şemasının genişletilmesinde, yarım daire ya da dikdörtgen tercih edilmiştir. Zemin malzemesi; halı, yüzey malzemesi boyadır.
- Mihraplar; yarım daire planına sahiptir ve ahşap malzemeden yapılmışlardır.
- Minberler, ahşap malzemeden yapılmıştır, dikdörtgen plan şemasına sahiptir.
- Vaiz kürsüleri ahşaptır.

Analizler sonucunda ortaya çıkan ortak özellikler saptanmıştır. Literatür içerisinde; Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi olarak nitelendirilen bu cami yapılarının nitelendirildikleri dönem özellikleri ile karşılaştırılması Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42. Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camilerinin Özellikleri ve Camiler

Sille Yerleşmesi İçerisinde Yer Alan Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Camileri		Subaşı (Karhane) Cami	Ak Cami	Orta Cami	Mezaryaka (Kayabaşı) Cami	Çay Cami	Toplam
Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi Cami Yapılarının Özellikleri	Strüktürel ve Cephe Görünüşü	Duvar düzlemlerinde girinti					0
		Son Cemaat Yerinde Kubbe Kullanımı					0
		Harimde Kubbe Kullanımı					0
		Cephe Yüzeyinde Bölünme			X		1
		Pencere yüzeylerinde parçalanma		X	X	X	4
		Pencerelerde kemer form		X	X	X	4
		Kapı yüzeylerinde parçalanma	X				1
		Kapılarda kemer kullanımı			X		2
	Mekansal Özellikler	Avlu Plan Şeması Yuvarlak					0
		Avlu Duvarları Girintili	X		X	X	3
		Mekarlarda Bölünme		X	X	X	4
		Pencere yüzeylerinde parçalanma		X	X	X	4
		Pencerelerde kemer form		X	X	X	4
		Kapı yüzeylerinde parçalanma	X				1
		Kapılarda kemer kullanımı					0

Tablo 42 sonucunda; ele alınan cami yapılarının, nitelendirildikleri dönemden ayrılan özellikleri vardır. Bunlar;

- Duvar düzlemlerinde girinti yoktur.
- Son cemaat yeri ve harimde kubbe kullanımı yoktur.
- Kemer kullanımı strüktür elemanı olarak yoktur.
- Avlu plan şeması yuvarlak değildir.

Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi olarak nitelendirilen bu camilerin;; İlk Devir Tek Üniteli Osmanlı Camileri ile benzeşen özellikleri vardır. Bunlar;

- Plan tipleri dört köşedir.
- Oldukça sade bir yapıya sahiptirler.
- Duvar yüzeylerinde malzeme olarak taş kullanılmıştır.
- Pencere açıklıkları; dikdörtgen ya da üstü kemerli dikdörtgendir.

Çalışmada yer alan analizler sonucunda; cami yapıları ile ilgili ortak özellikler çıkartılmıştır. Ortak özellikler neticesinde; cami yapılarının nitelendirildikleri dönem ile ayrılan özellikler ortaya konmuştur. Nitelendirdikleri döneme ait olup olmadıklarını söylemek için kesin bir yargı yoktur. Fakat literatürde ve tarihi yazılarda Batı Etkisinde (Geç) Osmanlı Dönemi olarak aktarılmaktadır. Bu yargı Konya bölgesi dahil tüm çevrenin araştırılması ile ancak netleşebilir.

Çalışma sonuçları dikkate alınarak farklı öneriler yapılabilir. Bu öneriler ilk olarak Silile yerleşmesi için şu şekildedir.

- Silile yerleşmesinde Batı Etkisi (Geç) Dönem Camileri olarak nitelendirilen bu cami yapıları; farklı dönemlerden izler taşımaktadır. Bu husus dikkate alınarak; daha detaylı araştırma yapıp, cami yapılarının tarihi nitelendirilmesinin gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Restorasyonlar sonucunda camiler arasında dil birliği sağlanmıştır. Subaşı (Karhane) Cami'nin de restorasyon geçirmesi ile bu yerleşmede yer alan tüm camiler arasında dil birliği sağlanabilir.

Çalışmadan yola çıkarak; genel anlamda şu öneriler yapılabilir.

- Tarihi değer taşıyan dini yapıların, hangi döneme ait oldukları belirlenirken; yetkililer tarafından oldukça kapsamlı bir çalışma yapılmalıdır.

- Özellikle cami gibi dini yapıların dönem saptanmasında; çalışma içerisinde yer alan iç mekan kurgusunda donatı elemanlarından; minber, mihrap eklenerek dönüştürülebileceği düşünülerek; tarihi belgelere ulaşılmalıdır.
- Aynı bölgede bir arada olan, tarihi değer taşıyan, aynı döneme ait ve kullanıma açık olan dini yapılar, restorasyon, bakım ve ya onarım geçirirken; aslına uygun yapılmaları; aralarında dil birliğinin sağlanması hususları göz önünde tutulmalıdır.

Sille bölgesinde ele alınan bu çalışma kapsamında ortaya koyulan yöntemle bir analiz tekniği geliştirilmiştir Bu analiz tekniğinin dini yapıların araştırılması ve irdelenmesi konusunda yararlanılabilecek ve geliştirilebilecek olması başka çalışmalar için de örnek gösterebilecek niteliktedir. Burada kullanılan yöntemin farklı çalışmalara da katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

7. KAYNAKLAR

- Aklanoğlu F., 2009. Geleneksel Yerleşmelerin Sürdürülebilirliği ve Ekolojik Tasarım: Konya-Sille Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aköz A. ve Ürekli, B. 1997. Tarihi Seyir İçerisinde Sille'de (Konya) Müslim-Gayri Müslim Yerleşimi, Ata Dergisi, Sayı: 7, 193-213.
- Altan, İ., 1992. Mimarlıkta Mekan Kavramı, Mimarlık ve Şehircilikte Mekan, Yıldız Üniversitesi, Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri, Uygulamalı Araştırma Merkezi.
- Ara, A., 2002. Anadolu Selçuklu Mimarisi, Türkler - Ortaçağ, Cilt 7, Güzel, H. C., Çiçek, K, Koca, S.(Editörler), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Ateşoğlu, U., 2007. Türklerde Din ve Mimari İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayverdi, E. H., 1957. Orhan Gazi Devrinde Mimari, Yıllık Araştırmalar Dergisi, 1, 115-197.
- Baş, E., 2013. İslam Tarihi, Üçüncü Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Çaycı A., 1996. Türk İslam Mimarisinde Sille Çarşı Hamamı, Selçuklu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 6, 309-319.
- Durmuş, S., 2009. Dini Yapılarda Yapıbozumcu Bir Okuma: Kral Faysal Cami, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Eliade, M., 2003. Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi I,II, III, Ali Berktaş Çeviri, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Eravşar O., 2013. Sille Tarihi Su Yapıları, 1. Ulusal Sille Sempozyumu, Eylül, Konya, Bildiriler Kitabı: 57-98.
- Erdem R., Yıldırım H., Çiftçi Ç., Dülgerler O. N. Çıbıkdiken A. O., Levend S., ve Erdoğan A., 2010. Sille, Bir Koruma Geliştirme Planı ve Sonrası, S.Ü. Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 25, 2.
- Erdoğan E., 2014. Geleneksel Sille Evleri ve Mekan Organizasyonu, Erdoğan, E (Editör), Sille Düşleri İmgeler-Semboller-İzler, 25-35, Konya.
- Erten, H., 2001. Konya'da Dinsel Topluluklar ve Cemaatler, Gez Dünyayı Gör Konya'yı, Yapı Kredi Yayınları: 1560, 366-381, İstanbul.

- Güngör, E., 2004. Modern Kilise Yapılarında Varlık Mekan Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Trabzon.
- Hasol, D., 2002. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Sekizinci Baskı, YEM Yayınları, İstanbul.
- Jular, A. N., 2015, Sovyet Dönemi Konutlarında Mekansal Dönüşüm Süreci: Moskova Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karpuz, H., Aygör, E., 2013. Sille Evleri, 1. Ulusal Sille Sempozyumu, Eylül, Konya, Bildiriler Kitabı, 113-155.
- Kuban, D., 2014. Mimarlık Kavramları, Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş, 10. Baskı, Yem Yayınevi, İstanbul.
- Kulak, F., 2015. Kişisel Fotoğraf Arşivi.
- Kurak Açıcı, F., 2014. Mimarlık Tarihi Doku İçinde Sille, Erdoğan, E (Editör), Sille Düşleri İmgeler-Semboller-İzler, sayfa:47-62, Konya.
- Kurak Açıcı, F. ve Kulak, F., 2015. Sille Mimari Dokusu İçinde Kültürel Bir Yapı: Kurtuluş (Mormi) Cami, 1. Ulusal İç Mimari Sempozyumu, Ekim, Trabzon, Bildiriler Kitabı I, 44-54.
- Mimiroğlu, İ. M., 2006. Konya'da Bizans Mimarisi İpek Yolu, Konya Ticaret Odası Dergisi, Özel Sayı, Konya Kitabı IX, Konya.
- Mimiroğlu, İ. M., 2012. Sille Kültür Vadisi, Bilge Basım, Selçuklu Belediyesi, Konya.
- Mimiroğlu, İ. M., 2013. Sille Aya Elenia Müzesi, Selçuklu Belediyesi, Konya.
- Onay, A., 2008. Türkiye'nin Cami Profili (Fiziki ve Sosyolojik Açılardan Bir Analiz), Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Özakın, R., 2002. XIII. Yüzyıl Anadolu Selçuklu Cami Mimarisinde Gelişim ve Beylikler Dönemine Etkileri, Türkler - Ortaçağ, Cilt 7, Güzel, H. C., Çiçek, K, Koca, S.(Editörler), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 865-871.
- Özel, M.K., 1998. Dini Mimaride Merkez Kavramı (Tapınma Mekanına 'Merkez' Kimliği Kazandıran Dini Öğeler, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bina Programı, İstanbul.
- Sargın, H., 2012. Havra, Kilise ve Cami İç Mekanlarına İbadethane Kimliği Kazandıran Mekansal İmge ve Sembollere İlişkin Ortak Kavramlar, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.

- Sarıçam, İ. ve Erşahin, S., 2014. İslam Medeniyet Tarihi, Dördüncü Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.
- Sarıköse, B., 2008. Osmanlı Döneminde Sille, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sarıköse B., 2013. Osmanlı Döneminde Sille, 1. Ulusal Sille Sempozyumu, Eylül, Konya, 273-300.
- Songül, A., 2010. Prof. Dr. Erol Güngör'e Göre Kültür ve Din İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Sönmez E., 2014. Sille Geleneksel Evleri ve Yapı Malzemelerinin İncelenmesi: Hacı Ali Ağa Sokağı Örneği, Erdoğan, E (Editör), Sille Düşleri İmgeler-Semboller-İzler, 77-88, Konya.
- Şimşir, Z., 2013. Sille'nin Osmanlı Dönemi Camileri, 1. Ulusal Sille Sempozyumu, 303-370.
- Tapur, T., 2009. Konya'da Tarihi Bir Yerleşim Merkezi: Sille, Türk Coğrafya Dergisi, İstanbul, 53, 15-30.
- Tapur, T., 2013. Sille'nin Coğrafi Özellikleri, 1. Ulusal Sille Sempozyumu, Eylül, Konya, Bildiriler Kitabı: 177-196.
- Taş, A., 2015. Bir Konut Alanında Kültürel Değişimin Mekansal Sürekliliği: Sille/Hacı Ali Ağa Sokağı, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Tuluk, Ö. İ., 1994. Anadolu Türk Mimarlığında Cami ve Medreselerde Strüktür-Konstrüksiyon-Malzeme İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Tuluk, Ö. İ., 1999. Mekana Bağlı Strüktür Analizi: Osmanlı Dini Mimarisinde Örnekleme (15-17. Yüzyıl), Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Tuna, S., 2006. Türkiye'de Sinagog Mimarisi ve Edirne Büyük Sinagogu, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 2009. Hazırlayan: Şükrü Haluk Akalın, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- URL-1, Diyanet İşleri Bakanlığı, Digital İlmihal, [http://www .diyanet.gov.tr/dijitalyayin /ilmihal_cilt_1.pdf](http://www.diyamet.gov.tr/dijitalyayin/ilmihal_cilt_1.pdf) , 30 Haziran 2015.
- URL-2, [http://web.iyte.edu.tr/arch/re storage/divr-ulu.jpg](http://web.iyte.edu.tr/arch/restoration/divr-ulu.jpg), Sivas Divriği Ulu Cami Çizimleri, 10 Eylül 2015.
- URL-3, http://www.anadoluselcuklumimarisi.com/picture/30_17_2.jpg, Konya Aleaddin Cami Planı , 10 Eylül 2015.
- URL-4, http://www.anadoluselcuklumimarisi.com/picture/30_17_1.jpg, Konya Aleaddin Cami Kuzey Görünüşü, 06 Kasım 2015.
- URL-6, http://tr.camiler.wikia .com/wiki/Bursa_Gazi_Orhan_Camii, Bursa Orhan Bey Cami Planı, 06 Kasım 2015.
- URL-7,http://www.mimarsinanerleri.com/mimari_cizimler/Istanbul%20Suleymaniye%20Camii/slides/Levha036_Istanbul_Suleymaniye_Camii_Rolovesi.jpg, Süleymaniye Camisi Çizimleri, 06 Kasım 2015.
- URL-8, <http://www.yapidergisi.com/images/makaleler/nuruosmaniye.jpg>, Nurosmaniye Cami Planı, 06 Kasım 2015.
- URL-9, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c8/Cour_mosquee_Suleymaniye_Istanbul.jpg/800px-Cour_mosquee_Suleymaniye_Istanbul.jpg, Süleyman Cami Avlusu, 30 Ekim 2015
- URL-10, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e1/Aya_Sophia_Floor_Plan.svg/800px-Aya_Sophia_Floor_Plan.svg.png, Ayasofya Cami Planı, 06 Kasım 2015.
- URL-11, <http://ayasofyamuzesi.gov.tr/tr/dm%C5%9Fad%C4%B1rvan>, Ayasofya Cami Şadırvanı, 09. Eylül 2015.
- URL-12, [http://mimarsinanerleri.com/mimari_cizimler/Edirne %20Selimiye%20Medre seleri/slides/Levha276.jpg](http://mimarsinanerleri.com/mimari_cizimler/Edirne%20Selimiye%20Medreseleri/slides/Levha276.jpg), Selimiye Cami Planı, 06 Kasım 2015.
- URL-13, <http://www.edirnevdb.gov.tr/edirne/g/b/2/233.jpg>, Selimiye Cami Minare, 30 Ekim 2015.
- URL-14, <https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQKvAQIqwSTD0DiTrl6efMJPgXhyPqYBrndfkFq0fQbvfV4Xd3W92EQ>, Süleymaniye Cami Son Cemaat Yeri, 06 Kasım 2015.
- URL-15, [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/54/Istanbul__S %C3 %BCleymaniye_camii_-_Foto_G._Dall%27Orto_26-5-2006_-_25.jpg/800px-Istanbu](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/54/Istanbul__S%C3%BCleymaniye_camii_-_Foto_G._Dall%27Orto_26-5-2006_-_25.jpg/800px-Istanbu)

l_-_S%C3%BCleymaniye_camii_-_Foto_G._Dall%27Orto_26-5-2006_-_25.jpg,
Süleyman Cami Harim, 30 Ekim 2015.

URL-16, <http://www.istanbuldakicamiler.com/suleymaniye-camii-fotograf-galerisi>,
Süleymaniye Cami Kadınlar Mahfili, 06 Kasım 2015.

URL-17, <http://ayasofyamuzesi.gov.tr/sites/default/files/styles/large/public/Mihrab.JPG?itok=4y4Lkg>, Ayasofya Cami Mihrap, 30 Ekim 2015.

URL-18, http://www.edirnemuftulugu.gov.tr/FileUpload/bs517539/File/selimiye_minber.jpg, Selimiye Cami Minber, 30 Ekim 2015.

URL-19, http://www.edirnemuftulugu.gov.tr/FileUpload/bs517539/File/istanbul_mft_selimiye_vaaz_1.jpg, Selimiye Cami Vaiz Kürsüsü, 06 Kasım 2015.

URL20, <http://ayasofyamuzesi.gov.tr/sites/default/files/styles/large/public/muezzin.jpg?itok=Hp4jqy2J>, Ayasofya Cami'nin Müezzin Mahfili, 09 Eylül 2015.

URL-21, <http://ayasofyamuzesi.gov.tr/sites/default/files/styles/large/public/hunkar.jpg?itok=TkdnnoeP>, Ayasofya Cami Hünkar Mahfili, 09 Eylül 2015.

Url-22, <http://www.nkfu.com/wp-content/uploads/2013/08/konya-haritasi.jpg>, Konya İl Haritası, 04 Aralık 2015.

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında Denizli'de doğdu. İlk ve orta öğretimini Denizli'de tamamladı. 2008 yılında Denizli Türk Eğitim Vakfı Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık Bölümü'nde başladığı öğrenimini 2013 yılında tamamladı. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2013 yılında Artvin Çoruh Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık bölümüne ÖYP programı ile araştırma görevlisi olarak atandı. Halen akademik çalışmalarına devam etmekte, iyi derecede İngilizce bilmektedir.